

DEVRİMCİ İŞÇİ

Devrimci İşçi * Sayı 49 * Haziran/Temmuz 1992 * 2,- DM

DÜNYA EKONOMİK ZİRVESİ TOPLANTISINA KARŞI ÇAĞRI

En güçlü emperyalist devletlerin başkanları 6-7-8 Temmuz günlerinde Münih'te toplanacaklar. Dünya Ekonomik Zirvesi (ya da G7) adı verilen toplantıya ABD, Almanya, Fransa, Japonya, İtalya, Kanada, İngiltere devlet başkanları ve Avrupa Topluluğu Komisyonu'ndan bir temsilci katılacak.

G7 adı verilen bu toplantı 1975 yılından bu yana her sene yapılıyor. Bu 7 ülke, kendilerini tüm dünyanın temsilcisi (daha doğrusu patronu) olarak görüyorlar. Zirvenin adı bile, bu ülkeleri kimlerin yönettiğini açıkça ortaya koyuyor: Uluslararası tekeller ve bankalar.

Zirvenin amacı, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında ortaya çıkan yeni güç dengelerinin belirlenmesi; pazarların yeniden paylaşılması; emperyalist güç birliğinin gözler önüne serilmesi; "piyasa ekonomisi" adı verilen sihirli (!) uygulamanın reklamının yapılması; özellikle az gelişmiş ülkelerde güçlü kapitalist sömürüye karşı muhalefetin bastırılması yöntemlerinin belirlenmesi vb. şeyler. Ve ev sahipliğini de "yeni-güçlü" Almanya yapıyor.

Zirvenin tüm hazırlıkları sona ermiş durumda. Olası protesto ve karşı eylemliliklerin engellenebilmesi için değişik eyaletlerden takviye polis güçleri organize edilmiş, bütün ön-

lemler alınmış.

Zirveye karşı değişik eylemlilikler de organize ediliyor. Çok sayıda devrimci-demokrat örgüt ve kuruluş karşı bir kongre yapıyor. Devrimci İşçi Bavyera örgütülüğü de bu hazırlıklar içerisinde.

Sürdürülen karşı kampanya "500 yıllık sömürgecilik yeter - hakim dünya düzenine karşı" sloganını taşıyor.

Eylemliliklerin programı şöyle:

3 Temmuz, Saat: 18'de

Açılış: "Yeni Dünya Düzeni, Doğu Avrupa'daki gelişmeler ve Almanya'nın rolü"

4 Temmuz, Saat: 11.30'da

Tartışma toplantısı ve Panel

Saat: 13'de

Miting ve Yürüyüş (Marienplatz'da)

Saat: 19'da

5 Temmuz, Saat 12'de

Kapanış toplantısı

Tüm devrimci ve demokratları, bu eylemliliklere, özellikle de 4 Temmuz günü yapılacak Miting ve yürüyüşe katılmaya çağırıyoruz.

İsviçre'de Newroz etkinliği

Uzun bir aradan sonra Devrimci İşçi Dergisi ile tekrar buluşmanın sevinci ile sizlere İsviçre'den selamlar iletiyoruz. Dileriz bu uzun kopukluğun bir daha yaşanmaması, bu uzun süre içinde yapılanların bir kısmı güncelliğini yitirdiğinden sadece Newroz sonrası yapılan etkinlikleri anlatmak istiyoruz.

T. Kürdistanı'ndaki Newroz olaylarından sonra çeşitli sol grupları toplantıya çağırdık. (Bu konuda maalesef kalıcı bir Dayanışma Hareketi platformu olmadığı için ancak olaylardan sonra bir araya gelerek bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.) Bizim önerilerimiz şunlardı; ilk etapta uluslararası baskı araç ve

kurumlarını zorlamak ve bu alanda baskıyı artırıcı, TC'yi protesto edici çabalara ağırlık verilmeliydi. İsviçre'de kamuoyunu daha duyarlı hale getirmek gerekiyor, Federal Hükümet'ten bir takım talepleri (TC'yi kınamak, ekonomik yardım ve silah satışını durdurmak, Kürt mültecilerin geri gönderilmemesi) vurgulamak gerekiyordu. Bu doğrultuda yapılacak etkinliklere İsviçreli ve diğer ülkelerden konuya duyarlı - grupları da katmak gerekiyordu. Türk-Kürt geniş göçmen kitlesi açısından da konunun özellikle TC tarafından geliştirilmeye çalışılan Türk-Kürt düşmanlığına karşı uyanık olunması, bu anlamda güçlü şe-

kilde "Yaşasın Halkların Kardeşliği" sloganı dile getirilmeliydi.

Konuya duyarlı kurumlarla - doğrudan ilişkiler kurulabilir ve bu anlamda heyetlerin karşılıklı gelişip-gelmeleri, doğrultusunda çalışmalar yapılabilir. Çeşitli kurumlar ziyaret edilebilir ve merkezi yerlerde standlar açılabilir. Bilgilendirme cadırları kurulabilir ve gerekirse taleplerimizi kamuoyuna aktarmada bir araç olacak şekilde bu cadırlarda açık grevleri yapılabilir, film, tiyatro, folklor vb. etkinlikler düzenlenebilir.

Fakat sol grupların bir çoğu ile bu konularda anlaşamadık. Bazı önerilerimizi tek başımıza hayata

geçirmeye çalıştık bu açıdan da çıkan ses gereken yeterlilikte olmadı.

Bu süredeki uzun toplantılardan sonra önerileri kabul eden Kurtuluş ve TKEP ile birlikte "Kürdistanlı Dayanışma Dayanışma Komitesi" oluşturduk. Bu komite önüne çeşitli işler koydu, bunlardan bir tanesi T. Kürdistanı'ndan bir heyet getirilmesi işi. Bu heyet 1 Mayıs sonrası geldi ve çeşitli temaslar yaptı. Heyet HEP kökenli, şu an bağımsız iki milletvekili, Cizre İnsan Hakları Demeği yönetiminden bir kişi ve bir gazeteciden oluşuyordu. Heyet önce Cenevre'de BM'lere bağlı İHD salonunda basın toplantısı yaptı. Daha

sonra BM'nin çeşitli komisyonları ve bunların sorumluları ile görüşerek gelişmeleri anlattılar. Bu konularda çeşitli raporlar sundular. Daha sonraki gün Bern'de parlamentoda Kürt sorununa sempati duyan milletvekilleri ile, hükümet yetkilileri ile konuşup yukarıda değindiğimiz talepleri bir kez daha gündirdiler. Basel ve Zürih'de kitleye açık toplantılar yaptılar. İsviçreli'lerin katılacağı bu toplantılarda konuşmalar Almanca'ya da çevrildi. Bunlar daha sonra yazılı hale getirilip bir rapor halinde yayınlanacak.

İsviçre Devrimci İşçi

Göçün 30. yılında Ulm

Göçün 30'uncu yılı dolayısıyla ADA tarafından çeşitli eylemlilikler düzenlendi. Tamamı bir haftaya sığan eylemliliğin birinci gününde film, ikinci gününde Kabaretist Sedat Pamuk'un yazdığı "Gastarbeiterlos" (Mısafir İşçisiz) adlı oyun sergilendi.

Haftanın son gününde Ulm halkı enteresan istasyon eylemi bekliyordu. ADA tarafından organize edilen eylemlilik Ulm Devrimci İşçi, Stuttgart Multikült ve bir çok Alman sol grup ve dernekleri desteklediler. Alt çalışmaları daha önceden yapılan radyo ve yerel basının tümünün haberdar edildiği ve hazır bulunduğu eylemlilik şöyle gerçekleşti:

Daha önceki istasyondan frene binen sembolik işçileri, Ulm istasyonunda görkemli bir karşılama bekliyordu. Göstermelik Belediye Başkanının, işyeri sahiplerinin, tercümanın, bando takımının ve kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı karşılama töreni sırasında bir milyonuncu işçiye bir moped hediye edildi. Diğer işçilere kucaklar dolusu çiçekler

verildi. Belediye başkanı ve işyeri sahiplerinin kısa konuşmaları sonrasında Ada Demeği yönetimi adına olayın hazırlanışı ve gelişen politikalar hakkında konuşmalar yapıldı. Eyalet seçimlerinden az önce yapılan eylemlilik yabancı düşmanlarının suratlarına vurulan izi kolay kolay silinmeyecek bir şamardı. Daha sonra Alman bando takımı eşliğinde şehrin kalabalık yerinden geçilerek bir gövde gösterisine dönüşen oyun, izleyenlerin hayranlığı ve şaşkınlıkları arasında Ulm Kilisesi önünde sona erdirildi.

Aynı akşam tüm partilerin ve DGB'nin katıldığı bir panel düzenlendi. Yer yer zor durumda kalan siyasi parti temsilcileri zaman zaman kendi partilerinin savunmadıkları düşünceleri kalabalık kitleye aktarmaya çalıştılar. Türkiye İnfomatsbüro'dan Gazi Ergün ve Yeşiller Temsilcisi Cem Özdemir'in eleştirilerine maruz kalan ve zaman zaman cevaplamakta güçlük çeken, kınacı sözlerle atlatmaya çalışan parti

temsilcileri izleyiciler tarafından iltişin tartışma ortamına çekilerek sıkıştırıldılar. Genelde olumlu bir hava içerisinde geçen bu eylemlilik yerel bütün gazetelerde geniş yeraldı. Aynı zamanda Badenwürttemberg Eyaleti'nde yayın yapan radyoda 15 dakikalık bir anlatım sağlandı. Bütün hafta boyunca Türk solu'nun uzaktan bile izlemeye cesaret edemediği eylemlilik, yabancılar için değil en azından kendileri için politik arenada varolmaları gerektiğini fazlasıyla anlatıyordu.

Yapılan eylemlilik Devrimci Demokratik Göçmen Hareketi'nin yaratılması gerektiğinin iyi bir kanıtıydı. Kendi sorunlarının bir farkında olmayan T. Solu bir süre daha ADA çalışmalarını uzaktan izleyeceği benziyor.

Ulm'den bir Devrimci İşçi okuru

Fransa'da seçimler

Fransa'da Sosyalist Parti 1981 yılından bu güne kadar geçen süre içerisinde 5 hükümet değişikliği yaparak iktidar aygıtını elinde bulunduruyor.

1981 seçimlerinde çeşitli vaatlerle iktidara gelen Sosyalist Parti (Mitterrand) vermiş oldukları vaatlerin sadece %10'unu gerçekleştirdikleri için ve sosyalist olmayan sağ liberal kesimle yapmaya çalıştıkları projeler ve açılım politikaları nedeni ile kendi tabanlarını koruyamadıklarını 20 Mart seçimlerinde sergilemiş bulunuyorlar.

Son olarak yapılan 20 Mart bölgesel meclis seçimlerinde gördük ki; Fransa'da yaşayan halkların kendi sorunlarını, kendilerinin vereceği kararı mücadele sonucunda çözebileceğidir.

Seçimlerden bir ay önce başlatılan seçim faaliyetlerine tüm anti-faşist, anti-rasist, sosyalist ve yeşiller gibi grup ve çevrelerle yapılan bölgesel çalışmalara Türkiye'den yoğun olarak yasadıkları bölgelerde Türkiye'de bu süreçte güçlü bir şekilde katıldıkları gözlemlendi. Bu süreç boyunca gerçekleştirilen yürüyüşlerin bir bölümü karşı yürüyüş (Le Pen'in bölgelere girişini engellemek) olduğundan yer yer çalışmaları gecmesi iki kişinin yaşamını yitirmesine neden oldu. Polis ilk baştaki tutumu sağcı Le Pen'in gösteri ve yürüyüşlerini engelleme görünümünü taşıyordu. Fakat daha sonra bir açıklama yapan polis sendikası tarafsız olarak kalacaklarını ve her grubun, partinin, çevrenin miting ve gösteri yapma hakkının anayasal bir hak olduğunu belirterek devreden çıktılar.

22 seçim çevresine ayrılan Fransa'da 20 Mart 92 seçimleri sonucu 21 bölgenin seçimlerini sağ partilerin paylaşıyor ve Sosyalist Parti'nin kalesi olarak bilinen Nord pas de

Calais'de yeşillerin alması Fransa'da Sosyalist Parti'nin seçimleri kaybetmesi ile sonuçlanmıştır.

Seçimlere R.P.R. (Assemblée Pour la République) ve U.D.F. (Union Démocratique Française) seçim programları etrafında birleşerek U.P.F. (Union Pour la France) yi oluşturulan ve ülke genelinde kullanılan oyların %37,6'sını almaları 21 seçim bölgesini kazanmalarına neden oldu.

Sosyalist Parti ülke genelinde kullanılan oyların %18'ini alırken, Le Pen'in partisi Front National'de %14 oranında oy toplamayı başardı.

Seçime katılmanın %70 oranında olması Fransa'nın geleceği açısından düşündürücü bulunuyor.

Çeşitli statülerle Fransa'da yaşayan göçmen guruplarının (yabancıların) seçme ve seçilme hakkının olmadığı bu ülkedeki seçim sonuçları şöyle:

(Ülke genelinde oyların partiler göre dağılımı)
U.P.F. (Union pour la France) : %37,6

P.S. (Sosyalist Parti) : %18

F.N. (Front National) : %14

Génération Ecologie : %7,1

Yeşiller : %6,8

P.C. (Parti Communist) : %8

Diğerleri : %8,5

olarak gerçekleşti.

Seçim çalışmalarını sırasında Maastricht antlaşmasının bazı maddelerinin Fransa'da uygulanması veya uygulanmaması için referandumu gidilip gidilmeyeceği,

İktidar partisinin (Mitterrand'ın 1981 mektubunun) eleştirilmesi

Front National'ın politikalarına ve çalışmalarına karşı oluşturulan Anti-Faşist, Anti-Rasist barikatın seçim süreci içerisinde güçlenmesi

Fransa'nın gündemini oluşturdu.

Bazı gazetelerin seçimlere ilişkin değerlendirmeleri şöyle:

1) Sola ve sağa tek seçilme şansının olmadığını, eski yapılanmalarını bırakıp bu günkü dünya düzenine ayak uydurarak her iki tarafın da kendilerini feshetmelerinin gerektiğini anlatmaya çalıştılar.

2) Dünyada komünizm tehlikesinin kalmadığını, atom ve savaş artıklarının ortadan kalkmasını, hava kirliliği çevre temizliği vb. tabiatın tüm güzellikleri gibi konularla politika yapmak daha basit çekici geliyordu.

3) Sosyalist ülkelerin giderek ortadan yok olmaları Avrupa'da faşist sağcı partilerin hortlatılmasına ve giderek geniş kitle tabanı bulmasına neden oldu. Biz yabancılar (göçmenler) açısından en tehlikeli de bu. Fransa'da bu olay çok açık olarak görülüyor ve bazıları şöyle diyorlar: "Yabancıları kovduk sonra ne olacak?" ve yasadıkları 40, 50 yıl öncesini hatırlayarak bir daha dikkatli davranmaya çalışıyor. Ama bunların yanı sıra faşist partinin gizli karanlık örgütlenmeleri de gün geçtikçe gelişiyor.

Bu gelişmelerin karşısında tek çözüm göçmenlerin kendi sorunlarını dile getirip çözümler oluşturacağı güçlü örgütlenmelerin yaratılmasından geçmektedir. Bu anlamda burada yaşamını sürdürmeye karar vermiş olanların zaman geçirmeden böylesi bir çabaya girmeleri gerekmektedir. Koşullar başka türlü yaşama şansı tınıyor.

Devrimci Demokratik bir Göçmen Hareketi oluşturmak için görev başında!

Fransa Devrimci İşçi

İmpressum:
V.I.S.d.P. U. Hasselbring
Postfach 91 06 43
D- 3000 Hannover 91

Yazışma adresi:
Devrimci İşçi
c/o. S. Hasselbring
Postfach 26 03
D- 3000 Hannover 1

ÖDEMELERİ:
Stadtsparkasse Hannover
Y. Aydın
Konto Nr.: 253 07 096
BLZ: 250 501 80

Fransa 7,- ff
İsviçre 2.- sfr
Hollanda 2,-50 hfl
Avusturya 15,- s.
Belçika 50,- bfr

İsveç 10.- skr
Danimarka 10.- dkr
İngiltere 0,80 £
Norveç 8,- nkr
Avusturya 2,50 \$

FEDERAL ALMANYA'DAKİ GELİŞMELER ÜZERİNE

Geçtiğimiz aylarda Federal Almanya'da bizleri ve tüm toplumu doğrudan etkileyen önemli gelişmeler yaşandı. Bu gelişmeleri doğru değerlendirmek, bundan sonra yerine getirmemiz gereken görevleri belirleyebilmek açısından da büyük önem taşıyor. Neler yaşandı? Kısa başlıklarla özetleyecek olursak:

-Baden-württemberg ve Schleswig Holstein Eyaletlerinde seçimler yapıldı.

-Kamu hizmetleri ve taşımacılık iş kolunda 18 yıldan bu yana ilk kez grev yapıldı.

-Türkiye-Almanya ilişkilerinde meydana gelen gelişmeler ve askeri yardımlar konusu, savunma bakanının değiştirilmesine neden olurken, Türk süvereziminin güçlenmesini ve Kürt düşmanlığının artmasını beraberinde getirdi.

6-8 Temmuz tarihlerinde Münih'te yapılacak "Dünya Ekonomik Zirvesi" adı verilen en güçlü emperyalist devletlerin başkanlarının toplantı hazırlıkları sona erdi. Aynı zamanda, bu zirveye karşı düzenlenen "Karşı Kongre'nin" programı belli oldu.

Her biri ayrı bir öneme sahip olan bu konuları kısaca irdeleyelim.

Baden württemberg seçimleri:

Federal Almanya'nın ekonomik olarak en ileri, en güçlü Eyaletlerinin başında Baden württemberg geliyor. Önemli eyalet olarak tanımlanan Baden württemberg'de Hristiyan Demokrat Parti (CDU), ilk eyalet seçimlerinin yapıldığı 1952 yılından bu yana en güçlü parti konumunu koruyor ve 1972 yılından bu yana salt çoğunlukla tek başına iktidarda kalamıyorsa da başarıyor.

1980-1984 ve 1988 yıllarında yapılan seçimlerde, CDU eyalet başkanı ve parti içinde oldukça etkili bir şahsiyet olan Lothar Späth salt çoğunluğu elde ederek eyalet başkanı olmuş ve giderek CDU içerisinde büyük sempati kazanmıştır. CDU başkanlığına aday gösterilen, Başbakan Kohl'un en büyük rakibi olarak görülen Späth, önce Kohl tarafından parti yönetim kurulunda dışlanmıştı. 1990 yılında ise, başta Siemens olmak üzere, çeşitli firmaların ödedikleri paralarla faaliyetler yaptığı açığa çıkarılınca büyük bir skandalda neden olmuş ve hem parti başkanlığından, hem de eyalet başbakanlığından istifa etmek zorunda kalmıştı. (Bu gelişme, Kohl'un kendisine rakip olanları nasıl saf dışı bıraktığını bir göstergesi olması açısından önem taşıyor.) Späth'in zorunlu istifasının ardından, o zamana dek eyalet işleri bakanı olan Erwin Teufel başbakanlık görevine ve daha sonra da parti başkanlığına getirildi.

5 Nisan 1992 tarihinde eyalet seçimleri yapıldı. Seçimler öncesi süreçte, illicacılar ve yabancılar, parti propagandalarının ana öznesi oluşturuyordu. CDU, giderek artan ekonomik zorlukları ve başta konut sorunu olmak üzere içinde bulunduğu çözümsüzlükleri örtbas edebilmek amacıyla illica sorununu ön plana çıkarmıştı. Toplumda yarattıkları anti-illicacılık eğilimini kullanma çabası içine giren CDU, Anayasa değişikliğinin tek çözüm olduğunu vurguluyor, illicacılık olgusunun bir çok sorunun sona ereceği propagandasını yapıyor.

CDU'ya göre, sanki tüm olumsuzlukların nedeni buydu. Ama muhalefet partisi olan Sosyal Demokrat Parti ise, ekonomik sorunları ön plana çıkarıyor, yaşanan krizin ancak kendilerinin iktidara gelmesiyle aşılabileceğini vurguluyor. Bu arada, durumdan yararlanmasını en iyi bilen aşırı sağcıları ve yandaşları olurlar. Şehirin her yanı yabancı düşmanı, milliyetçi, ırkçı afişlerle donatıldı. "Illicacılar dışarı", "Önce Almanya" gibi sloganlar her tarafta duyuluyordu. Yine her zaman ol-

duğu gibi, bizler politik arenada yoktuk ama herkes bizim adıma, bize karşı politikalarıyla propaganda yapıyorlardı.

5 Nisan akşamı, seçim sonuçları açıklanma seçimlerin galibini belli oldu: **Cumhuriyetçiler.**

Oyların dağılımı şöyleydi:

CDU :%39,6
SPD :%29,4
Cumhuriyetçiler%10,9
Yeşiller.....%9,5
Liberaler.....%5,9

Seçim sonuçları, herkes için bir şok etkisi gösterdi. CDU, 20 yıldır süren egemenliğini kaybederken, sonuçlardan anayasa değişikliğine karşı çıkan SPD'yi suçluyordu. SPD ise, illicacılık olgusunu sürekli ön plana çıkaran CDU'yu faşistlere koz vermiş olmakla suçlayıp suçlarının gülenmesine destek verdiği gerekçesiyle sorumlu tutuyordu.

Yeşiller, seçim sonuçlarından oldukça memnundular ve CDU ile koalisyon konusunda görüşebileceklerini açıklıyorlardı. Cumhuriyetçiler ise bu önemli eyalette 3. büyük parti olmanın mutluluğunu vurgularken artık tüm Almanya'da meşruluk kazandıklarını ve gelecek seçimlerde Federal Parlamento'da yer alacaklarını açıklıyorlardı.

Evet, seçimler yapıldı ve aylar süren görüşmeler sonunda, illica olgusu dahil hemen hemen her konuda anlaşan CDU ve SPD koalisyon hükümeti kuruldu. CDU başkanı Teufel Eyalet Başkanı olurken, SPD Başkanı Spörli de Ekonomik İşlerden Sorumlu Başbakan Yardımcılığı görevini üstlendi. Ve, 146 kişilik Eyalet Parlamentosu'na 15 ırkçı faşist yerleşmiş oldu. (Daha önce de bir kez, 1968 yılında oyların %9,8'ini alan Milliyetçi Demokrat Parti (NPD) Eyalet Parlamentosuna girmişti.)

Yine 5 Nisan tarihinde Schleswig Holstein eyaletinde seçimler yapıldı. Bilindiği gibi bu eyalette SPD tek başına iktidardaydı. SPD Genel Başkanı ve önmündeki genel seçimlerde SPD'nin Federal Başbakan Adayı B. Engholm, 4 yıl önce yapılan seçimlerde salt çoğunluğu kazanarak Eyalet Başkanı olmuştu. (Engholm'un seçimleri kazanmasında en büyük etken, o dönemde Başbakan olan CDU'lu Barschel'in özel dedektifler tutarak Engholm'un özel yaşamı vb. konularda araştırma yapması ve bunun sonucunda ortaya çıkan skandal olmuştu. Yine bilindiği gibi Barschel bu skandal sonucunda partiden ve görevlerinden ayrılmış, sorumluluğu paylaşması gereken parti yöneticileri tarafından yalnız bırakılarak dışlanmış ve halen estarengiz bir şekilde İsviçre'de bir otel odasında ölü bulunmuştu.)

Schleswig-Holstein seçimleri de ilginç bir biçimde sonuçlandı. SPD Başkanı Engholm'un eyalet meclisine seçilip seçilemediği sona kadar netleşmemişti. Ancak Yeşiller'in %4,9 oy aldıkları netleşince Engholm meclise girebilirdi. Yeşiller bu sonuca itiraz ediyorlar ama sonuç değişmedi. CDU eyaletine yine ikinci büyük parti olarak kalırken, yine faşist DVU (Alman Halk Birliği) parlamentoya girmeyi başardı. Seçim sonucunda tüm partiler birbirlerini suçlamaya devam ederken, DVU yetkilileri her şeyin sorumlusunun yabancılar ve illicacılar olduğunu vurguluyor ve milliyetçi politikalarını giderek daha büyük başarıları sağlayacağını açıklıyorlardı.

KAMU HİZMETLERİ VE TAŞIMACILIK İŞKOLUNDA GREVLER

1992 ilkbaharı Federal Almanya'da toplu sözleşme görüşmelerine başladı.

Özellikle iki Almanya'nın birleşmesiyle ortaya çıkan ödeme zorlukları, içine girilen mali kriz ve giderek artan dış borçlar, toplu sözleşme

görüşmelerinde de en etkili rolü oynadılar. Almanya'da enflasyonun %5'e yaklaşması tehlike çanlarının çalmasına neden olurken, özellikle çalışanların ekonomik zorlukları içine girmesine de beraberinde getirdi.

Toplu Sözleşme görüşmelerinde sendikaların talep ettikleri zamlar ile işverenlerin teklifleri arasında %100'ü aşan farklılıkların oluşu grevleri gündeme getirdi.

İlk görüşmeler kamu çalışanları sendikası ÖTV ile kamu işverenleri temsilcisi İçişleri Bakanı arasında başladı. ÖTV %9,5 zam isteğinin yanı sıra izin paralarının ve meslek eğitimi görenlerin ücretlerinin artmasını isterken, işveren %3,5'ten fazla zam yapmayacağını açıkladığına görüşmeler tıkandı.

Bunun üzerine Ulaştırma Komisyonu oluşturuldu. Komisyon toplantıları sonucunda 1 Nisan'dan itibaren geçerli olmak üzere ücretlere %5,4 zam yapılmasını, tüm çalışanlara bir defaya mahsus olmak

Almanya-Türkiye ilişkileri

Geçtiğimiz aylarda Almanya-Türkiye ilişkileri yeni boyutlar kazandı. Türkiye'nin Kürt halkına karşı uyguladığı baskı-terör-katliam politikaları ve TC ordusunun Kürt halkına karşı Almanya'dan NATO yardımları çerçevesinde almış olduğu silahları kullanması, ilişkilerin bozulmasına neden oldu.

Federal Parlamento'da TC'nin Kürdistan politikası nedeniyle yardımların durdurulması yönünde bir karar alınması olmasına rağmen, savunma bakanlığı yetkililerinin yardımları sürdürmesi tepkilere yol açtı. Bu tepkiler sonucunda Savunma Bakanı Stoltenberg istifa etmek zorunda kaldı. Ayrıca, Liberal Partili (FDP'li) Dışişleri Bakanı H. D. Genscher, TC hükümetini ikna ederek parlamentoyu yardımların durdurulması yönünde etkiledi. (Burada, F. Almanya'nın yeni dünya düzeni çerçevesinde üstlenmek istediği rolün etkisi muhtakak var.)

Bu durum, Türkiye Hükümeti'nin tepkilerine yol açarken, özellikle Türk basınının çabalarıyla giderek gelişen Türkçü ve Kürt düşmanı bir kampanya başlatıldı.

(Bu, devrimci-demokrat insanları önemli bir görevini bir kez daha açığa çıkardı: Halkların dostluğu ve kardeşliğini vurgulayan çalışmaların ve kampanyaların sürdürülmesi.)

Bugün, Almanya ve Türkiye ilişkileri yeniden eski durumuna dönmek üzere. Ne yazık ki yardımlar yeniden sürecek ve TC, Almanya başta olmak üzere batıdan aldığı silah ve yardımlarla Türk-Kürt halkına karşı terörünü devam ettirecek.

üzere 500,- DM ödenmesini, izin paralarının 100,- DM artırılmasını ve meslek eğitimi görenlerin ücretlerini 150,- DM yükseltmesini önerdi. Sendikalar bu öneriyi kabul ettiler. Ama işverenler öneriyi reddetmesi üzerine sendikalar, işçiler arasında grev oylaması yapma kararı aldılar.

Kamu çalışanları, taşımacılık, posta ve eğitim sendikalarının grev oylaması çalışanların büyük çoğunluğunun grev istemiyle sonuçlandı.

ÖTV :% 88,9
GdED (Demiryolları):% 96,6
PG (Posta):% 95,4
DAG (memurlar):% 74,4
GEW (eğitimciler):% 90,9

Grev oylamasının sonuçları belirtildikten sonra kamu sektöründe 18 yıldan bu yana ilk kez grevler başladı. ÖTV grevleri önce değişik şehirlerde yakın taşımacılık sektöründe başladı. Bir çok şehirde otobüs ve tramvayların çalışmaması onbinlerce çalışanın zamanında işyerlerine ulaşmamasını, çok sayıda insanın özel araçlarıyla iş görüşmelerinde ne kadar zor olduğunu, kilometrelerce kuyruk oluşması nedeniyle yaşamın alt-üst olmasını beraberinde getirdi. Posta grevi, yüzbinlerce paket ve mektubun yığılmasına neden olurken, temizlik işçilerinin grevi özellikle büyük şehirlerde çöplerin kalmadığını nedeniyle yaşamı önemli ölçüde etkiledi ve değişik kesimlerde huzursuzluğun artmasını, hem sendikaya hem de işverene karşı tepkilerin gelişmesine neden oldu.

Çalışanların ezici çoğunluğunun

grevden yana olmasına karşın sendikalar tüm kollarını oynamıyordu. Aynı anda tüm sektörlerde ve tüm şehirlerde grev yapma yerine değişik şehirlerde, değişik işkollarında

zanlı çıkışını vurgularken, tüm çalışanlar sonuçları hoşnut olmadıklarını belirtiyorlardı. Bu hoşnutsuzluk, yapılan oylamada ortaya çıktı. Sendikaların tüzüklerine göre, ÖTV'li çalışanların en az %50'sinin sonucu onaylaması gerekiyordu. Bu oran Posta ve Memurlar Sendikası'nda %25.

11-12-13 Mayıs tarihlerinde yapılan oylamada Posta ve Memurlar Sendikaları'nda yeterli onay alınırken, ÖTV üyelerinin %45'i sonuçları onaylamadı ve greve devam kararı aldı. Buna rağmen sendika yöneticileri yapılan toplantıda sözleşme sonuçlarını onayladı ve çalışanların kararına rağmen grevleri sona erdirdi.

Toplu iş sözleşmesi sonuçları, diğer iş kollarında da ölçü kabul edildi. Günler süren uyarı grevleri sonunda başta en büyük sendika IG-Metall olmak üzere hemen hemen tüm sendikalar %5,4 oranında zammı kabul ederek toplu sözleşmeler sürecini kapattılar.

Son olarak da doğu eyaletlerinde Kamu Sektörü'nde çalışanların toplu sözleşmeleri sonuçlandı. Buna göre, doğuda ücretler batıdakilerin %60 kadar olacak. 1993 Haziran'ında %80 oranına çıkarılacak.

Grevler ve sonuçları bir gerçekliği bir kez daha açığa çıkardı: Almanya'da sendikalar ne pahasına olursa olsun, işverenle anlaşmaktan yanalar. İşçilerin fazla etkinlikleri yok ve sendika yöneticileri kendi kararlarını işlere dayatabiliyorlar. Sınıf çıkarları, sadece ücretlere belirli oranlarda zam sağlanması olarak görülüyor.

Özellikle, devrimcilerin -ve en başta bizim- sendikalar içerisinde aktif olarak çalışmaması ve sendikaların karar organlarında yer almaması, önmündeki dönemde de değişikliklerin olmayacağını gösteriyor.

Hemen tüm arkadaşlarımız sendika üyesidir. Ama, işyerlerinde özellikle devrimci-demokrat insanları kapsayan çalışma grupları ve komiteleri oluşturulması yönünde çabaların yokluğu, sadece pasif üyeler olarak kalmamızın nedenidir. Sınıf bilincindeki insanların görevi, sendikalar içerisinde aktif olarak çalışmak ve sendikaları daha fazla emekten ve emekçiden yana değiştirmeye uğraşmak olmalıdır.

(Devrimci işçi içerisinde sendikalar çalışmaları yaklaşım konusunda derinlikli tartışmaların yapılması gerektiğini de vurgulamak istiyoruz.)

7 Mayıs akşamı başlayan görüşmeler, 8 Mayıs'ta sonuçlandı. Anlaşma sağlandı. Buna göre düşük ücret gruplarında çalışanların maaşlarına ve ücretlerine %6,2 zam yapılacak ve bunlara bir kereye mahsus olmak üzere 750 DM ödenek. İzin paraları 200 DM artırılabilecek orta ücret grubundakilere de 750 DM ödenirken zam oranı %5,8 olacak. Yüksek ücret alanlar ise bir defa için 600 DM ile yetinecekler ve ücretleri %5,2 artacak.

Anlaşma sonucunda sendika temsilcileri yaptıkları açıklamalarda ortalama artışın %5,4 olduğunu vurguladı ve "bu konjunktürde daha fazla zam alabilmek mümkün değildi" derken işveren temsilcisi işçileri bakanı ortalama zam oranının %5,18 olarak açıklıyordu.

Her iki taraf da kendilerinin ka-

Bütün Türkler Bir Ordu, Katılmayan Kaçaktır"

Son aylarda Türkiye, Kafkaslar, Orta Asya ve Avrupa'da olup bitenler, yıllar önce ırkçılar ve faşistler tarafından sloganlaştırılan bazı fikirlerin bugün başka çevreler tarafından da benimsenmeye başlandığını göstermektedir. Bunlardan birisi de bu yazıya başlık olarak aldığımız sloganda içeren fikirdir.

Tırnak içinde kullanmış olmamıza rağmen okuyucuyu belki de ilk anda şaşırtmış olan yukarıdaki başlık, Türkçülük Akımı'nın önde gelen isimlerinden Ziya Gökalp'e aittir. 1876 yılında Diyarbakır'da doğan, anne tarafından (kesin olmamakla birlikte) Kürt, baba tarafından ise Türk olduğu söylenen Ziya Gökalp, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma ve parçalanma sürecine girdiği yıllarda Türkçülük konusunda felsefi, sosyolojik, kültürel tahliller yapan, şiirler yazan, Atatürk dahil dönemin bir çok kişisini fikirleriyle etkileyen birisidir. (Ölümü: 1924) TC'nin oluşumuna, kuruluşuna ve daha sonraki şekillenişine kaynaklık eden ideolojik, felsefi, politik, kültürel temelini daha ziyade Gökalp'e dayandığı yaygın bir kanıdır.

Yukarıda başlık olarak kullandığımız cümle, Ziya Gökalp'in bir şiirinde geçmektedir. Şiirin ilgili beyti şöyledir:

"Bütün Türkler bir ordu, katılmayan kaçaktır.

Yasamızda yazılı: Harpten kaçan alçaktır."

Gökalp'in sembolleştirilen bir şiiri de şudur:

"Vatan, ne Türkiye'dir Türkler'e, ne Türkiistan,

Vatan, büyük ve müebbed bir ülkedir: Turan"

Her ne kadar Gökalp'in Türkçülüğünün ırka değil, dil, kültür vb. öğelere dayandığına dair güçlü kanıtlar bulunsada da, 1940'larda Nihal Atsız çevresindeki Turancılar, 60'lı-70'li yıllarda Türkiye etrafında kenetlenen faşistler, Ziya Gökalp'in yukarıdaki şiirlerindeki fikirleri boyraklaştırarak Türkiye toplumunu "Türk olmak" etrafında birleştirmeye çalışmışlardır.

Özellikle 60'lı ve 70'li yıllarda bu fikirler, sivil faşist hareket tarafından, Türkiye toplumuna yayat ve dikey şekillerde bölen sınıfsal, toplumsal, ulusal ve öteki eşitsizlikleri parçalamak, bu eşitsizliklerin objektif olarak karşı karşıya getirdiği toplum kesimlerini soyut bir "Türk olmak" kriteri (zemin) etrafında birleştirmek, kitlelerdeki sola yönelik engellemek vb. amaçlar için kullanılmıştır. 1980 Darbesi, bu amaçları devletin resmi politikası haline getirmiştir.

SSCB'nin çözülüp dağılmasından sonraki evrede ise, "Türk olmak" etrafında birlik ve güç olma politikası, değişik varyantlarıyla Türkiye'deki birçok politik çevre tarafından benimsenmeye başlanmıştır. Söz konusu politikanın TC'nin resmi dış politikası haline getirilmesi yönünde yoğun çabalar vardır. Bu çabalarda, parlamentonun, partilerin, sendikalar-kültürel kuruluşların yanı sıra aktif iktidar odaklarının da (ordu, cumhurbaşkanlığı ve diğerleri) aktif bir rol oynadığı görülmektedir.

Söz konusu çabaların ve politikaların Avrupa'ya da ihraç edildiği, Avrupa'daki Türkiye'yi göçmen kitlelerinin "Türk olmak" temelinde yeniden örgütlendirilip yapılandırılmaya çalışıldığı da ayrıca işaret edilmeye gereken bir gelişmedir.

Türkiye içinde hakim sınıfların bazı kesimleriyle ordunun, DYP'nin bazı yöneticileri ve ideologlarının, DSP lideri Ecevit'in ve daha başkalarının feshettiği ırkçı ve faşistlere ek olarak "Türk karı" na oynamaya başlamalarının hangi amaçları güttüğü konusunda şunlar söylenebilir:

NEDEN TÜRK KARTINA OYNUYORLAR?

1) Kürt ulusal uyanışına karşı ideolojik-siyasi bariyer oluşturmak; anti-PKK cepheyi genişletip kitle desteğine kavuşmak. Az önce saydığımız güçlerden bazıları, (bunlara SHP ve Özal'ı da ilave etmek gerekir.) "Türk olma"yı soya-sopa bağlı bir aidiyet değil, kültürel-ruhsal şekillenmeye dayalı bir hissediş olarak formüle etmek suretiyle Üniter Devlet'i ayakta tutmaya, do-

layısıyla aynı bir ulusal kategori olmalarına rağmen Kürtlerin devlet yurttaşlığı ilişkisiyle TC sınırları içerisinde yaşayabileceklerini göstermeye çalışmaktadır. Koalisyon ortağı DYP'nin bir kesimi ile iktidarı ortadı ordu komutanları ve faşistler ise Demirel'in "Kürt Realitesi" tesbitine rağmen TC'nin klasik resmi politikasında ısrarlı görünmektedirler. (İlgincidir, TÜSIAD yöneticileri, "herkes anadilini özgürce konuşmalı, radyo ve TV kurulabilmesi" demektirler.)

"Türk Birliği", (ya da Türklerin Birliği) hedefini güdenlerin, buna iç politikada ve kitle desteği kazanmada stratejik bir önem verenerken, "Türk olma"ya yükledikleri anlamdaki farklılıklar zamanla giderip gideremeyeceklerine dair bir öngöründe bulunmak şu aşamada mümkün olamamaktadır. Kontr-Gerilla, MİT, ordu kurmayları, subay ve asrsubaylarla polislerin ve MCP'illerin son aylarda ırkçı-faşist söylemlerle sağ eğilimli kitlelere sokağa dökme girişimleri söz konusudur. Bu girişimlere yön veren politikalarla DYP-SHP koalisyon hükümetinde somutlaşan politikaların uzlaşıtlıp uzlaşılmayacağı meçhuldür. Böyle olmakla birlikte Demirel, bilinen manevra yeteneğini iyi kullanarak, hem bu girişimlerin kontrollü gelişmesini sağlamaya çalışmakta, hem de bu girişimleri kullanarak (bir tehlike gibi görürsek) bir ölçüde SHP'yi, ama esas olarak HEP'i ve PKK'yı destekleyenleri, yanısıra da Devrimci-Demokratik Güçleri tehdit etmektedir. ("İleri giderseniz iç savaş olur" demeye getirmektedir.)

"Türk Birliği" stratejisinin iç politikadaki önemli bir yönü de bunun, içinde, "Toplumsal Ulaşma"nın ideolojik dayanaklarından birisi olarak tasarlansın olmalıdır.

12 Eylül Rejimini sivriliklerinden arındırma işine "demokratikleşme" adını veren DYP-SHP koalisyonu, bir çerçevede (yanısıra dış politikaların ihtiyaçlarını da karşılamak üzere) bir "Toplumsal Ulaşma" yaratmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin özgül tarihi şartlarında kendisi bir biçimyle "Tarihsel Ulaşma Hükümeti" olan Demirel-Inönü Kabinesinin söz konusunu projesi, büyük burjuvazi tarafından da az-çok benimsenmiş gibi görünmektedir. Çalışma hayatı ile ilgili SHP'li bakanın getirdiği öneriler, işverenlerin tepkisini çekmiş olsa da, büyük burjuvazi, temelinde başka unsurları yanısıra "Türk olma"nın da yeraldığı bir toplumsal ulaşma istegindedir.

Aranan toplumsal ulaşmanın harcı olması öngörülen fikirlerden birisi çok basittir: "Çevremiz kaynıyor, Türkiye üzerine oynular oynuyor, aramızdaki sorunları bir yana bırakıp Türkiye için kenetlenelim."

İstenen kenetlenmenin ulusal duygular ve değerler (tabii ki Türk ulusuna ait duygu ve değerler, bunlar neyse?) üzerine inşa edilmeye çalışıldığı gözlenmektedir.

Ermeni-Azeri çatışması, Bosna-Hersek'teki olaylar, Almanya'nın "silah ambargosu", Suriye-"PKK ilişkileri", Irak'ta Saddam'ın iktidarda oluşu, Kuşluk Irak'ta yerel Kürt Meclisi'nin oluşumunu hedefleyen seçim vb. gelişmeler, PKK olgusu, Kıbrıs'ta ilgili gelişmeler, İran'ın "Türki" Cumhuriyetler'e yönelik faaliyetleri, AT ile ilişkilerde tikanma gibi olaylar, "ulusal çıkarlar" (??) etrafında birleşim-sınırı haklı ve meşru gösterecek argümanlar olarak kullanılmaktadır.

Türkiye'yi yönlendirip yönetenlerin bu yönde oluşturdukları politikalar TRT ve büyük basın aracılığıyla topluma empoze edilmektedir. Birakalım sokaktaki insanı, Cumhuriyet Gazetesi'nin yazar çizimleri bile bu politikaların etik alanı içine alınmaktadır. "Kıbrıs Fatih Ecevit" in Ermeniler'e karşı Azerbaycan'a ve Nahçıvan'a askeri birlik gönderme önerisi, Türkiye üzerine oyun oynandığına inanılan kitlelerin ruhunu işte bu havada rahatlıkla okuyabilmekteyiz.

...

DiŞK, Türk-İş ve Hak-İş sendikaları arasında 1 Mayıs'ın salonda kutlanması anlaşması, işte böyle bir havada gerçekleşebilmektedir. Bu üç sendika arasında başlayan flörtör-çik ilişkilerini "ulusal çıkarlar" (??) ading burjuvaziye ve devlete daha

sıkıca başlanma operasyonunun bir parçası olarak gündeme getirildiğine büyük bir ihtimal gözüyle bakılmalıdır. Solun büyük bir ideolojik-siyasi kırmaz ve boşluk içinde olduğu, 60'lı, 70'li yıllarda bir çok kişiyi ve bu arada kitleleri ölümüne sokacaklara döken ideallerin ve gelecek tasarımlarının toplum çok büyük bir kesiminin ve bu arada aydınların gözünde cazibesini yitirdiği günümüzde ulusal, dinsel ideolojilerin, bunların sistemleştirildiği yaşam şekli ile duygu ve hayallerin toplumlar üzerinde etkili olması pek anormal bir gelişme sayılmamalıdır. İnsanoğlunun tarihe sosyalizm denemecanlığı alırdamasının yarattığı bir nüzüm dünyaya konjunktüründe, hem öteki coğrafyalarda hem de Türkiye gibi ülkelerde ulusculuk gibi, dincilik gibi toplumsal bilinç biçimlerinin etkili olabilmeleri, anlaşılabilir bir şeydir.

SHP ile DYP arasındaki ayrım çizgilerinin kaybolmuş olmasının, sağ-önde gelen politikacı ve yazarların "şimdi sağcı-solcu olmak önemli değil, önemli olan Türk olmak ve ülkemizin çıkarları etrafında birleşmektir" sözlerinin sol saflarda olumlu yanı yarılmamasını sebebleri burada aramak herhalde yerinde olacaktır. Sağcılar, önce Türk, sonra komünist olanları ve böyle olduğunu kabul edenlere büyük övgüler düzmekten geri kalmamaktadırlar ve bu tür bir tanımın solda etkili olabilmeleri için her türlü çabayı harcamaktadırlar.

2) "Türk olma"ya, "ulusal çıkarlar"la yapılan vurgu ve bu kavramlara yüklenen anlamlar üzerine inşa edilen politikalar, TC'nin (bundan, Türkiye'yi yönetip yönlendiren güçleri anlamak gerekir) Orta Asya'da, Kafkaslar da, Balkanlar'da ve Avrupa'da eskisine göre daha fazla etkili olmasını sağlamayı hedeflemektedir. SSCB'nin dağılması, yanısıra sosyalist olduğu söylenen başka ülkelerde "bloksuz" ülkelerin dünya politikasındaki ağırlıklarının kaybolmuş olması (ki bunların çoğu zaten kapitalizme çoktandır eklenmiş durumdaydı), başka devletlerin yanısıra TC'nin de yeni nüfuz alanlarına sahip olma imkanı yarattı. Yeni Dünya Konjunktürü, Türkiye'nin Türk ve Müslüman ülke ve toplumlarda ideolojik-politik nüfuz kurmasını kolaylaştırmakta, hatta, tahrik ve teşvik etmektedir.

Azerbaycan, Türmenistan, Tacikistan, Özbekistan vb. ülkeler ve buralarda yaşayan toplumlar üzerinde Türkiye'nin nüfuz sahibi olabilmeleri, bu iş için uygun ideolojik-politik araçların varlığını gerekli kılıyordu. Bu iş için gerekli olan yapılandırıcı birleştirici materyal (Türklük ve Müslümanlık) Türkiye'de bolca üretiliyordu ve bunlar uygun ambalajlar içinde bu toplumlara sunulabiliyordu.

Nitekim öyle oldu. Söz konusu ülkelere, sanayi ve tarım ürünlerinden önce, kültür, ulusal bilinç, dinsel değerler ve bunlarla ilgili politik ürünler ihraç edilmeye başlandı. İhraç edilen şeyler arasında özbeöz Türk'e has olan, Türklüğü aynılacak bir parçası olan, dolayısıyla günümüzde Türk olmanın birinci ilkesi ve kriteri olan serbest piyasa felsefesi ve serbest pazar ekonomik modeli de bulunmaktadır.

Ancak bu modelin söz konusu ülkelere olmasına tek başına Türkiye'nin ekonomik desteği yetmemektedir. (Bunun sebepleri Devrimci işçi'nin bu sayısında ayrıca incelenmektedir.) Bu Cumhuriyetçilerle Türkiye arasındaki etnik-kültürel yakınlık serbest piyasa modelinin insanına hizmet edeceği için öncelikli ulusal-kültürel ilişkilerin artırılmasına verildi. TC buralara konsolos ve elçi gönderdiği sırada MHP(MCP)liler Türkiye Cumhuriyetleri'ne çoktan kargah kurmuşlardı. Türkiye'nin Boz-kurtlar'nın bir kısmı, bu ülkelere, hükümet ve devlet başkanlarının, ya da bakanların resmen danışmanlığını yapmaktadırlar. Hükümet Türkesçiler'in izinden yürüyerek bu ülkelere çok sayıda görevli göndermektedir.

Demirel'in ikinci kez baba oluşuyla sonuçlanan son resmi ziyaret, (Demirel Orta Asya seferine çıkar-ken yanına Türkes'i almayı ihmal

etmedi; Tabii SHP'illerle birlikte), TRT'nin AVRASYA kanalının faaliyete geçmesi, dini vakıfların Türkiye devletlere şubeler açması, bu devletlerin ordu kumalarına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yardımı, bu ülkelere yüzlerce öğrencinin Türkiye'deki okullara TC bursu ile öğrenim görmeye gelmiş olmaları, bu ülkelere Türkiye'den "İam Türk" ve "Dini bütün" öğretmenlerin gönderiliyor oluşu, Alfabe ve dil birliği sağlama yönündeki girişimler, vb. örnekler TC'nin Kafkaslar üzerinden Orta Asya'ya dolu-dizgin açılmaya başladığını göstermektedir. Bu açılışın ne getirip ne götürceği belli değil. Mayıs ayı ortasında Azerbaycan'da Muftabov yönetimini deviren "Halk Cephesi" ile TC arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında TC'nin resmen ya da sivil faşistler aracılığıyla Türkiye devletlerde karanlık işler çevireceği söylenebilir.

(Geçerken bir hatırlatma yapmak yerinde olacaktır:

Ekonomik boyutu da olan bu açılışın hangi kavramla tanımlanacağı, ciddi bir araştırmayı gerektirmektedir. Bu açılışına hemen ad verilmesi, -örneğin emperyalizm gibi-, henüz erkendir. Gelişmeleri izlemeyi, anlamayı ve bilimsel bir temelde yorumlamayı bekliyoruz bu tür fikir jmnastikleri yerine günümüz -dünyasında ülkeler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin aldığı yeni mahiyet ve bunların biçimlerini yeniden kavramlaştırma yönünde çaba harcaması daha doğru olacaktır.)

Söz konusunu açılmanın meşrulaştırıcı unsurlarından başlıcası Türk (ve Müslüman) olmaları. Bu unsur, hem Türkiye toplumların kazanılmasında hem de Türkiye toplumunun desteginin alınmasında büyük bir önem taşımaktadır. Öteki unsur ise, "eski SSCB devletlerinin serbest piyasa ekonomisine ve "demokrasi"ye geçişlerine yardımcı olmaları. Emperyalist-kapitalist sistemin bu yönde stratejisinde Türkiye anahar bir ülkedir. Türkiye toplumların kapitalizme bütünleşmesini katkıda bulunuyor oluşu, TC'nin Doğu'ya açılmasını Batı'nın gözünde meşrulaştırmaktadır.

SOY-SOP MU KÜLTÜREL YAKINLIK MI?

Ne var ki az önce vurgulanan unsurlar kendi içlerinde sorunludur. Önce ilk unsur üzerinde duralım:

TC ile Azerbaycan ve Orta Asya Türk devletleri ve toplumları arasındaki yakınlığın başlangıcı olarak aynı ırktan gelmiş olmak ve aynı dine inanıyor olmaları. TC'nin Türkiye toplumlara yönelik kullandığı bu ilk meşrulaştırıcı söylem (Türk ve Müslüman olmak) sadece ırka dayalı bir birleştirici olarak formüle edilirse, bu Türkiye içinde "Kürt Realitesi" ile bağdaşmayacaktır. Türkiye toplumunu, bütünüyle ırka dayalı bir Türk olma kimliği etrafında birleştirmenin mümkün olmadığı anlaşılmış bulunmaktadır.

Soya-sopa dayalı bir kimlik etrafında birlik olma, ilk bakışta TC ile öteki Türk devletleri ve toplumları arasında bir tutkal işlevi yerine getirebilir gibi görünmektedir. Ama bu yanıltıcı olabilir. Zira, hem Osmanlı İmparatorluğu döneminde hem de TC'nin kuruluşundan ve Sovyet Devrimi'nden sonraki yıllarda Türkiye ile Türk olmak temelinde ciddi bir ilişki olmayan Türkiye toplumları ve bu toplumların yöneticileri ile aydınları sadece ırka dayalı bir kimlik etrafında birlik fikrine kolayca yedeklenecekleri şüphelidir. Unutmamalıdır ki bu toplumlar, tarih sahnesine çıkamamış, henüz göçebelik evresinde olan değil, Ekim Devrimi'nin kazanımlarıyla oldukça "gelişmiş" ve "ilerlemiş" toplumlardır. Bu toplumlar, sadece uzay endüstrisi, ya da başka sanayiler bakımından değil, bilim ve teknolojiye, yanısıra da okuma yazma oranı, okullaşma ve öğrenim seviyesi gibi alanlarda da Türkiye'den ilerlerdiler.

Bu bakımdan, ırkçı temelde bir Türk Birliği projesine Türkiye toplumların kolayca evet diyebilecekleri düşünülebilir. TC ile Türkiye devletleri arasında şimdilerde yaşanmakta

olan balayıya ait görüntülerin kalıcı olamayabileceği de bir ihtimaldir. Söz konusu ülkelerde Türkiye arasında varolan manevi-kültürel ve etnik birlik zemininin ırkçı-milliyetçi olmayan bir temelde bile geliştirilip kalıcılaştırılması, Türk olmanın yeniden tanımını zorunlu kılmaktadır. TC'yi yönetenler ve onlara esin kaynağı oluşturan sağ, Türk olma'nın ırka mı, yoksas, manevi, kültürel, tarihsel değerlere aidiyet ve bu aidiyet üzerine yükselen bir hissediş mi dayanaacağı konusunda hem fikir değillerdir. Bu iki farklı görüşü savunmaları şimdilik birlikte hareket ediyor oluşu dikkate alınmazsa, Türk kimliğinin içeriğinin ve biçimlenmesinin ne olacağı etrafında varolan gerilimin kısa sürede giderilemeyeceği anlaşılmaktadır. Kalıcı Türk sağı (ve artık eklemenin zamanıdır: Türk sosyal-demokratları) bu gerilimi aşsalar bile Türk kimliği konusunda ulaştıran sonuçun Türkiye toplumları tarafından nasıl karşılanacağı belli değildir.

Bu noktada, yukarıda sıralanan faktörlere ek olarak başka bir faktör karışmaya çıkmaktadır: Din sorunu...

Azerbaycan'a ve öteki Türkiye devletlerine sadece Türkler değil, (ki onlar dine dayalı söylemleri de kullanmaktadırlar); İran ve Suudi Arabistan da önemlisi bulunmaktadır. Her iki devletin sadece islami ilkeleri kimlik ögesi olarak benimsedikleri bilinmektedir. Türkiye'deki islami akımların da Türkiye toplumlarına ağırlıklı dine dayalı bir söylemle sefer düzenledikleri de bilinmektedir.

İran'ın Azerbaycan ve Tacikistan'daki etkisi dikkate alındığında, TC'nin İran engelini aşmak için, bu ülkelere ilişkide daha fazla islami görünebileceği söylenebilir. Ancak bunun Türkiye içinde tepki toplayacağı da açıktır.

Her ne kadar Türk kimliği denilen şeyde Türklükle islamiyet (Arap toplumunun ulusal, kültürel, dinsel, manevi değer ve ilkeleri) örtüşmüş olsa bile, (yanısıra Türk kimliği denilen kimlikte Kürtler'e, Ermeniler'e, Yunanlılar'a, Bizanslılar'a, yani Küçük Asya'nın eski sınırlarına ait çok sayıda unsur yer alıyor olsa bile) saf islami akımların ve devletlerin Türkiye toplumları üzerinde etki kurma çabası TC'yi yönetenleri düşündürmektedir.

(Geçerken bu yazıyla doğrudan ilgili olan ve üzerinde ayrıca önemle durulması gereken bir konuya değinelim: Bugün, Türkler'e özgü, böyle olduğu için de onları öteki uluslardan ayırdarmıza yarayacak dört-başı mamur bir kimlikten sözlemekte oldukça zordur. (Bu yargı başka uluslar için de geçerlidir.) Orta Asya Bozkırları'ndan kalkıp Orta Doğu'ya, Kafkaslara, Anadolu'ya, Balkanlara'ya yerleşen Türk boy-ları, buralarda yaşayan toplumların inançlarından, kültürlerinden, değerlerinden, yaşam şekillerinden, örgütleniş tarzlarından bir çok unsuru almışlardır. Burada söz konusu olan, Türk'e ait olmayan fakat onun da benimsediği karışık, yüzyıllar boyunca harmanlanarak akıp gelen ve başka etnik kökenlerden toplumların da sahiplendiği bir kültürel olgudur. Dünyanın çeşitli bölgelerinde saf ulusal (ya da dinsel) öğelere dayalı toplumsal bilinç biçimleri canlı tutmaya çalışan güçlerin varlığına, ulusal gururları (bunlar neyse?) okşayan tutumları rağmen insan toplumu, az-çok evrensel sayılabilecek bir toplumsal-kültürel iklimde yaşamaya bilinciyile donatılmıştır. Bu konu, Avrupa'daki Türkiye'li'lere doğrudan ilgilendirilmiyor olması nedeniyle ayrıca incelenmek durumundadır. Türkiye kökenli sosyalistlerin önde bekleyen açılımı gerekli konulardan birisi de budur.)

Tekrar konumuza dönersek: TC'nin Doğu'ya açılmasını meşrulaştıran öteki unsur da sorunludur. Batı'nın (öncelikle AT'nin, bir ölçüde de ABD'nin), Türkiye devletlerin kapitalizm dünyasına dahil olmalarını bedeli olarak karşılığında Azerbaycan üzerinden Kafkaslar'da ve Orta Asya'da tam hegemonya kurmuş bir Türkiye görmek istedikleri bilinmektedir. Bunun ilk işaretini Almanya vermiştir. (Mart'taki "silah

ambargosu") Her ne kadar Demirel, "Pan-Türkist" değil dese de Batı, için nereye varacağını bilebilecek kadar tecrübeli kadrolara sahiptir. Türkiye'nin Doğu'ya açılma politikası daha ziyade ABD'nin çıkarlarıyla uyumlu bir strateji altında yürütülmektedir. Buna rağmen ABD'nin de, TC'nin, planlarından daha - çaplı bir güç merkezi olmasına gözümuyacağı açıktır.

Bunlara ve eklenecek başka sorunlara rağmen TC, Türk kartına oynamaya devam edecektir. DYP-SHP hükümeti, anlaşıldığı kadıyla bu kartla daha ihtiyatlı oynamasın gerektiğini düşünmektedir. Kaygılan Avrupa ile ilişkileridir. Demirel ve İnönü koalisyonu, burjuvazinin bir kesimi, bazı etkili odaklar, Avrupa ile ilişkilerin kopması pahasına olucak bir "Türk Birliği"ne sıcak bakmamaktadır. Gerçi AT'a tam üyeliğin şimdilik gerçekleşmeyeceğini fark etmiş oldular, ancak yine de buradan kalkarak Avrupalıların gözünde eski Osmanlı'yı, (bu kez Doğu'ya açılan büyük bir Türk imparatorluğunu) çağıştıracak girişimlerden sakınmaktadır. Özal, Türkeş, Ecevit gibi "maceracıların, TC'yi yönetip yönlendiren bir kısım kurum ve kadrolardaki ihtiyatlılığı kırıp kıramayacakları belli değildir.

3) "Türk Birliği" projesinin yankılandığı coğrafyalardan birisi de Avrupa'dır. Marl-Nisan-Mayıs aylarındaki gelişmeler, burada böyle bir birliğin oluşumu için sürdürülen girişimlerin yoğunlaştığını göstermektedir.

Aslında Avrupa'da, öncelikle de Almanya'da yaşayan Türkiye'li'nin yeni bir temelde örgütlendirilmesi girişimleri, Onur Öymen'in Bonn'da büyükelçi olarak atanmasından hemen sonra başlamıştır. Disiplinin seçkin bürokratlarından birisi olan Onur Öymen'in Almanya'daki Türkiye'li'ye yönelik çalışmaları DYP-SHP koalisyonuyla birlikte hem hızlanmış, hem de ürün vermeye başlamıştır. Öymen sadece lobi oluşturmakla yetinmemiş, Türkiye'li'lerin eğitim, kültür, çocuk vb. sorunlarına da yakından ilgilenecek TC'nin Almanya'daki kitle çalışmasına yeni nefes boruları açmıştır.

Türk Demokleri Koordinasyon Kurulunu oluşturmak, Yeşiller içinde Türkiye'li'le diyaloga geçerek onları "Türkiye'ye kazanmak", solcu sayılan aydın, yazar, sanatçı ve sendikacılarla ilişkiye geçmek (Milliyet Gazetesi'nin köşe yazarlarından Deniz Kavukcuoğlu, Düsseldorf konsolosunun Ruhr bölgesindeki mülteci ya da göçmen sendikacı, sanatçı ve yazarlarla yemelik sohbet toplantıları düzenlemesi olmasından büyük bir övgüyle sözlenmektedir; nereden nereye?) Avrupa'daki Türk gazetelerinin daha iyi yönlendirilmesi gibi işlerle TC'nin Almanya'daki idari ve siyasi kolu, azımsanmayacak bir mesafe katetmiştir.

Bu tür faaliyetler, Nevruz olayları ve Almanya'nın Türkiye'ye silah ambargosu ile birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Özellikle silah ambargosu, Hürriyet, Milliyet ve Tercüman gazeteleri tarafından ilkel bir milliyetçilik sömürüsüyle, iyi bir şekilde kullanılmıştır. Türk olma gururu (bu neyse) rezile okuyan büyük basın bir yandan Ordu'ya milyonlarca Mark'ı aktıracak kampanyalar açarken, bir yandan da kitleleri sokağa dökmeyi başarmıştır. Sonuçta büyükelçilik, konsolosluk ve gazetelerin yönlendirmesi ve girişimleriyle, içinde faşistlerin, seriaticı olmayan müslümanların, DYP ve ANAP'lılarla SHP'li'lerin ve DSP'li'lerin yer aldığı birlikler oluşmuştur. Şimdilik eylem birliği gibi görünen bu birliklerin kalıcılığını sağlamak için çaba harcandığı dikkatten kaçamazdık.

Söz konusu girişimlerin kalıcılığı, hem Türk Lobisi'nin oluşumu, hem de kitlese düzeydeki faaliyetlerin devamı, uygun bir ideolojik-politik zeminin varlığına bağlıdır. Uygun zemin ise "Türk olma" dır. Yabancı düşmanlığından, ayrımcılıktan zaten iyice bunalmış olan Avrupa'daki TC uyruklu insanlar için "Türk olma" etrafında birleşmek az-çok tatmin edici olmaktadır. Ezilmişlik, horlanmışlık duygusuyla, "Türkiye'nin üzerine oynular oynanmış" inancı birleşince insanlar harekete geçme ihtiyacı duymakta, ya da onları eyleme çağırılan peşine rahatlıkla takılabilmektedirler.

Bu noktada, karşımıza (tüm solun karşısına), bilince çıkarılması gereken önemli sorunlar ve konular çıkmaktadır.

Birincisi: Görüldüğü kadarıyla Almanya'da ve öteki Avrupa ülkelerinde oluşturulmaya çalışan Türk Birliği'nin ideolojik-politik zeminini henüz tam olarak inşa edilememiştir. Birlik'e yeraltı istenilen kitleye sunulan argümanlar henüz derinlikli değildir (kaba propagandif unsurlara dayanmaktadır); hem de Birlik'in motoru durumundaki güçler arasında Türk olmanın tanımı ve anlamı konusunda tam bir fikir birliği yoktur. Birlik'in sadece ırksal özellikler tarafından belirlenen bir Türk olma mı, yoksa, tarihsel, kültürel, ruhsal, dinsel ve moral değerler ortaklığı üzerine yükselen, dolayısıyla etnik köken farkına fazla önem vermeyen bir Türk olma'ya mı dayanaacağı konusunda bir mutabakatın sağlanamadığı anlaşılmaktadır. İrkçi-faşist güçlerle Birlik içinde yer alan öteki güçler arasında bu konu etrafında süren iç çatışmanın nasıl sonuçlanacağı belli değildir. (Birlik'in zayıf halkası, dolayısıyla bu gerici bloka karşı mücadele edilirken dikkat edilecek nokta, burasıdır.)

İkincisi: Birlik içinde yer alan eğilimlerden MCP'li faşistler hariç diğerleri, DYP-SHP koalisyonunun da etkisiyle Birlik'i Kürtler'i dışlayan bir görünüme sokmak istememektedir. Bu eğilimin Türk olma'ya yüklediği anlam kaçınılmaz olarak Birlik'i Türk-Kürt kardeşliği söylemine sahip çıkma yönüne yönlendirecektir. Nitekim Almanya'daki milletlerin bir kısmında bu söyleme denk düşen slogan ve konuşmalar rastlanmıştır. Zira, TC yurttaş olma'yı, etnik kökene değil kültürel, moral değerler ortaklığına, insanların kendilerini böyle hissetmelerine bağlı bir durum olarak görenlerin buna uygun bir söylemi de olmalıdır. Bunun bilincinde olan Birlikçiler, dil ucuyla da olsa Türk-Kürt kardeşliğine de sahip olmaktadır. (Bu durum, solun savunageldiği Türk-Kürt kardeşliği fikrinin yeniden tanımlanmasını gerekli hale getirmektedir. Hangi temelde kardeşlik? Bu soru özellikle şimdiki oldukça önemli olmalıdır.)

Üçüncüsü: Oluşturulmaya çalışılan birliğin sadece Türkler'deki iç

PKK'ya karşı Türk İntikam Tugayı

● Almanya'da kendisini "Türk İntikam Tugayı" olarak isimlendiren bir örgüt PKK ve Aaale ya ölmüş kişilerin ailelerine yardım bildirir.

FRANKFURT (Hürriyet)

● Almanya'da kendisini "Türk İntikam Tugayı" olarak isimlendiren bir örgüt, PKK ve Aaale ya ölmüş kişilerin ailelerine yardım bildirir. Kise adı TTT olan bu örgüt, kendisini gazetesinde şöyle açıklar ve faaliyetine dair verileri şöyle sunar: "Biz Kurtuluş mücadelesindeyiz. Bizim amacımız, Türkiye'de yaşayan Türklerin, özellikle de Kürtlerin, haklarını korumaktır. Bizim amacımız, Türkiye'de yaşayan Türklerin, özellikle de Kürtlerin, haklarını korumaktır. Bizim amacımız, Türkiye'de yaşayan Türklerin, özellikle de Kürtlerin, haklarını korumaktır."

Ey Türk şaban, titre ve kendine gel. Burda Türkiye'nin doğusunda şehit edilenlerin senin bednün kandanın birer parçasıdır. Burda polis-

BUYUK TURK DUNYASI DOGUS AREFESINDE

TÜRK FEDERASYON

15. BÜYÜK KURULTAYI

Buyuk Türk Dünyasının dogus arefesinde bu milli ve kutsal davanın ebedi temsilci olan Mülkiyân-Türk insanının Türk insanının Türk insanı daki kalesi

TÜRK FEDERASYON'UN

15. BÜYÜK KURULTAYI

23 Mayıs 1992 Cumartesi günü Düsseldorf'ta yapılacaktır. MCP Genel Başkanı Yozgat Milletvekili

Seyin ALPARSLAN TÜRKESİ

ve degetti M.C.P. Milletvekilleri ile Erzurum Belediye Başkanı

TALİP KABAN

in ve diğer mümtaz ve degetti misafirelimizin istikrar edocakları bu tarihi dönem, tarihi kurultayına bütün vatanşahsınlar davetlidir.

Aynca K.K.T.C Cumhuriyetin RAUF R. DENİZAY resim sergisi vardır.

TÜRK FEDERASTON TÜRK DUNYASI KURULTAYINDA BULUSALIM...

Tarih: 23 Mayıs 1992 Cumartesi Saat: 15.00

Adres: Phillips Halle, Siegburger Str. 16 • 4000 Düsseldorf/Übersil Telefon: 0211-48 51 22

Not: Kurultayda video çekimine müsaade edilmeyecektir. Hanımlar ve çocuklar için ücretsiz yer ayrılmıştır.

politik duruma ya da TC'nin dış politika alanındaki ihtiyaçlarına göre politika yapması beklenmemelidir. Birlik'in Avrupa'da Türkiye'li olarak (göçmen bir toplumsal azınlık olarak) yaşıyor olmanın ortaya çıkardığı sorunların çözümünü içine de mücadele edecek şekilde tasarlandığı anlaşılmaktadır. Türk lobisi, Türk Yeşiller, SPD'deki Türkler (ve Kürtler), Türk Demokleri Koordinasyon Kuruluna, Diyanet'e bağlı cami ve cemiyetler, konsolosluklara bağlı kültürel, sportif kuruluşlar gibi yaygın ve çeşitli araçlarla potansiyel olarak sahip görünen Birlik, hem Türkiye'li'lerin arasında hem de Alman iç politikasında etkili olmaya, giderek Türkiye'li'leri temsil etmeye adaydır. (Bu durum, Göçmen sorunlarının solun temelinden, daha yumuşak bir deryişle, solcuların ilgi alanı olmanın çıkma ya başladığını göstermesi bakımından da ilginçtir. dan da ilginçtir. Göçmen sorunlarını, Eşit Haklar Mücadelesini, yeniden tanımlamanın gerekli olup olmadığı üzerinde dü-

şünmenin zamanı değil midir?)

Dördüncüsü; Ya da sonuç yerine:

Son 5-6 yıl içinde meydana gelen ve dünyadaki tüm dengeleri doğrudan etkileyen gelişmelerin bir sonucu olarak bugün, değişik varyantlarıyla milliyetçilik, toplumlarda daha fazla çekicilik kazanmıştır. Çeşitli siyasi akımlar, milliyetçilik dalgasına yaşananlar kendi stratejilerini başarılı kılmaya çalışmaktadırlar. Dün Türkiye'de devlet iktidarının faşistleştirilmesi politikalarının meşrulaştırılması olarak kullanılan Türkçülük, bugün TC'nin öteki Türk devletler ve toplumlar üzerinde ideolojik-politik hegemonya kurmasında temel bir işleve sahip kılınmaya çalışılmaktadır. Avrupa'da ise Türkiye kökenli göçmen kitleleri, Türk olmak zemininde birleştirilerek, TC'nin uluslararası alanda izlediği politikalarla kitle

desteği yaratılmaya çalışılmaktadır. Türkiye'li göçmen kitleleri, yaşadığı - toplumlarda karşılaştığı gerçek sorunlar ve bunların çözümleri etrafında değil, TC'nin devlet çıkarları etrafında birleşmeye zorlanmaktadır. Avrupa'da bu politikaların önderliğini TC elçilikleri ve konsoloslukları yapmaktadır. MHP'li'lerin zaten içinde yer aldığı ve fikirleriyle yönlendirdiği girişimler, DYP, SHP, DSP gibi partilerin de desteğini almaktadır. İlginçtir, 5-6 ay önce Yeşiller Partisi içindeki Türk yöneticilerle görüşerek onları Türk Lobisi'nin içine almayı başaran Frankfurt Başkonsolosu, 23 Mayıs'taki Türk Federasyon'un "Türk Dünyası Kurultayı"na konuşmacı olarak gelen Türkeş'i Frankfurt Havaalanı'nda merasime karşılamıştır. Aynı şekilde TC'nin Bonn Büyükelçisi, Türkeş'e birlikte "Türk Dünyası Kurultayı"na katılmıştır.

Türk olma motifleri etrafında bir araya gelen ya da getirilmeye çalışılan siyasi güçlerin durumundan, Türk Birliği projesinin Türkiye'de ve Orta Asya'da alabileceği şekillerden bağımsız olarak Türk Dünyası fikri, Türkülük duygusu, toplumsal yalnızlık içindeki Avrupa'daki Türkiye'li'ye yoğun mesajlar iletmektedir. Yaşadıkları özgül sorunlar ve toplumsal konularını itibarıyla Avrupa'daki Türkiye'li göçmen kitleleri, ulusal içerikli kimlik önerilerine, hayatlarına anlamlı bir ulusa ait olma duygusu ve bilinciyle verme önerilerine yatkın görünmektedirler.

Bütünlüyle gerici amaçlar için oluşturulmaya çalışan Türk Birliği'ne karşı hangi söylemlerle, ne gibi politikalarla ve hangi araçlarla mücadele edileceği, Avrupa'daki Türkiye'li devrimciler (sosyalistler) açısından, (yanısıra da Kültür Ulusal Hareketi taraftarları açısından) doğru şekilde cevaplandırılması gereken sorulardır. Bu sorulara cevap vermeden ulusalcılık dalgasının geniş kitleleri etkilemesinin önüne geçilemez. Sözü edilen konularda açıklik sağlanmasında bile Avrupa'da hergün yaklaşık 200 bin dolayında satılan Türk gazetelerinin yönlendirdiği "insanları, okuyucu sayısı iyice azalan, yanısıra da içinde okunacak fazla bir şey bulunmayan sol grup dergileri ile etkilemek zaten mümkün olamamaktadır; olamaz da.

İngiltere seçimlerinin düşündürdükleri

süre felce uğradı.

Seçimler öncesi durum

İngiltere içine düştüğü sosyal-ekonomik bunalım sürecindeyken seçimlere gitti. İşçi Partisi için bulunmaz tarihi bir fırsattı. Son dönemlere kadar enflasyon çift rakamlarla ifade ediliyordu. Küçük, orta ve kimi büyük işletmeler ya iflas ediyor ya da küçülmeye giderek iş ve işçi hacimlerini daraltıyorlardı. İflas eden ya da küçülen iş yerlerinin sayısı arttıkça binlerce işçi de sokağa atılıyordu... İngiltere'de toplam işsiz sayısı son yılların en yüksek rakamına ulaşıyordu. Bu işsiz ordusuna ödenen sosyal yardımları çok az kalıyordu.

Poll Tax (1) diye de bilinen vergilendirme sistemi bu işin tuzu biberiydi. İşte fakirin daha fakir zenginin de daha zengin edildiği bu hızlı süreçte seçimlere gidiliyordu...

Kamu işletmelerini birer birer özelleştirilken, sağlık, eğitim, haberleşme ve ulaşım gibi kimi sosyal kurum da içler acısı bir durumdaydı. Bir yandan 500'e yakın hastane kapatılırken öte yandan en acil bir ameliyat bile aylarca bekletiliyordu.

Devlet okullarında öğretilmensizlikten dolayı verim düşerken, mali sıkıntıdan dolayı bir çok okul kapatılmıştır. (2) İlk okulu bitirme çağına gelmiş kimi öğrencilerin okuyup yazma gücünü çektiği resmi makamlara da doğrulanmıştır.

Tüm bu ve benzeri olaylar yaşanırken seçimlere gidildi... Ve sonuç yine Conservative...

Peki neden?...

Bu sorunun bir tane nedeni yok elbette. "Bir değil birden çok nedenleri vardı..." denilebilir ve doğrudur da. Dünyada olup bitenlerden tutun da, Komünist, Sosyalist Partiler'in liberalleşmesine kadar her şey söylenebilir. Özellikle son dönemlerde yaygınlaşan şöven-sağcı rüzgarlardan "sosyalistler" in de epeyce nasibini aldıklarına kadar.

İngilizlerin geleneklerine bağlı, tutucu insanlar oldukları yaygın genel bir kanı. (3) İşçi Partisi de bu gibilerin onları alabilmek için sağ yana savrulunca ve de parti içerisindeki militan, ilerici kesimi tasviye yönelince bu kaçınılmaz sonucu aldı ve özellikle işkocya'da da büyük darbeler yemelerine sebep oldu.

Ekonomi, eğitim, sağlık vb. cananlık konularda ile tutulur alternatif program sunamazlarken silahsızlanma ve savunma politikalarıyla da Conservative Parti'nin gerisine düştüler. Bu durum geniş kitle tabanına sahip savaş karşıtı toplulukların İşçi Partisi'nden soğumasına da getirdi.

Azınlıklara ve siyahılara karşı tamamen soven politikalarla denk düşen önerimleri de bu kesimlerin tepkilerine neden oldu.

Sonuç

Conservative Parti beş yıllık bir süre için tekrar iktidara çökenlikten, İşçi Partisi içerisinde de liderlik savaşına kıştı.

Ekonomiden sorumlu gölge bakan John SMITH ve gölge çevre bakanı Bryan GOULD liderlik için hırslanırken bu kişilerin "Kinnock çizgisi"nin birer sadık devamları da oldukları biliniyor. Sol kanattan ise şimdilik Ken LIVINGSTONE'ın adı geçmekte. Çekişmenin ilk iki aday arasında geçmesi beklenmektedir.

Bu seçimler bir yönüyle de işkocya ve Galler'in ayrılma isteklerinin en çok tartışıldığı bir seçim olması itibarıyla ilginçtir. Görünen odur ki, İngiltere'nin gündemini epeyce ılgı edeceğe benziyor. Özellikle işkocyalı siyasiler her fırsatta "referandum" isteklerini yineleyecekler gibi...

Dip notlar:

(1) Belediyeler, zengin-fakir demeden hükümet adına 18 yaşını doldurmuş herkesten topladığı vergi. Halk arasında "kelle vergisi" de denir.

(2) Tüm ilk ve orta dereceli okullar belediyelere bağlayan Conservative Parti iktidarı eğitimi tamamen o belediyelerden olanakları içine hapsetti. İşçi Partili belediyeler hükümetten yardım almadan troy'ler açığa desteklendiler.

(3) Bilindiği gibi İngiltere AT'da da gelenekçi yapılarını sorgılayarak; ölçü, tarifi birimleri koruyacakları ısrarla yinelediler.

1992 Newroz'u Kürt ulusal mücadelesinin gelişme seyrini etkileyen bir dönemeç olarak değerlendirilmektedir.

TC Newroz'u kendi açısından, Kürdistan'da yeni bir atak gerçekleştirilmenin tarihi olarak programına aldı. Yükselen ve giderek kitlesellenen Kürt hareketinin önü alınmalıydı. Kürdistan'ın belirli alanlarında ortadan kalkan devlet otoritesi yeniden sağlanmalıydı. Mücadele sürecinde kaybedilen inisiyatif yeniden ele geçirilmeliydi. Bu sonuçların elde edilmesi için, takip edilecek yol belliydi. Askeri çözümü tırmandırmak, gerilla hareketine destek veren kitleleri devlet terörüyle ezmek, gerillayı bütün desteklerinden soyutlayarak imha etmek. TC belirlenen amaçlar doğrultusunda 91'in ortalarından itibaren, kontr-gerilla yöntemini tırmandırdı. Kürt hareketinin legal platformunda ön plana çıkan unsurlardan başlamak üzere bir cinayetler zinciri başlatılarak, kitle pasifikasyon yöntemleri hızlandırıldı. Kürdistan'da yükselen halk hareketine kesin darbeyi vurmak üzere, gerekli hazırlıklar Newroz'a göre planlandı. Gerçekleştirileceği kitle kırımına meşru zemin hazırlamak için, Newroz'da Kürt ayaklanmasının olacağı yolunda bir kampanya başlatıldı.

TC'nin başlatıldığı kampanya, yaptığı yoğun askeri hazırlıklar, Kürt hareketiyle büyük bir hesaplaşmaya girişeceğini, sürdürülmekte olan "özel savaş"ın bir üst boyuta sıçratılacağını göstermekteydi. Bu bakımdan, 1992'nin Newroz'u TC açısından, gelişmenin seyrini değiştirecek bir kilometre taşı olarak saptadı.

Kürdistan'da gerilla mücadelesini yıllardır sürdüren, gelinen aşamada Kürdistan'ın belli bölgelerinde denetimi ele geçirecek kadar kitle desteği sağlayan PKK da, 92 Newroz'unu ulusal kurtuluş mücadelesinin ileri boyutlara sıçratılacağı bir dönemeç noktası olarak saptadı. 92 Newroz dönemeçleriyle birlikte, bir Kürt ayaklanmasının gündeme geleceği, gelişerek yükselen halk mücadelesinin bir ulusal meclis ve savaş hükümeti ile taçlandırılacağı açıklanmıştı, PKK Hareketi de 92 Newroz'unu kendi açısından mücadele sürecinin gelişmesini belirleyen bir dönemeç olarak saptadı.

TC'nin ve PKK'nın 1992 Newroz'u'na yüklediği özel anlamlar nedeniyle Newroz sonrası ortaya çıkan durum önem kazandı.

Newroz sonrasında ortaya çıkan durum nedir?

Newroz dönemeçinin ortaya koyduğu sonuçlar değerlendirildiğinde, TC'nin önüne koyduğu hedefler bakımından daha avantajlı bir konum kazandığı görülmektedir. TC, Newroz dönemeçleriyle birlikte mücadele alanında yitirmekte olduğu inisiyatif ele geçirerek sarsılan otoritesini yeniden sağlamaya noktasında bazı olanaklar elde etti.

TC'nin Newroz'a yönelik hazırlıkları herkeşce bilinmekte ve tartışılmaktaydı. Kürdistan'a yapılan askeri yığınak, askeri çözümün daha da tırmandırılacağına somut bir işaretliydi.

TC'nin özellikle, Kürt direnişinin yoğunluk kazandığı kentlere yönelik aylarca süren hazırlık aşamasında, PKK'nın izlediği politika ve yaptığı açıklamalar, TC'nin basın aracılığıyla sürdürdüğü politikanın etkili olmasına hizmet etti. TC, PKK'yı ve Kürt direnişçileri adeta Newroz günü Cizre, Şımak, Nusaybin gibi belirli alanlarda hesaplaşmaya çağırdı. Halk kitleleri bakımından henüz ayaklanma koşullarının yeterince olgunlaşmadığı, Kürdistan'ın bir çok bölgesinde ve özellikle Diyarbakır gibi önemli kentlerinde kitle desteğinin somut bir eylemlik düzeyine henüz çıkartılmadığı koşullarda, ayaklanma, Kürt hareketi bakımından erken doğum olmaksızın öteye gitmezdi. TC'nin de, PKK'yı ve Kürt direnişçilerini erken bir doğuma zorlayarak tuzağa düşürme isteği ve basın aracılığıyla sürdürülen kampanyalar ile toplumun bir ayaklanma beklentisi içine sürüklediği bilinmekteydi. TC'nin bu taktik politikası karşısında PKK'nın aldığı karşı tutum ve yaptığı açıklamalar devletin işini daha da kolaylaştırmaktaydı. Başarılı kitle gösterileri için TC tarafında kamuoyu ayaklanma senaryola-

92 Newroz'u ve düşündürdükleri

rına inanılırken, bu senaryoları geçersizleştirecek bir karşı propaganda yerine, pekiştirici açıklamalar yapıldı.

Newroz öncesi hazırlıklara denk düşen bir aşamada yapılan taktik politik hatalar, TC'nin sanki bir ayaklanmayı bastırarak zafer kazanmış yolunda moral bir başarı elde etmesine zemin hazırladı.

Bugün Kürdistan bir kez daha kanlı bir çatışma alanına dönüşmektedir. Bölgede güç dengesi hala TC'nin denetimindedir. Sınırlı alanlarda başlanılan cazibesi hiç bir zaman güç ve olanakların hatalı bir değerlendirilmesine yolaçmamalıdır. Zira mücadele hata kabul etmez bir kesinlikte sürerken ortaya çıkartacağı faturaların bedeli de büyük olmaktadır.

TC'nin, Kürdistan'da inisiyatifini yeniden kazanmasında yalnızca PKK'nın taktik politik hatalarının rol oynadığı elbette ki söylenemez. Yıpranmış ve toplumsal desteği minimum seviyeye inmiş bir ANAP iktidarı yerine, daha geniş kesimlerin onayına ve desteğine sahip bir DYP-SHP koalisyonunun sağladığı avantajlar gözardı edilemez.

TC'nin kısa vadeli amacı belliydi. Kürdistan'da sarsılan otoritesini yeniden kurmak, kaybedilen inisiyatifini yeniden elde ederek yükselen Kürt halk hareketinin önünü kesmekti. TC bu amaca kısa vadede varabilecek için yegane çözümü askeri politika ile tırmandırmakta görmekteydi. Ancak, yıpranmış bir ANAP İKTİDARI İLE BUNU GERÇEKLEŞTİRMEKTE ZORLANMAKTAYDI: ANAP'a karşı geniş bir toplumsal muhalefetin varol-

ması, ANAP döneminde, Kürdistan'da gerçekleştirilecek bir kitle pasifikasyonunun başarı şansını azaltıyordu.

DYP-SHP koalisyonu, TC'ye ve onun egemen güçlerine bulunmaz fırsatlar yarattı. TC tarihinde, karşı karşıya olmuş iki geleneksel burjuva akım, ilk kez bir uzlaşma sağlayarak birlikte iktidar oldu. Bu iki geleneksel akım arasında oluşan iktidar muhalefet dengesi bir çırpıda alabora oldu. Bunun dolaylı sonuçlarından biri, geleneksel burjuva muhalefetin, politik düzlemde günlük basına kadar geniş bir alanda sona ermesidir. Koalisyon iktidarının kendi politikaları etrafında geniş bir toplumsal uzlaşma sağlayarak ortaya çıkması, TC tarihinde yeni bir durum olarak değerlendirilmekte durumundadır. Bizat koalisyon iktidarının başı Demirel, bu durumun büyük bir tarihi fırsat, kaçırılmaması gereken bir fırsat olduğunu defalarca hatırlatma gereği duydu.

DYP-SHP iktidarı döneminde, burjuva anlamda bir muhalefet hareketinin ortadan kalkması, Kürdistan'da tırmandırılacak devlet terörü için uygun bir ortamın oluşması anlamına da gelmektedir. Nitekim Newroz dönemeçleriyle birlikte bunun sonuçları hemen görülmeye başlandı.

Burada üzerinde durulması gereken noktalardan biri burjuva mu-

halefet hareketi içinde önemli rol oynayan Türk aydınları ve demokratlarındaki gözlenen tutum farklılığıdır.

Bu çevre, ANAP döneminde genellikle, Kürt sorununun barışçıl, demokratik çözümlerinden yana bir tutum içinde görülmekteydi. Devlet terörüne karşı bir eğilimi seslendiriyordu. Ancak, DYP-SHP koalisyonunun iş başına gelmesiyle birlikte, bu tavırlar tersine dönmeye başladı. Koalisyon döneminde, Kürdistan'da devlet terörü daha da tırmandırılmasına, toplu kırımlar gerçekleştirilmesine rağmen, sözkonusu çevrelerin tavır, devlet terörünü desteklemek şeklinde oldu. Türk aydın ve demokrat çevrelerinin yeni iktidar döneminde ortaya koyduğu tutum değişikliğinin nedenleri arasında öncelikle, PKK'nın İstanbul gibi büyük şehirlerde, sivil halkı hedefleyen eylemleri gösterilmektedir. Bu tür hatalı eylemlerin, sözkonusu çevreler üzerinde olumsuz etkiler yaratmasına kuşku yoktur. Ancak, Türk aydın ve demokratlarının, devletin Kürtler'e karşı sürdürmekte olduğu savaş politikasının destekçisi oluvmemesi, tek başına PKK'nın eylem çizgisiyle açıklanamaz.

Yaşanan gelişmeler, ANAP döneminde ortaya konan demokrat tavırların büyük ölçüde ANAP'a muhalefet etme olgusu tarafından belirlendiğini ortaya koymaktadır. PKK'nın hatalı eylemleri, demokrasi

ve insan hakları konusunda çifte standartlı kafa yapısına sahip sözde ilerici ve demokrat aydınların, yazar-çizer takımının bir mazaret beyanından öteye gitmiyor. PKK'nın sözkonusu eylemleri olmasaydı, bu sözde "demokrat, ilerici" çevreler, DYP-SHP koalisyonu döneminde sürdürülmekte olan askeri tenkil politikasına muhalefet mi edeceklerdi? Görünürdeki mazaretler ile ana nedenleri birbirinden ayırtlamak gerekiyor. İşin esası şudur: Türk aydınlarının, demokrasinin, demokrasi ve insan hakları konularındaki demokratik yaklaşımları Kürdistan sınır çizgisinde sona ermektedir. Kürdistan hariç demokratik Türkiye, Kürtler hariç insan haklarının varılması -yaklaşımı bu çevrelerin düşünce yapısında kırılabiliş değildir.

Kürdistan'da Kürt direnişçilerin 20'şer, 30'ar gruplar halinde katledilmesine verilen destek, aynı şekilde İstanbul, Ankara ve Adana gibi kentlerde Dev-Sol militanlarının sorgusuz infaz yöntemiyle katledilmesine de verilmektedir. Bu neyin göstergesi?

Yaşanan olaylar ve gelişmeler bir gerçekliği açıkça ortaya koymaktadır. Kürt devrimci hareketinin kaderi ile Türkiye devrimci hareketinin kaderi birleşmektedir. Olumlu ve olumsuz yönleriyle her iki hareket birbirinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Birinin başarısı diğeri için bir moral başan anlamına geldiği, birine vurulan darbenin dolaylı olarak diğeri için de hareket alanını büyük ölçüde daralttığı yaşanan gelişmeler tarafından somutlanmaktadır.

Türkiye devrimci hareketinin yükselişi ile Kürt devrimci hareketinin yükselişinin aynı tarihsel momentle denk düşmemesi devrimci gelişimin hareket alanını daraltmaktadır.

70'li yıllarda Türkiye devrimci hareketi bir yükseliş süreci yaşadı. 80'li yılların ortalarından itibaren ise Kürt hareketi büyük bir gelişme gösterdi. 70'li yıllarda, Türkiye'nin bir çok bölgesinde, anti-faşist mücadele büyük bir ivme kazanırken, bugün Kürt direnişinin yoğunlaştığı alanlar, Türkiye'nin en sakin bölgeleri durumundaydı. Günümüzde ise benzeri hareketsizlik, geçmişte anti-faşist mücadelenin yükseldiği alanlarda gözlemlenmektedir.

Bunun da ötesinde, Kürt hareketi, büyük gelişme gösterdiği bir süreçte, Türkiye devrimci hareketinin, 12 Eylül yenilgisinden sonra içine girdiği dağınıklığı aşamamış olması ve bu nedenle de ülke gündemini etkileyebilecek bir politik varlık ortaya koymaması, Kürdistan'daki mücadeleyi de olumsuz yönde etkilemektedir.

Kürt hareketi ile Türkiye devrimci hareketinin aynı tarihsel momentte ortak bir yükseliş yaşayamaması, bu hareketlerin ileriye büyük hamleler gerçekleştirmesini engelleyen faktörlerden biri olmaktadır. Bu iki hareketin yükseliş ve gelişiş süreçlerinin birbirinden farklılaşması, ulusal dinamikler ile sınıfsal dinamiklerin farklı nitelikler taşımasından ileri gelmektedir. Sosyalist hareketlerin dünya çapında ortaya çıkan sorunları nedeniyle, sosyalizm düşüncesi kitleleri etkileme gücünü önemli ölçüde kaybetti. Sosyalizm dalgası dünya çapında geri çekilirken eski "sosyalizm" toprakları başta olmak üzere milliyetçilik dünya çapında yükselişe geçti. Bu gelişmeye bağlı olarak sınıfsal motiflerin hareketi geçireceği kitlelerde bir daralma yaşanırken, ulusal motiflerin hareketi geçirdiği kitlelerde bir gelişme yaşanmaktadır. Her hareketin kendi gerçekliğine yer alan özgül nedenlerinden farklı olarak, dünya dengesinde sosyalist güçler aleyhine değişiminin getirdiği sorunlar nedeniyle de ulusal süreçler ile sınıfsal süreçlerde birbirine koşut gitmeyen gelişmeler ortaya çıkmaktadır.

Türkiye devriminin sorunları ele alınırken, Kürt ulusal sorunu bağlamında ulusal ve sınıfsal mücadele dinamiklerinin kendi gerçeklik zemininde değerlendirilerek ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu farklı iki alanda ortaya çıkan somut gerçeklik nedeniyle, geçmiş bilinen kavramsal çerçeveyi içinde çözümler üretmenin yetersizliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Geçen yıl yapılan seçimlerin sonucunda oluşan DYP-SHP koalisyonu ekonomide de yeni bir dönem başlatacağını ilan etmiştir. Özellikle Demirel, seçim sırasında ekonomik sorunlara ağırlık vermiş, hükümetin kuruluşunda da ekonomiyle ilgili bakanlıkların DYP'de kalması için özel çaba harcamıştı. Hükümet programı da ekonomik sorunların ağırlığını taşıyordu.

Hükümetin resmen göreve başlamasının üzerinden 5 ay geçti. Bu aylar, hükümetin siyasi ve toplumsal politikalarının 12 Eylül Rejimi'nden köktü bir kopuşa değil, bazı alanlarda onarıma hizmet ettiğini gösterdi. Peki ekonomik düzeyde neler olmaktadır? Hükümetin izlediği politika ekonomiyi düzlüğe çıkarabilecek miydi? Alınan önlemler, 1980 yılından bu yana yürürlükte olan iktisat politikalarından uzaklaşmaya mı işaret ediyordu?

Bu yılın ilk dört ayında hükümetin aldığı önlemler, bu sorulara cevap verebilmek için yeterli bir temel oluşturmaktadır. Bunları analiz ederek belli sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bu yazıda bunu yapmaya çalışacağız.

DYP-SHP koalisyonuna ANAP hükümetinin devrettiği ekonomik mirası, belli başlı göstergeleri kullanarak aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

* Türkiye'nin dış borcu, 1991 sonu itibarıyla 49 milyar 649 milyon Dolar olarak saptanmıştır. 1980'de bu rakam 19 milyar dolayındaydı. Dünya Bankası'nın yaptığı bir araştırmaya göre, "kalkınmakta olan" 99 ülkeden Türkiye en borçlu 10 ülke içinde yer almaktadır. Borçlu ülkeler sıralamasında Türkiye 9. sırada durmaktadır. Türkiye'nin dış borç tutarı, 1 yıllık ulusal gelirin yarısına eşittir.

Devletin iç borcu da oldukça çoktur. 91 sonu itibarıyla iç borç miktarının 100 trilyon Türk Lirası olduğu açıklanmıştır.

Bütçe harcamalarının dürtte bir, bu borçların sadece faizlerinin ödenmesine ayrılmaktadır.

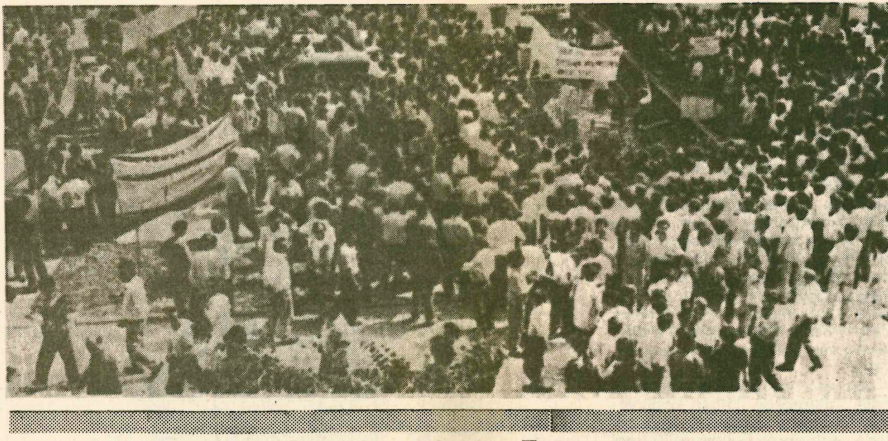
Hükümetler, Türkiye'nin dış borcunu ödemekte güçlük çekmediğini söylemektedirler. Ne var ki, bunun bedeli başka türlü ödenmektedir. Örneğin, 1991 yılında Türkiye'nin kullanılabilir kaynakları bir önceki yıla göre azalmıştır. Bunun nedeni dış borç ödemeleri yoluyla emperyalist devletlere, kurumlar ve tekelere aktarılan kaynağın fazlalığıdır.

* Öte yandan 1991'de Türkiye'nin yatırım harcamaları bir önceki yıla göre % 15,6 oranında azalmış, buna karşılık tüketim harcamaları fazlalıkmıştır. Toplam yatırım harcamalarındaki bu azalışa bazı temel sektörlerin yatırım içindeki paylarının düşmesi eşlik etmiştir.

Örneğin 1991'de imalat sanayii yatırımlarının payı % 17,5'den % 16,5'a, enerji yatırımlarının payı % 10,2'den % 9,8'e, eğitim yatırımlarının payı da % 3,4'ten % 2,9'a düşmüştür. Bir kıyaslama yapabilmek için 11 yıl öncesine ait bir rakam verelim: 1980'de Türkiye'de imalat sanayinin yatırımlar içindeki payı % 28 dolayındaydı. İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) yaptığı bir araştırmaya, bazı Afrika ülkelerinde bile imalat sanayii yatırımlarının toplam yatırımlardan aldığı pay yükselirken Türkiye'de bu payın azalıyor oluşundan ciddi şekilde yakınlanmaktadır.

Toplam yatırımlar içinde imalat sanayii yatırımlarının payı düşerken, başka sektörlerin yükselmektedir. Örneğin 91'de ulaştırmanın payı % 24 olarak gerçekleşmiştir. 90'da % 22 idi.

* Türkiye'de 1991'de büyüme hızı, yeni hükümete göre % 0,3 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de yıllık nüfus artış hızı ise, % 2,5'tir. Bir ülkede büyüme hızının nüfus artış hızından düşük olması aslında ekonomi için tehlike sinyali sayılır. Fakat Türkiye'de, ekonomideki yapısal istikrarsızlık nedeniyle büyüme hızı her yıl farklı olmaktadır. Örneğin 1990'da % 9,2 olarak gerçekleşmiştir. Bunun oldukça yüksek bir rakam olduğu bilinmektedir. 1984'de ise (ANAP Hükümeti'nin ilk yılında) büyüme hızı % 3,3'tü. ANAP'ın 8 yıllık

TÜRKİYE EKONOMİSİ DÜZLÜĞE ÇIKABİLECEK Mİ?

hükümetinin 6 yılında ortalama büyüme hızı % 5 olarak gerçekleşirken, 7. yılında % 9,2, 8. yılında ise % 2,2 olarak gerçekleşmiştir. Ekonomideki bu istikrarsızlık, kişi başına düşen gelir rakamlarına da yansımaktadır. 1983'de kişi başına düşen gelir, 1 milyon 565 bin Türk Lirası iken bu rakam 1990'da 1 milyon 960 bin Türk Lirasına yükselmiş; 91'de ise 1 milyon 940 bine düşmüştür. "Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü" (OECD) üyesi 24 ülke içinde Türkiye, kişi başına milli gelir sıralamasında sonuncu sırada yer alıyor. Kişi başına milli gelirin 6 bin 755 dolar olduğu Yunanistan ise sıralamada 23. sırada bulunuyor.

* DYP-SHP koalisyonuna aktarılan önemli bir sorun da yüksek enflasyondur. 1983'te % 32 olan enflasyon hızı 80'li yılların sonuna doğru katlanarak büyümüş ve 1991'de % 71 olarak gerçekleşmiştir.

* Enflasyonun yanı sıra toplum hayatını derinden etkileyen başka bir sorun da gelir dağılımı alanındaki yavaşlamadır. 1980-1991 arası dönemde Türkiye'de gelir dağılımındaki adaletsizlik çok büyük oranlara ulaşmıştır. Şöyle ki:

1979'da Gayri Safi Milli Hasıla'dan tarımın aldığı pay % 24, maas ve ücretlerin % 32, sermayenin (kar, faiz, rant) ise % 42 idi. (Tarıma, yoksul ve küçük köylüler de dahildir.)

10 yıl sonra ise (1989'da) Gayri Safi Milli Hasıla'dan tarımın aldığı pay % 15'e, maas ve ücretlerinki % 14'e düşerken, sermayenin payı % 70'e yükselmiştir.

Başka şekilde söylersek: Türkiye'de nüfusun % 15'lik kesimini oluşturan bir grup, ulusal gelirin % 60-70'ine el koyarken nüfusun % 60'ini oluşturan çalışan kesimler, ulusal gelirden ancak % 20-30 arasında pay alabilmektedir.

Bir diğer gösterge şudur: Türkiye, dünyada emek maliyetinin en ucuz olduğu ülkelerin başında gelmektedir.

* TC'nin kuruluşundan (1923) sonraki yıllarda oluşturulan ve uzun yıllar Türkiye ekonomisinin temel direkleri olan KİT'ler, çokmenin eşliğine gelmiştir. 1980'e kadar ekonomiyi çeşitli yönlerden katkılan olan bu kuruluşlar, 80'de yürürlüğe konulan "Yeni İktisat Modeli"nde kendini

üretmez duruma düşmüşlerdir. Türkiye'nin en büyük 500 firmasının 100'ünü bu kuruluşların oluşturduğu, toplam üretimin % 40'ını bu kuruluşların gerçekleştirdiği dikkate alınrsa KİT'nin önemli kendiliğinden anlaşılır. KİT'nin, 1930-1980 arasında, sermaye birikimine ve burjuvazinin güçlenip palazlanmasına önemli katkıları olmuştur. Madencilik, enerji, ulaşım, demir-çelik, petrol, kömür, çimento, telekomünikasyon gibi bazı temel sektörlerde neredeyse tekel durumunda olan, yani sıra banka, sigorta, tütün, tekstil, gıda, içki gibi alanlarda da yatırımları olan bu kuruluşları yeni hükümet çokmenin eşliğinden devralmıştır.

* Her türlü gizli ve açık teşviklerle desteklenen ihracat, belli bir tavana gelip dayanmıştır. Hatırlanacağı üzere, Demirel'in başbakanlığı sırasında (Ocak 1980) yürürlüğe konulan ve darbeyle birlikte tam uygulanma imkanı kavuşan "Yeni İktisat Modeli", dış açılımı, bu amaçla daha fazla ihracat yapmayı gerekli kılıyordu. İhracat yapmak isteyenler hükümetin ve devletin her türlü desteğini kazanıyor. Bir kısmı hayali, bir kısmı da gerçek malların satışıyla başlayan ihracat furysı, hem ihracatı konu olan malların bileşiminde değişme yaratmış, hem de ihracat gelirlerini artırmıştır. 80'den önceki dönemlerde Türkiye'nin ihracatı daha ziyade geleneksel ihracat ürünlerine (tarıma dayalı mallar) dayanır ve madencilikle ve tekstille dayanırken 90'lara doğru, sanayi ürünleri ihracatı büyük bir ağırlığa sahip olmaya başladı. Öte yandan Türkiye, 1980'de ihracatı ürettiği malların ancak % 5'ini dışa satabiliyorken, 80-90 arası dönemde bu rakam ortalama olarak % 16'ya yükseldi. Yani, Türkiye bugün ihracatı ürettiğinin % 16'sını dışarıya satabilen bir ülke haline geldi.

Fakat bu alanda iki önemli sorun yaşanmaya başladı. Birincisi, 1991'de ihracat gelirlerinde bir önceki yıla göre belli bir azalma oldu. 90'da ihracat 13 milyon Dolar olırken 91'de (Ocak-Ekim arası itibarıyla) 9,5 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Ekim-Aralık 91 arasında ihracat rakamlarının pek fazla olmayacağı tahmin edildiği için, 91'de ihracatın bir önceki yıla göre azaldığı tesbiti doğruluğunu

koruyacaktır. İkinci olarak: İhracatta sanayi mamüllerinin ağırlığı artıyor olmakla birlikte Türkiye sanayisinin haldeki durumu, bu artış devam ettirmeye elverişli görünmemektedir. Daha önce işareti ettiğimiz gibi, toplam yatırımlar içindeki payı azalan bir imalat sanayii yapısıyla Türkiye'nin daha fazla sanayi ürünü ihraç etmesi mümkün değildir. Sanayi yatırımlarını ve varolan sanayi yapılarını daha fazla üretken olmalarına öncelik vermeden, yani içerde sanayi ürünleri üretimini artırmadan ihracatı gelip dayandığı tavanın aşılması zor görünmektedir. Öte yandan ihracat artmış olsa bile Türkiye hala, ithalatını ihracatla karşılayamayan bir ülkedir. Yıllardır Türkiye, dışarıya sattığından daha fazla dışardan mal satın alan, yani sürekli dış ticaret açığı veren bir ülke konumundadır.

* 80'li yıllardan 90'lı yıllara devredilen önemli sorunlardan birisi de emgen sınıf ve zümreler arasındaki ilişkilerin aldığı şekillenmedi.

1980'de yürürlüğe konulan "Yeni Ekonomik Model", hakim sınıf ve zümreler arasındaki geleneksel ittifakın bileşiminin değişimine ve daralmasına yol açtı. Devlet imkanlarının kullanımında, ekonomik-politik vd. karar mekanizmalarının etkilenip yönlendirilmesinde, iç ve dış kaynakların ve bu arada ulusal gelirin paylaşımında bazı sermaye gruplarının ve pre-kapitalist kesimlerin tümünün artık söz sahibi olmaması sözkonusuydu. Bu durum, hem sermaye ve mülk sahiplerinin kendi içinde hem de emgen sınıf ve zümreler bloku ile genis toplum kesimleri arasında "denge ve uzlaşma", (moda deyimiyile "konsensus") yaratılmasına engel oluşturmaktaydı. Bu, önemli siyasi ve toplumsal sorunlara kaynaklık eden bir sonuçtu.

Buraya kadar sayılan sorunlara başkalarını eklemek mümkündür. Ancak buna gerek olmadığını düşünüyörüz. Zira, yukarıda sıralanan sorunlar, Türkiye ekonomisinin haldeki durumunun anlaşılmasına yeterli bir temel oluşturmaktadır. Bu temel üzerinde ilerleyerek yeni hükümetin iktisat politikalarının hedeflerini ve ekonomik yapının öteki

yönlerini anlamak mümkün olabilecektir.

MEVCUT SORUNLAR VE HÜKÜMET

Önce, ekonomik yapının belli başlı sorunları karşısında hükümetin yaptıklarını ve yapabileceklerini irdeleyelim.

1) DYP-SHP koalisyonu Türkiye'yi dış borç kısılcından kurtaracak politikalar izle(ye)mektedir. Türkiye ekonomisinin yapısal bir zaafı olan sermaye birikimi yetersizliği, teknolojik gerilik gibi sebeplerle burjuvazinin güçsüzlüğü, Türkiye'yi dış borca mahkum ve mecbur bırakmaktadır. Her ne kadar Türkiye bir kaç yıldan buyana borcunu düzenli ödeyebilen ve bundan sonra da ödeyebilecek gibi görünen bir ülke olsa da dış borç kısılacı, Türkiye burjuvazisinin sanayide, bankacılıkta, teknolojide, enerjide büyük atılımlar yapmasını engelleyen faktörlerden birisidir.

DYP-SHP koalisyonu, bu kısılacı kırarak güce, isteğe ve eğilime sahip değildir. Yeni hükümetin bu alanda yapabileceği tek şeyin, dışardan alınan borçların verimli alanlarda kullanılmasını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. ANAP Dönemi'nde dışardan sağlanan borç ve krediler büyük ölçüde ya dış borç ödemesinde ya da lüks tüketim mallarının ithalinde kullanılıyordu. Yeni hükümetin bu konuda daha titiz davranacağı ve çeşitli devletlerle kuruluşlardan alınan borçların bir kısmını üretken yatırımlara yönlendireceği söylenebilir.

2) DYP-SHP koalisyonunun ekonominin içinde bulunduğu sorunların bir kısmının kurtulması için yatırım ve üretime ağırlık vermeye çalıştığı görülmektedir. Hükümet, imalat sanayii yatırımlarının payını artırıyor, ihracatı konu olan malların ürettiği sektörleri teşvik etmeye ve böylece ihracattaki duraklamayı önlemeye yönelik bazı uygulamalar içindedir. Bunlardan birisi de korumacılıktır. Şubat ayında alınan bir kararla bazı ithal mallardan alınan fonlar arttırılmıştır. Oysa, ANAP hükümetleri döneminde ithalat büyük ölçüde serbestleştirilmiştir. İthalatın bu şekilde serbest bırakılması, iç pazarda "yerli" sanayii zor durumda bırakmıştır. (1)

Demirel hükümeti, bazı ithal mallardan alınan fonları yükseltmek suretiyle burjuvazinin bazı kesimlerini rahatlatmayı düşünmüştür. Böylece kimi sektörlerde üretim ve yatırım artmış, bunun da büyüme hızının yüksek olmasına hizmet etmesi beklenmektedir.

Teknolojik gerilik vb. sebeplerle ithal mallarla rekabet edemeyen sanayi burjuvazisinin, korumacılık mekanizmasıyla desteklenmesini Türkiye ekonomisinin yapısal eksikliklerini gidermeye yetip yetmeyeceği tartışmalıdır.

3) Yeni hükümetin enflasyon oranını düşürmek için aldığı önlemlerin kısa vadede başarılı sonuçlar getireceği sanılmaktadır. ANAP hükümetleri, enflasyonu sadece para politikalarıyla düşürmeye çalışırken DYP-SHP koalisyonu, parasal araçların yanı sıra öteki araçları da kullanarak tercih etmektedir. Örneğin talebi kısma yerine üretimi teşvik etmeye, yatırımları ve ihracatçıları yeni teşvikler sağlamaya, vergi gelirlerini artırmaya, KİT'ni daha verimli hale getirmeye hazırlanmaktadır.

Ancak bu önlemlerin başka olumsuz sonuçları olacaktır. Örneğin üretim ve yatırım teşvik edilmesi kredi talebini artıracak, bu ise faizlerin yükselmesine ve döviz cinsinden paraların daha fazla değer kazanmasına sebep olabilecektir. (Bunun mutlak bir gelişme değil bir ihtimal olarak öngörüldüğünü burada belirtelim.)

Bu ihtimal bir yana, enflasyonun bir anda aşağı çekilmesinin başka ciddi sonuçları olacaktır. Bu nedenle hükümet, enflasyon oranını zaman içinde düşürmeyi hedefleyen önlemler almaktadır. Ocak-Nisan döneminde enflasyon oranlarındaki düşme eğilimi pek mutlak verici olmamakla birlikte, yine de Demirel Hükümeti'nin 1-2 yıl içinde

enflasyonda bir kaç puanlık düşüş sağlanmasi olasi görünmektedir. Diyelim ki 2 yıl sonra enflasyon oranı % 20-30'lara düştü; bu bile çalışan kesimler için bir soygun olacaktır. Çünkü, enflasyon, halkın alım gücünü düşüren, sermaye sahiplerine kaynak aktaran bir mekanizmadır.

4) Yeni hükümetin gelir dağılımındaki büyük uçurumun devamını önlemeye yönelik politikaları da sorunludur. Daha önce belirttiğimiz gibi, 1980-1991 arası dönemde Türkiye'de gelir dağılımı emek güçlerinin ve tarım kesiminin aleyhine, sermaye güçlerinin (kar, faiz, rant) lehine olacak şekilde çok büyük oranda bozulmuştur. Bu sonuç, Özal'da ifadesini bulan "Yeni Ekonomi Modeli"nin mantığına uygundur. DYP-SHP koalisyonu, sözkonusu modelin esasına itiraz etmemekle birlikte bazı sonuçlarına karşılık. Bunlardan birisi gelir dağılımındaki uçurumdur. ANAP'tan farklı olarak toplumun desteğine daha fazla önem veren DYP ve SHP, toplumun geniş kesimlerinde huzursuzluğa yol açan bu uçurumu, nisbeten kabul edilebilir bir sınıra çekmeye çalışmaktadır.

Yeni hükümetin bu yönde izlemeye çalıştığı politikaları 3 örnek verilebilir:

a) Ocak'ta çıkarılan bir kanunla tarım kapitalistlerinin, orta ve küçük çiftçilerle köylülerin devlete olan borçları silindi. Böylece tarım kesiminin nefes alması sağlandı. (Hükümetin bu önleme ek olarak tarım kesimini destekleyecek bazı hazırlıklar içinde olduğu basına yansıdı. Sonuçta tarım kapitalistlerine, büyük çiftçilere daha fazla katkı anlamına gelen bu önlemleri -ucuz kredi, sübvansiyon, destekleme alımları vb.-, büyük burjuvazinin ve IMF'nin nasıl karşılayacağı meçhul.

b) Toplu sözleşme düzeni eskisine göre biraz esnetilerek işçi ücretlerinde artış imkanı yaratıldı. İşçiler bu imkanı değerlendirerek ücretlerini biraz artırıp milli gelirlerden daha fazla pay alabilecekler.

Her ne kadar kapitalizmin metro-pollerindeki genel eğilime ve politikaya paralel şekilde Türkiye'de sendikalar, birer uzmanlık kuruluşu, teknik birer örgüt haline geliyor (geliyor) olsalar da, son düzenlemeler, yine de sendikaların işçilerin milli gelirlerden daha fazla pay almasına imkan vermektedir.

c) Memur ve öteki ücretlilerin maaşlarına yapılan zamlarla bu kesimlerin gelirlerinde de belli bir artış sağlanmıştır.

İşçi ve memurlarla küçük üreticilerin ve köylülerin gelirlerindeki artışın enflasyon tarafından bir-iki gün içinde eritildiği dikkate alınrsa, hükümetin bu kesimlere yönelik önlemleri, gelir dağılımındaki büyük uçurumu kapatmaya yetmemektedir.

DYP-SHP koalisyonunun, tarım kesimiyle emek güçlerinin 1-2 puan artmasına tahammül edemeyen büyük burjuvazinin baskılarına ne kadar direneceği de ayrı bir konudur.

5) Türkiye'nin çarpık da olsa kapitalizmesmesinde önemli payı ve katkısı bulunan Kamu İktisadi Teşekkülleri ile ilgili olarak yeni hükümetin benimsediği politika IMF ile büyük burjuvazinin bazı kesimleri tarafından pek sempatik bulunmamıştır. Zorar etkileri, enflasyonun yükselişinde rollerinin bulunduğu (zira sürekli zam yapıyorlar), ekonomiyi yük oldukları söylenen bu kuruluşları DYP-SHP koalisyonu özelleştirmeye cesaret edemeyip özelleştirmeyi tercih etti. ANAP hükümetleri döneminde KİT'in bazılan satışa, bazıları da kapatılmaya hazırlanıyordu. Hatta bir kaç (çimento sanayii) devleti temsil eden ÇİTOSAN, hava ulaşımında TUSAŞ "Yabancı" şirketlere satılmış. 1991 yılında Zonguldak maden işletiliyle ANAP hükümeti arasındaki büyük kavgaanın ardında da bu politika yatmaktaydı. Hatırlanacaktır: ANAP hükümeti, bir kamu kuruluşu (aslında devlet tekel) demek daha doğru) statüsünde olan Kömür İşletmeleri'nin ürettiği kömür Güney Afrika'dan ithal edilen kömürden daha pahalı olduğunu, işletmenin verimsiz olduğunu, bundan dolayı özelleştirilmesi, ya da kapatılması gerektiğini savunmuştu. Bir işveren ise, Zonguldak'ta somon

balığı üretiminin kömür üretiminden daha karlı olduğunu söyleyerek kömür ocaklarının kapatılmasını istemişti.

Özelleştirme olarak adlandırılan ve kapitalizmin yeni yönelimine uygun düşen planlar, DYP-SHP koalisyonu ile birlikte aksadı. Koalisyonu oluşturan partilerden DYP, özelleştirmenin yıkıcı sonuçlarından çekince, SHP de devletçilik ideolojisi ve politikası gereğince özelleştirmeye karşı çıkınca, sorun, bir ara formülle çözülmeye çalışıldı: Özertleştirme... Bu formüle göre, KİT, devletin doğrudan denetiminden çıkarılacak ve serbest piyasa kullarına göre işleyen fakat yine de devletin az-çok denetiminde çalışan birer holding ya da Anonim Şirket haline geleceklerdi.

Bu ara formülün başını şansı hayli tartışmalıdır. KİT'nin kapitalizmin mantığına uygun düşecek şekilde verimli hale getirilmesi, (hangi şart altında olursa olsun) başka önlemlerin yanısıra bu kuruluşlardaki işçi sayısının azaltılmasına da bağlıdır. Bu kuruluşların birkaç 10 yıldır hükümetlerin arpalığı olarak kullanıldığı, yöneticileri, personeli ve işçisiyle oldukça şişkin bir kadroya sahip olduğu bilinmektedir.

Hükümetin hem kendisinin hem de oy aldığı güçlerin kompozisyonu, yaygın işçi çıkarmaları henüz hazır ve müsait değildir. İşsizler ordusunun bir hayli kabarıp olduğu Türkiye'de, DYP-SHP koalisyonu, bu orduya yeni neferlerin katılmasına yolaçacak uygulamalardan mümkün olduğunca kaçınmaya çalışmaktadır. Tabiki, toplumsal tepkilerden korkarak böyle davranmaktadırlar.

Ne var ki, benimsedikleri iktisat modeli, onları bu tür uygulamalara zorlamaktadır. Türkiye ekonomisinin doğu ekonomisine (emperyalist-kapitalist sisteme) tam bir entegrasyonu, bu uygulamayı gerekli kılmaktadır. Demirel ve İnönü'nün bu gerilimi aşabilecek bir politikayı henüz oluşturamadıkları görülmektedir. (2)

EGEMEN İTİFAKIN BİLEŞİMİ GENİŞLEYECEK Mİ?

6) DYP-SHP koalisyonunun önünde duran önemli sorunlardan birisi de egemen sınıf ve zümreler arasındaki ilişkiler alanına aittir. Bilindiği gibi bu sorun olan, devlet imkanlarının nasıl kullanılacağına, kaynakların nasıl paylaşılabacağına, toplumun nasıl yönlendirilip yönetileceğine, iç ve dış politikalarının nasıl belirleneceğine sermaye ve mülk sahiplerinden hangilerinin karar vereceği ile ilgili bir konudur. Bundan dolayı herhangi bir ekonomik sonuçtan daha fazla önemlidir. Bundan dolayı bu konunun üzerinde biraz durmak yararlı olacaktır.

Türkiye'de 1980'e gelinceye kadar (yaklaşık 45 yıl) uygulamaları sermaye birikim modeli, özgül bir hakim sınıf ittifakının oluşumuna kaynaklık etmiştir. Bu ittifakta (50'li yıllarda ve sonraları) emperyalizme işbirliği halinde olan ve tekelci bir karakterde oluşan tekelci burjuvazi ile bu nitelikli olmayan çeşitli sermaye kesimlerinin yanısıra toprak ağaları, büyük tüccarlar ve pre-kapitalist unsurlar yer alıyordu. İktisat politikalarının tayininde bunların yanısıra devlet de (KİT, ya da başka mekanizmalar ve yapılarla) rol oynamaktaydı.

Başta ekonominin işleyişi, devlet imkanlarının kullanımı, kaynakların paylaşımı olmak üzere siyasal, sosyal, kültürel politikaların tesbiti gibi konularda ittifakta yer alanların çıkarları az-çok gözetiliyordu. Buna rağmen ittifak içinde sürekli bir çatışma durumu söz konusuydu. Çatışmanın yoğunlaştığı dönemler olağanüstü diye adlandırılan yönetimlere kapı arılıyor (1960 - 1971 ve 1980'de olduğu gibi); farklı kesimler arasında uzlaşmaların sağlandığı dönemlerde ise siyasi yapıya nisbeten barışçıl ilişkiler egemen oluyordu. (1950-1960 arasında, yine 1962-1970 arasında olduğu gibi.)

İttifak içindeki çıkar çatışmalarının barışçıl metodlarla çözülebildiği dönemlerde parlamento daha iş-

levsel olabilirler, kitleler ise bazı temel hakları daha serbestçe kullanabiliyorlardı. İttifak içindeki sorunların ağırlaştığı, çatışmaların yoğunlaştığı dönemlerde ise parlamento işlevsizleşti; onun yerine öteki devlet aygıtlarının (ordu vb.) ağırlığı artıyordu. Bu dönemler, kitlelerin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığı ya da yokedildiği dönemler oluyordu.

Türkiye'de demokrasi kelimesi, siyasi, toplumsal yapıların demokratikliğini, kitlelerin çeşitli yollarla (sadece seçimlerle değil) karar alma mekanizmalarını etkiledikleri bir işleyiş değil hakim sınıf ittifakı içindeki uzlaşma durumunu anlatmak için kullanılmaktaydı.

Burjuvazinin bir kesimi ve bazı siyasi partiler, sözkonusu ittifaktan uzlaşma temelinde devamını isterken, tekelci sermaye çevreleri zora dayalı metodlarla ve devlet aracılığıyla diğer odakları ittifaktan dışlamaya çalışıyorlardı. İşte 1980 Darbesi, bunların amaçlarına ulaşmalarını sağladı.

1980 başlarında dönemin başbakanı Demirel, IMF'nin dayatmasıyla oligarşik ittifakın parçalanmasına yolaçacak kararları çaresizce yürürlüğe koydu. Tarihe "24 Ocak İstikrar Önlemleri" olarak geçen bu kararlar (ki mimarları arasında Özal da vardı) yeni bir hakim sınıflar blokunun oluşumuna da zemin hazırlıyordu. Ne var ki, Demirel, ittifak içinde bazı güçlerin (tekelleşemeyen sanayiciler, toprak ağaları, pre-kapitalist unsurlar) hemen tasfiyesinden yana değildi. Bu tasfiye zamanla gerçekleşmesini istiyordu. Fakat, yürürlüğe koyduğu yeni istikrar önlemleri O'nun çaresiz bırakmıştı.

Daha sonra (12 Eylül 1980'de) gerçekleştirilen darbe ile birlikte yürürlüğe konulan siyasi, hukuki ve idari önlemler, Demirel'in niyetlerini bütünüyle boşluğa düşürdü. Ve böylece 80'lerin ilk yıllarından itibaren bazı sermaye kesimleri ile toprak ağaları ve pre-kapitalist unsurlar ittifaktan süratle dışlandı ve yeni bir ittifak oluştu. İttifaktan yeni bileşiminde, emperyalizme tam bir bütünselleme içinde olan tekelci burjuvazi ile mali sermaye ve rantiyerler yer alıyordu. (3)

Son 10-12 yıl içinde alınan tüm önlemler (ekonomik, siyasi, idari, hukuki vd.) sayılan kesimlerin toplum üzerindeki sınıfsal egemenliklerini pekiştirdi. İttifaktan dışlanan kesimlerin devleti, yönetimi, iç ve dış politikayı ve en önemlisi ekonomik

süreçleri etkileme imkanları ortadan kaldındı. ANAP, başka bir çok şeyin yanısıra bu durumu da kalıcılaşmaya çalışmaktaydı.

DYP-SHP hükümetinin, egemen ittifakın bileşimi karşısında tutumu henüz net değil. Geçtiğimiz yıllarda koalisyonun aldığı bazı kararlara (çiftçi borçlarının silinmesi, vergi affı, bazı ithal mallarda fonların yükseltilmesi) bakarak, Demirel ve İnönü'nün ittifakın bileşimini biraz da olsa genişletmeyi planladıkları söylenebilir. Ne var ki, mevcut ekonomik modelin mantığı ve fiili işleyişi, buna pek elverişli görünmüyor. Alınan ve alınan olacak önlemler, olsa olsa iç pazara göre oluşmuş sermaye yapılarının yeniden ittifaka dahil olmasına imkan tanıyacak gibidir. Toprak ağalarının ve öteki kesimlerin ittifakta yer alma şansları zayıftır.

Ancak yine de, DYP-SHP döneminde, önceki dönemden farklı olarak, ittifaktan dışlanmış kesimlere az-çok bazı desteklerin verilmesi verilmesi beklenmelidir. Ne var ki bu destekler, onları yeniden ittifaka dahil etmeye yetmeyecektir. Dışlanan kesimlerin bir bölümünün zaten ekonomik süreçlerde fazla bir ağırlığı kalmamıştır.

Özette, hakim sınıf ittifakının 80 öncesi bileşimine yeniden kavuşturulması pek mümkün görünmemektedir. Demirel ve İnönü, ittifakın bileşimini genişletmek isteseler bile ortada bunun ekonomik şartları yoktur.

Hükümetin sermaye yatırımlarını desteklemeye yönelik politikalarının ittifakın tabanını genişletmeyi amaçladığı söylenebilir. Ne var ki bu politikanın da açmazları vardır.

En başta, bu politikadan karlı çıkacak olan yine büyük burjuvazidir. Çünkü, 3 nolu dipnoda da değindiğimiz gibi, tekelci burjuvazi, tüm sektörlerde yatay ve dikey örgütlenme içindedir. Bunlardan birisi de sermaye sektörüdür. Hükümetin sanayi destekleme yönündeki önlemleri, tekelcileri daha da güçlendirecektir. Tekelleşememiş, ya da sadece iç pazara yönelik üretim yapan kesimler, kredi faizlerinin yükselişi, teknolojik gerilik gibi sebeplerle, sermaye sunulan devlet imkanlarından istedikleri gibi faydalanamayacaklardır. Türkiye'de işçilik maliyeti ne kadar düşük olsa da paranın maliyeti oldukça yüksektir. Eski yatırımlarını genişletmek ya da yeni yatırım yapmak isteyenler, eğer kendi bankaları ve finansman kuruluşları yoksa, bankalardan aldıkları krediler için yüksek bir karşılık ödemektedirler. herhangi bir holdingin (Koç, Sabancı vb.) ya da her

sektörde kolu bulunan bir bankanın (İş Bankası gibi) yan kolu durumunda olmayan sermaye kuruluşlarının mevcut şartlarda yatırıma yönelmeleri, ya da yatırımlarını genişletmeleri oldukça güçtür.

Bu bakımdan hükümetin sermaye üretimini ve yatırımını teşvik etmek için alacağı önlemler, tekelci sermayeye yarayacaktır. Dolayısıyla sözkonusu önlemler, hakim sınıf ittifakının bileşiminin genişlemesine hizmet etmeyecektir.

Mevcut şartlar, hükümete mülk ve sermaye sahibi güçler arasındaki ilişkileri yeniden düzenleme konusunda bazı rotasyonlarında fazla bir şey yapma olanağı vermemektedir.

BAZI SONUÇLAR VE ÖNGÖRÜLER

Buraya kadar sıralanan sorunlar ve bunların çözümünü için DYP-SHP koalisyonunun aldığı önlemler, Türkiye ekonomisinin kısa sürede düzülme çıkarmayacağını göstermektedir. Ne var ki bu tesbit, Türkiye ekonomisinin batmakta olduğu ya da yakında çökebileceği anlamına gelmez; gelmemelidir.

Çünkü:

* Tasarruflarının ve yatırımlarının ulusal gelire oranını yükseltmemiş, üretken yatırımlarını çoğaltmamış, dış borç kamurundan kurtulmamış, teknolojiyi düzeyecek çok fazla gelişmemiş, finansman ve kaynak sıkıntısını çözememiş bile olsa Türkiye ekonomisi, "3. Dünya Ülkesi" olarak adlandırılan (bu adlandırmanın doğruluğu-yanlışlığı bir yana) herhangi bir ülke ekonomisinden daha "gelişmiş", daha güçlü ve daha oturmuş bir yapıya sahiptir.

* Türkiye burjuvazisi, bazı sektörler itibarıyla (tekstil, inşaat, yol-baraj yapımı, bazı sermaye ürünleri, telekomünikasyon vb.) uluslararası piyasalarda rekabet edebilir hale gelmiştir. Süphesiz burada sayılanlardan tekstil, inşaat, yol-baraj yapımının dışında kalanlar uluslararası tekelcilerle işbirliği, ortaklık ve bütünselleme içinde olan kesimlerin denetiminde olan sektörlerdir. Durumun böyle olması, bu sektörlerdeki yatırım ve ticaretten elde edilen kazançların Türkiye ekonomisine az-çok katkıda bulunmasını engellemektedir.

* SSCB'nin dağılmasıyla "bağımsızlaşan" Türki Cumhuriyetler, Türkiye ekonomisinin ve Türkiye burjuvazisinin önüne yeni fırsatlar ve imkanlar sunmaktadır. Türkmensistan, Kazakistan, Azerbaycan gibi ülkelerle girilen ekonomik, politik, kültürel ilişkiler, büyük burjuvazinin güçlenmesine; dolayısıyla Türkiye ekonomisinin bazı sıkıntılarının hafiflemesine yardımcı olacağı benzetmektedir. Türkiye bu ülkelerle sadece mal satmamakta, aynı zamanda kredi açmakta ve bu ülkelerde yatırım yapmaya hazırlanmaktadır. Bu yeni durum, Türkiye kapitalizminin uzun vadede bir sıçrama yapma şansına sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Gerçekten de böyle bir şans vardır. Ne var ki, Türkiye'nin yeni Asya pazarlarına açılması, Almanya'nın ve Avrupa Topluluğu'nun, yanısıra da ABD'nin onayına bağlıdır. Almanya (ve AT), Türkiye'nin Doğu'ya doğru (kültürel, politik ve ekonomik nüfuz alanları yaratma anlamında) gelişmesine iyi gözle bakmamaktadır. Çünkü kendileri de Asya'da etkiliklik kurmak amacındadırlar. (Almanya'nın son yıllarda Kürt kartına oynamasının arkasında yatan budur. (Yanısıra Karadeniz Ekonomik İşbirliği projesi de Türkiye ekonomisi için yeni nefes borusu olabilecektir.

* Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP) olarak bilinen projenin tamamlanmasıyla birlikte tarımda Türkiye yüksek bir üretim seviyesine ulaşabilecektir. Şimdiki kadar çeşitli nedenlerle proje aksamış olsa bile GAP'in tamamlanması, sadece ekonomiyi güçlendirmeyecek; yanısıra Kürdistan'da toplumsal dokunun değişimine de yolaçabilecek tir.

* Türkiye ekonomisi, dünya ekonomisiyle eskisine göre daha uygun bir bütünselleme içindedir. Tür-

kiye, dünyadan daha çok mal almakta, yine dünyaya daha çok mal satmaktadır. Örneğin Türkiye, 1980'de dünya ile 11 milyar dolarlık alışveriş yapabilyorken 1990'da 35 milyar dolarlık alışveriş yapmaktadır. Bütünlüşme, sadece mallar düzeyinde değil, parayollarında da gözlenmektedir. 80'lerde ve 90'ın ilk yıllarında Türkiye'ye 80'den önceki yıllara göre daha fazla yabancı sermaye girmiştir. Türkiye'de "yabancı" sermaye yatırımları giderek yoğunlaşmıştır. 1980'de Türkiye'ye girmesine izin verilen yabancı sermaye 325 milyon dolarken bu rakam 1990'da 6,4 milyar dolara ulaşmıştır. 1980'de Türkiye'de "yabancı" firma sayısı 100 iken 1985'te bu sayı 415'e, 1990'da ise 1813'e çıkmıştır.

Türkiye kapitalizminin emperyalist-kapitalist sistemle bütünlüşme derecesi ve şekli, ona belli bir güçlülüğü sağlamaktadır.

Türkiye kapitalizminin az önce sayılan faktörleri daha da güçlenmek için kullanabilmemesinin önünde bazı engellerin bulunduğu da unutulmamalıdır. Bunların başlıcaları şunlardır:

1) Siyasal istikrarsızlık:

Türkiye, hem tekelleri burjuvazi-nin uluslararası şirketlerin gönlü rahatlığıyla yatırım yapabildikleri bir ülke görünümünü kazanamamıştır. Hükümet değişikliklerinden fazla etkilenmeyen bir ekonomik model ve bir devlet örgütlenmesi oluşturulmuş olsa bile söz konusu model ve devlet ile toplum arasında onaya, rızaya, moda deyimiyle konsensusa dayalı bir ilişki kurulamamıştır. Bu durum, siyasal istikrarsızlığa sebep olmaktadır.

DYP-SHP Koalisyonu'nun (kendî ifadeleriyle) "teröre enfasyondan öncelik vermiş olmaları'nın sebebi budur. Yeni hükümetin Kürt Sorunu'nu malum şekilde çözmek amacıyla şıfatla hareket etmesinin ardında siyasal istikrarı sağlama yatmaktadır. Zira, ideolojik-politik kaygıları bir yana doğusunu ve güneyini denetim altına alamayan bir ülkenin Kuzey'e ve Asya'ya açılması riskli olacaktır. Öte yandan Kürtler'deki ulusal uyanış, burjuvazi için T. Kürdistan'ı yatırım alanı olmaktan çıkmıştır. Yeni hükümetin devlet bakanlarından Ekrem Ceyhan, "Doğu'ya" özel sektörün bir çivi bile çakmadığından yakınmakta ve "Doğu'da" önceden devlet tarafından kurulmuş bulunan 278 fabrikasının çalışamaz durumda olduğunu açıklamaktadır.

Kürt sorununun kısa vadede çözümleneceğinin anlaşılması bugünlerde hem hükümet, hem de burjuvazi, bu sorunla birlikte yaşayarak Türkiye kapitalizminin güçlendirilmedi ve dışarı açılmayı sürdürmeyi denemektedir.

Bir diğer siyasal istikrarsızlık potansiyeli, işçi sınıfının ve diğer emekçi kesimlerin içinde bulundukları geçim sıkıntısıdır. Söz konusu sıkıntı, değişik toplumsal tepkilere kaynaklık etmektedir. Yazımızın ilk bölümlerinde değindiğimiz gelir dağılımındaki emekçilerin aleyhine olan durum az-çok değişmediği sürece işçi, memur ve öteki çalışanların hak arayışlarını yoğunlaştıracakları açıktır.

Koç Holding'in son 10 yılda 148 kat büyüdüğü (diğer şirketler de böyledir); buna karşılık 1980-88 arasında işçi ve memurların alım gücünün ise % 40-45 arasında düştüğü bir ülkede çalışanların geçim sıkıntısının sanıldığından daha ciddi olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar ANAP yönetiminin son 1-2 yılda işçi emellerinin de etkisiyle memur ve işçi ücretlerinde belli artışlar sağlansa da, bu artışlar enfasyon tarafından hemen aşındırıldığı için çalışanların durumunda hissedilir bir düzelmeye olmaktadır.

Yeni hükümetin kamuoyunda yarattığı olumlu beklenti ve sendikaların bilinen tutumu, işçilerin şimdilik beklemeye yönlendirilmiştir. Bunun ne kadar devam edeceği belirsizdir. Öte yandan, DYP-SHP koalisyonu, ekonomik model ve devlet ile toplum arasında belli bir denge (uyum) arayan manlığa sahip oldukları için onlar da çalışanları ve sınıfları nispeten rahatlatmayı gerekli görmektevidir.

Ne var ki, eldeki kaynakların borç ödemelerine, yeni yatırımlara, KİT'nin zararlarını kapatmaya kullanıldığı, yansırı enfasyonun % 70'lerde seyrettiği bir ekonomide to-

plumun çalışan kesimlerini kısa vadede rahatlatmak pek mümkün görünmemektedir.

2) Sermaye yetersizliği ve teknolojik gerilik

Türkiye ekonomisinin yapısal zaaflarının başında bunlar gelmektedir. Bu iki sorun, hem iç ve dış yatırımlar için, hem de uluslararası piyasalarda rekabet edebilmek için burjuvazinin önünde engel olarak durmaya devam etmektedir. Finansman sorunları, vergi, dış ve iç borç yollarına nispeten çözümlendiği halde, teknolojik gerilikten kaynaklanan sorunlar çözümlenmemektedir. Çoğu kez dışardan transfer edilen teknoloji ve ona ait bilgiler Türkiye kapitalizminin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemektedir. Eski teknoloji ile çalışan bir ekonominin verimli olması şüphesiz tartışmalıdır. Devletin ve özel sektörün denetiminde kurulan çeşitli araştırma merkezleri henüz bu eksikliği giderememektedir. Üretim sürecinin önemli bir halkası haline gelen teknoloji ve ona ait bilgilerin yetersizliği, maddi ve insani kaynakların ucuzluğunu veya çokluğunu tam olarak değerlendirilmediği önünde bir engel oluşturmaktadır. Teknolojik gerilik, özellikle uluslararası piyasalara açılmanın önünde bir engeldir.

Yeni hükümetin sermaye yetersizliği, öteki metodlara ek olarak vergi politikasında yenilikler yapmak suretiyle aşmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. 1980'den bu yana Türkiye'de sermaye gelirlerinden yeterli vergi alınmamıştır. Yapılan yasal düzenlemeler şirketlerin vergi kaçırmasını kolaylaştırıyordu. (Bunun 12 Eylül yönetimleri ve ANAP hükümeti tarafından bilinçli bir politik olarak uygulandığı bilinmektedir.)

DYP-SHP koalisyonu, hem topluma anjale oldukları için, hem de günümüzde kapitalizmin ihtiyaçları böyle gerektirdiği için sermaye, faiz, rant ve öteki gelirleri daha fazla vergilendirmeyi amaçlamaktadır. Tüm sektörlerin, şirket, firma ve kişilerin kapitalizmin "adalet" anlayışı gereğince vergilendirilmesi durumunda elde edilen gelirimi Türkiye kapitalizminin finansman ihtiyacını karşılaması beklenmemelidir. (4)

Sonuç olarak şunlar söylenebilir:

Türkiye kapitalizmi 70'lerin ve hatta 1980'lerin başındaki kapitalizm değil. Son 10 yılda Türkiye ekonomisi, emperyalist-kapitalist sistemle (dünya ekonomisiyle) daha çok bütünlüşmüş ve dışa açılmıştır. İç yapısı ve işlevi itibarıyla de belli dönüşümler geçirmiştir. Yürürlükte olan model, ne hükümetlerin de de burjuvazinin herhangi bir kesiminin kökten değiştirebileceği bir model değildir. Zira, benimsenmiştir. Bu bakımdan dyp-SHP koalisyonunun, mevcut modeli atak-fefek rötüşlarla devam ettirmekten başka seçeneği yoktur. Demirel ve İnönü'nün sanayi sektörünü daha fazla teşvik etmeye yönelik politikaları, ithal ikameciye dönüş anlamına gelmeyeceği gibi, mevcut modelden sapma olarak da yorumlanamaz.

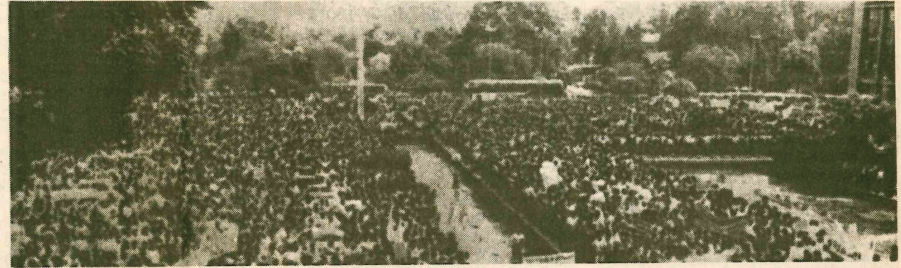
Şüphesiz Türkiye kapitalizminin 70'lerin ikinci yarısında içine girdiği derin bunalımı atlatılabilmemesinin kendini yeniden üretilebilir hale gelmesinin bedeli emekçi halk tarafından ödenmiştir. Bu bedeli halen ödemekte olan halen onlardır. Daha önceki bölümlerde sunduğumuz gelir dağılımı tablosu, bunun apaçık bir kanıtıdır. Son 12 yıl içinde ekonomik, siyasal, toplumsal, moral, düşünsel düzeylerde çok büyük kayıplar veren işçi ve emekçilerin durumu, sorunları, sosyal ve siyasal konumları, beklentileri, kısaca ekonomik model ve siyasal yapı ile ilişkilerinin içeriği ve biçimi ayrıca irdelenmesi gereken önemli bir konudur. Onları kapsadığımızı anlamak Türkiye kapitalizmindeki değişimleri anlamak-tan daha önemli olmalıdır. Öyledir de...

Dipnotlar:

1) Bu cümledeki yerli kelimesini başka uygun bir kelime bulamadığımız için kullandık ve bilerek tırnak içine aldık. Zira, 80-90 yıl öncesinden (hatta 30-40 yıl öncesinden de) farklı olarak yerli sermaye, yerli burjuvazi, yerli sanayi gibi kavramlar, son 20 yıllık zaman diliminde herhangi bir açıklığı işleve sahip olmamaktadırlar. "Az gelişmiş", "geri bırakılmış", "yeni sömürge" gibi

sözcüklerle tanımlanan ülkelerle emperyalizm arasında son 20 yıl içinde kurulan ilişkiler, yerli burjuvazi, yerli sanayi gibi kavramları zaten işlevsizleştirmiştir. Emperyalist devlet ekonomileri, sermayesi ve burjuvazisi ile öteki kapitalistleşen ülkelerin ekonomilerinin, sermayesinin ve burjuvazisinin dilkey ve yatay bir bütünlüşme içinde oldukları, kapitalizmin dünyanın bir çok bölgesinde hakim üretim biçimi haline aldığı günümüzde ister Türkiye için, isterse de benzer konumdaki başka ülkelerin yerli, ya da milli kelimeleriyle tanımlanabilecek her hangi bir ekonomik yapıdan artık hiç söz edilemez. Kapitalizmin kendini yenileme mekanizmalarının, kendini yeniden üretme dinamiklerinin tartışılıp araştırıldığı günümüzde, tarihsel materyalizmin izinden yürünenler, herhalde kapitalist ülkeler arasındaki, örneğin Türkiye ile ABD-Almanya (AT) arasındaki ilişkileri tanımlamak için yeni kavramlar geliştirecekler, yeni çözümlerler yapacaklardır.

2) Türkiye solunun KİT konusun-

TÜRKİ İNFORMATION'U DESTEKLEYELİM!

Devrimci işçiler'in de bildiği gibi Türkiye Information 12 yıldır yayın yaşamına devam etmektedir. 80'li yılların ortasında yayınına ara vermek zorunda kalan TI 1989 yılından beri periyodik olarak - 2 ayda bir kez olmak üzere- yayınlanmaktadır. Dergiyi çıkaran redaksiyonun ağırlığını çeşitli sol geleneklerden gelen enternasyonalist Alman arkadaşları oluşturmaktadır. Derginin redaksiyonu çeşitli sol grup ve hareketlerden bağımsız çalışmalarını sürdürmeleri yanısıra Devrimci işçi tarafından gerek içlerik gerekse örgütlenme olarak desteklenmektedir.

Dergimizin nihai amacı uluslararası dayanışmaya katkı ve Türkiye ve Türkiye Kürdistanı ile dayanışma Hareketi'nin yaratılmasıdır. Bu amaçtan daha çok uzakta olduğumuz bilinmelidir. Bunun nedenleri arasında Alman solunun çaresizliği de gösterilebilir. Bu nedendendir ki tüm gücümüzle bizlere katkıda bulunacak ve bizleri destekleyecek kişi ve yapılara yönelmek istiyoruz.

Devrimci işçilere Türkiye Information'u nasıl destekleyebileceği konusunda öneriler yapmadan önce uluslararası dayanışmadan neler anlattığımızı kısaca belirtmek istiyoruz.

Hepimizin bildiği gibi Alman sermayesi Türkiye ve Kürdistan'da politik, ekonomik ve askerî bir dizi çıkarları gözlemlemektedir. Alman solcuları ve devrimcileri olarak en önemli görevimiz gelişen Alman emperyalizmine karşı mücadele etmektir. Bu mücadele aynı zamanda Almanya'da geçimen ve ya politik mütecell olarak bulunan ve bu yüzden de iki kat etkilenen Türkiye devrimcilerinin de görevidir. Bu mücadelenin bir ayağını emperyalizmin sömürdüğü ülkedeki -yani Türkiye ve Kürdistan'ın- hesaplarını ortaya çıkarmak ve böylelikle Türkiye'deki işbirlikçi hakim sınıfların Türk ve Kürd halklarına yönelik saldırılarını sol ve devrimci kamuoyunda teşhir etmektir. Bu bağlamda Türk ve Kürd halklarının bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesi ile dayanışmak önemli bir

daki tutumu oldum olsa sakat olmuştur. Sosyalizmin devletçilikle aynı şey olduğunu düşünün bizim sol, KİT'ne hep olumlu bakmıştır. Bunda, eski SSCB ideologları tarafından 50'li 60'lı yıllarda icad edilen "kapitalist olmayan kalkınma modeli"nin rolü olmuştur. Modele göre, Türkiye gibi ülkelerde Kamu İktisadi Teşebbüsleri türünden devlet kuruluşları sanayileşmeye ve kalkınmaya öncülük edecek, oradan da sosyalizme geçecekler. Bu model 60'lı 70'li yıllarda solda yükselen etkililiydi ki örneğin DISK, KİT'inde örgütlenmekten ısrarla kaçınıyordu. DISK'e bağlı sendikalarından sadece Yeraltı-Maden İş'le Dev-Maden Sen'in devlet işletmelerinde örgütlenmesi ve mücadelesi vardı.

KİT'leri olumlu bulmanın ardından yatan bir mantık da şuydu: Bu kuruluşlar özel sermayeye değil devlete aitti. Oysa, bu kuruluşlar devlete ait bile olsalar, kapitalizm için ve kapitalizmi güçlendirmek amacıyla oluşturulmuştu. Bundan dolayı sosyalizm adına bunların özel, sermayeye

karşı savunulması, desteklenmesi mümkün olamazdı. Günümüzde de KİT'nin özelleştirilmesi, bunların devlet kuruluşu olmaları nedeniyle karşı çıkılması pek anlamlı bir tutum değildir. Özelleştirilmenin yolaçacağı toplumsal adaletsizliklere karşı (işçi çıkarmalar vb.) mücadele etmek başka bir şeydir. KİT'in savunulması başka bir şeydir.

3) Türkiye'de tekelleri burjuvazi ile mali sermayeyi birbirinden ayırdetmek güçtür. Başlan itibaren tekeller bir yapıda oluşmuş olması nedeniyle büyük burjuvazi, başta bankacılık olmak üzere tüm sektörlerde yatay ve dikey örgütlenmelere sahiptir. 12 Eylül'den sonra özel olarak teşvik edilen dış ticaret şirketleri ile son 2-3 yıl içinde oluşan borsa kurumlarını da bu kapsamda ele almak gerekir.

4) Yazıda kullanılan veriler (rakam vb.) değişik gazetelerle dergilerden derlenmiştir.

klı olmadığını - en azından olmaları gerektiğini- düşünüyoruz. Bu nedenle Devrimci işçileri Türk Information'u daha aktif desteklemeye çağırıyoruz. Bu destek somut olarak aşağıda yazdığımız konularda olabilir; olmalıdır.

a- İçerikselli

- Türkiye'de gelişen çeşitli olaylarla (örneğin işçi hakeleri, grevler, öğrenci veya kadın hareketi, Kültürel gelişmeler vs.) yakından ilgililen arkadaşlarımız bizlere bu konularda yazı, fotoğraf veya belgeler gönderilmelidir.

- Türkiye ve Kürdistan'a giden heyetlerin raporlarını, Türkiye ve Almanya'daki göçmenler üzerine yazılan tezleri gibi çalışma alanımıza ilgilendiren tüm konularda yayınlanmış-yayınlanmamış tüm yazılar redaksiyona gönderilmelidir.

- Almancası yeterli olan ve dayanışma hareketi içinde çalışmak isteyen arkadaşları TI'da çalışmaya veya bu konuya ilgisiz olabilecekleri düşündüğünü Almanya'da TI ile çalışması için öneri yapmalıdır.

b- Derginin dağıtımı

Bir derginin iyi bir içeriğe sahip olması ya da güzel görünmesi yeterli değildir. Derginin aynı zamanda satılması gerekmektedir.

- TI yürüyüş ve mitinglerde, toplantı ve gecelerde veya yakın demokratik-solcu Alman çevrelerinde daha da aktif bir şekilde satılmaktadır.

- Dergiyi yeni aboneler bulunmalıdır. Bunun için avukatlar, enternasyonalist gruplar, Yeşiller'e, otomom gruplara, Er Örgütü gruplarına ve yerli komünistlere gidip, TI anlatıp abone bulunmalıdır.

- Sol yayınları satan kitapçı ve biraanelere, komisyon vererek TI'nun satılması sağlanmalıdır.

Devrimci selamlarımızla
TI Redaksiyonu

OSMANLIDAN CUMHURİYET'E İSLAM LAİKLİK VE AYDINLANMA

Jön Türk hareketi ve bir anlamda bu hareketin siyasal örgütü İttihat Terakki Osmanlı tarihinin son yıllarına damgasını vuran siyasal etkileri Cumhuriyet sürecine uzanan hareketlerdir. Ancak bu hareketle atfedilen Jön Türk ismi, çoğu kez bu hareketin ulusal bir hareket olduğuna yorumlanmakta ve yanlış değerlendirmelere kaynaklık etmektedir. Ayrıca D. Avcioglu gibi kimi yazarlar ise hareketi sömürgecilğe tepki olarak doğan anti-empyalist yurtsever bir hareket olarak değerlendirmektedir. Bu tür yaklaşımlar aslında nesnel tarihsel duruma fazla uygun düşmeyen abartılı yada eksik-sığ değerlendirmelerdir.

Cumhuriyet sürecini yani yakın tarihimizde ilgilendirdiğinden İttihat Terakki hareketi çok canlı farklı tartışma ve değerlendirmelerin konusu olmuştur. Biz bu yazıda konunun bizi ilgilendiren uluslaşma-laikleşme boyutu üzerinde durduğumuz için bu canlı ve çok boyutlu tartışmanın bütünü üzerinde durmayacağız. Bazı temel belirlemeleri vurgulamakla yetineceğiz. Bu çerçevede içinde şimdi İttihat-Terakki-Jön Türk hareketi üzerinde durulur.

Jön Türk ismi esas olarak batılarcı kullanılır ve "Genç Türk" anlamına gelen bir nitelemidir. Anvartılar, Osmanlı'yı da "Türk" olarak adlandırdıkları için Osmanlı'nın son döneminde gelişen bu muhalefet hareketini de "Jön Türkler" olarak adlandırmışlardır. Aslında bu tanımlama bir yanılsamayı içermektedir. Osmanlı devletinde ve Osmanlı unsurunda Türk kimliğinin yerli hayli tartışma konusu olacak bir konudur. Bu yanılgıya yer vermemek için söz konusu süreci nesnel olarak tanımlarsak Jön Türk hareketi, bir Türk milliyetçisi akım değil, bir Osmanlı hareketidir. Söz konusu akımın örgütü gücü haline gelen İttihat ve Terakki de öncelikle bir Osmanlı hareketi kimliğiyle doğmuştur.

Hareketin ikinci temel özelliği homojen bir hareket olmamasıdır. İttihat ve Terakki Hareketi gerek ulusal, gerek sınıfsal gerekse ideolojik planda tam anlamıyla kozmopolit bir koalisyen hareketidir. Hareket bu yapılanmasıyla Anayasenin uygulanmaya konulması noktasında 2.Abdulhamit'in baskıcı sultasına karşı tüm muhalif güçlerin eyleminin birleşmesi olarak kendisini ortaya koymuştur. 1908 Meşrutiyet Devrimi bu hareketin ve bu koalisyen güçlerinin ortak kazanımı olarak elde edilmiştir. Hareket bu boyutuyla ilerici-devrimci bir boyut taşımıştır. Ancak bu kazanımın Türk milliyetçiliğinin hanesine yazılması eksik ve yanlış bir yaklaşımdır. 1908 Meşrutiyet Devrimi sözkonusu süreçte bir Osmanlı devrimidir. Osmanlı'nın çok uluslu yapılanmasında bu toplumsal siyasal çekişme önemli ölçüde bir koalisyen hareketinin Osmanlı kimliğini taşımıştır. Hatta denilebilir ki bu tarihsel süreçte milliyetçiliğin en az boy verdiğini kesim Türklerdir. Ermeni, Bulgar, Rum, Arap, Arnavut ulusçuluğu Osmanlı yapılanmasında o süreçte daha etkili durumdadır.

1908 Devrimi ve sonrası aslında oldukça önemli bir süreçtir. Denilebilir ki 1908'e başlayan tarihsel süreçte on yıllık gelişmeler bir yıla asırı gelişmeler on yıla sığmış tarih oldukça hızlı akmıştır. 1908 devriminden bir on yıl sonra Osmanlı imparatorluğu tarihe karışmış ve on yıl önceki sınırlar üzerinde çoğu manda altında olmak kaydıyla, pek azıda bağımsız olarak 12 yeni devlet yada devlet ocağı tarih sahnesine çıkmıştır. Bir beş yıl sonra bu durum resmileştirilmiş ve Osmanlı'nın sona erdiği Anadolu topraklarında Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.

Tarihsel sürecin bu kadar kısa sürede bu kadar hızlı aktığı bir coğrafyada yaşanan gelişmelerin tümüyle bağımsız periyotlar halinde incelemek zor ve eksik bir yaklaşımdır. Kaldı ki tartışma konumuz açısından da Cumhuriyet süreci ve Kemalist hareketin niteliği, içinden gelen bu süreçle yakından ilintilidir. O nedenle İttihat Terakki dönemindeki gelişmeleri keza Osmanlı'nın son dönemini, Cumhuriyet'ten ve Kemalist hareketten bütünüyle koparıp incelemek doğru değildir. Ayrıca

bu konuda İttihat Terakki döneminde öte Abdulhamit döneminde özellikle gözönünde bulundurmak gerekir.

Kemalist hareket bütün iddialarına karşın İttihat Terakki ve Abdulhamit geleneklerinden kopuk bir hareket değildir.

Kemalizm ve Kemalist tarih yazarları Cumhuriyetle başlayan kemalist dönemi ve yapılan reformları hep abartmışlardır. Bu abartıma çabası kendinden öncekilerin küçümsenip reddedilmesine ve kendi eyleminin "ilk ve eşsizliği" dayandırılmıştır. Gerçekte tarihsel süreçte kendi nesnel gerçekliğinde bakıldığında Kemalist hareketin o tarihsel konjonktürde bir Abdulhamit-İttihat Terakki sentezinin uzanımı olduğu rahatlıkla tesbit edilebilir.

Bu konuda öncelikle bazı öneriler netleştirmek yararlı olacaktır. Cumhuriyet sürecine damgasını vuran kemalist hareketin önder-kadroşunun başta M. Kemal olmak üzere hemen hemen tümü Abdulhamit döneminde doğup büyümiş ve modern sisteme eğitim veren askeri okullarda eğitim görmüşlerdir. Söz konusu süreçte yine aynı kadro Abdulhamit'e karşı oluşan muhalefet hareketine ilgi duymuş ve muhalefet bloku içerisinde yer almışlardır. O gün için bu muhalefet blokunun en etkili örgütlenmesi olan İttihat Terakki Kemalist Hareketin kadroları içinde ilk siyasal eğitim okulu olmuştur. Ancak daha sonra Kemalist hareketin önder kadrosunu oluşturan çok sayıda kişi henüz henüz bir birinin Cumhuriyet süreci öncesinde Osmanlı döneminde İttihat Terakki içinde parlayarak bir yaşamın, karizmatik bir kişilikleri risk alan bir eylemlilikleri yoktur.

Kemalist önder kadronun ideolojik-siyasal eğitim ve beslenme kaynakları Genç Osmanlılar ve İttihat Terakki aydınlarıdır. Bu noktada Kemalist hareketin köklü derin bir ideolojik-siyasal perspektife ve geniş bir ufka sahip olduğunu söyleyebilmek tüm aksi iddialara karşın nesnel olarak mümkün değildir. Kemalist hareketin Cumhuriyet süreci öncesinde, Cumhuriyet ve sonrası reformlarını amaçlayan net bir programa sahip olduğu söylenemez. Bu konuda Kemalist Hareket Abdulhamit ve İttihat Terakki döneminin oldukça zengin birikimine sahip olmak gibi bir avantajı sahiptir. Onun ötesinde Kemalist hareket adına söylenebilecek en önemli nokta konjonktürü hesap eden, politikanın bir güç sorunu olduğunu gören, güç ve zaman hesabını oldukça başarılı yürüten, risk almak için çok temkinliliği terdide eden, siyasi ideolojik-politikaları seçmede uygulayan pragmatizm bir hareket olduğudur. O tarihsel dönemde dünyada ve Ortadoğu'da yaşanan siyasal konjonktürde Kemalist Hareketi açısından bu siyasi politikaları büyük bir şiddetle ve pragmatizmle uygulayabilmeleri için büyük bir başarı sağlanmıştır.

Kemalist Hareketin verili durumu genelde bu çerçevede izlenilebilir. Şimdi bu verili durumun ışığında özellikle kemalist tarih yazarlarının kemalist harekete atfedtikleri ve oldukça abartıyla vurguladıkları belli başlı özelliklere konumuz çerçevesi içerisinde değinelim.

* Çağdaş Türk milliyetçiliğinin eylem ve söylemi esas olarak İttihat ve Terakki hareketi içinde önemli ölçüde bir misyon hareketi olarak doğmuştur.

Türkiye'de uluslaşma eyleminde ve ulus olgusunun bilince çıkarılmasında Cumhuriyet sonrası atılımların ve kemalist hareketin tartışılmaz bir önemi olduğu açıktır. Ancak bu atılımlar yalnızca cumhuriyete ve kemalist harekete bağlamak, bütün yönleriyle eleştirisiz olumsuzlamak, çarçılmaz bir zorunluluk olarak görmek doğru değildir.

Osmanlı imparatorluğu içerisinde Türk milliyetçiliği esas olarak iki tarihsel gelişmeden kaynaklanarak boy almıştır. Bunun birinci ve en önemli kaynağı Osmanlı'nın Avrupa

krasında toprak kaybıyla başlayan göçlerdir. Diğer ise Osmanlı imparatorluğu'nun çok milliyetli yapısını zorlamaya başlayan kapitalist gelişmenin yarattığı milliyetçilik akımlarıdır. Her iki tarihsel gelişme de Abdulhamit döneminde başlamış, giderek şiddetlenmiş ve İttihat Terakki döneminde en uç noktasına ulaşmıştır. Özellikle 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı ile başlayan göç olgusu Osmanlı'da Türk milliyetçiliğinin başlayıp gelişmesinde oldukça önemlidir. Osmanlı'nın özellikle Rusya'ya karşı yenilgisi ve toprak kaybıyla birlikte, kaybedilen topraklarda yaşayan Türk ya da Türk kökenli yüzbinlerce göçmen dalgaları halinde Anadolu'ya göç etmeye başlamışlar ve bu gelişme özellikle Balkan Savaşı sonrasında, daha sonrada Kuruluş Savaşı'na kadar sürmüştür. Göç eden halk bir anlamda "millet ve devletini arayan halk" demektir. Bu özellikle savaş sonrası göçler için böyledir. Dolayısıyla göç kitlesi bu arayış ve göçün getirdiği bir milliyetçilik dinamizmine potansiyel olarak sahiptir. Onları Osmanlı devletine göçte zorlayan güdüde esas olarak devletin İslam ve Türk devleti olma imajıdır. Ayrıca göçün en yoğun olduğu Balkanlar ve Rusya-Kırım bölgeleri kapitalist gelişmenin Osmanlı'nın diğer bölgelerine göre öncelik kazandırdığı yerlerdir. Nitekim özellikle Rusya'da Kazan ve Kırım Tatarları arasında gelişen kapitalizmin yarattığı dinamizm ve rekabetin sonucu olarak rus milliyetçiliğine karşı Türk milliyetçiliği Osmanlı Türkleri'nden çok önce gelişmiş, rus baskısı karşısında Rusya-Türkleri Osmanlı devletinden milliyetçi bir tutum arama yöneline girmişlerdir. Rusya'da aydınlanmacı hareketle çok önceleri tanışan ve gelişen narodnizmi tanıyan Rusya Türk aydınları göçtükleri Osmanlı'da Türk milliyetçiliğinin kuram ve eyleminin gelişmesinde öncü rolü oynamışlardır. Çoğu İttihat Terakki hareketine de katılmış olan bu öncü Türk milliyetçisi aydınların hemen hemen hepsi Cumhuriyet döneminde de kemalist hareketin yanında yer almışlar ve kemalist hareketin bizzat kuramcısı ve uygulayıcısı olmuşlardır. Türk milliyetçiliğinin bir anlamda öncülerini sayımlar bu kadrolardan Kürt kökenli olan Ziya Gökalp hariç çoğu Rusya Türkleri'ndendir. Yusuf Akçura, Zeki Veldi bunların en bilinenleridir.

Yaygınlaşan göçmen dalgalarıyla beslenen bu milliyetçi gelişmeye dinamizm veren bir başka olguda Osmanlı yapılanmasında boy alan azanlık milliyetçiliği olmuştur. Sırp, Bulgar, Rum, Arnavut, Ermeniler giderek Arnavut ve Arap milliyetçiliği Türk milliyetçiliğinin fideliğini de sürükli sürmüşler. Gelişen bu milliyetçi akımların ve batı kapitalizminin sömürgeci politikalarının zorladığı Osmanlı'nın çok uluslu yapısı ortaya Osmanlı devletinin bekası sorununu bu sorunun örtüsü altında Türk milletinin ne olacağı sorusunu çıkarmıştır. Bu sorunun tarihsel planda yanıtı olması gereken güçlü bir Türk kapitalist sınıfının nesnel olarak sözkonusu olmadığı açıktır. Doğal olarak bu sorunun tarihsel süreçte karşıtı doğrudan devletten gelmiştir. Devlet açısından öncelik "devletin bekasıdır". Devlet Osmanlı imparatorluğu olduğuna göre yanıtta öncelikle Osmanlı'nın korunması ve yaşatılmasıdır. Nitekim Abdulhamit içinde İttihat Terakki içinde temel yaklaşım bu olmuştur. Bu açıdan tüm birbirlerine karşı görüşmelerine rağmen Abdulhamit'in programıyla İttihat Terakki'nin arasında temelde bir karşıtık yoktur.

Abdulhamit devletin bekası sorusuna uzun erimde "tek dinli" bir devlet oluşturma çabasıyla yanıt aramış ve aydın despotizmi olarak tanımlanacak bir politikayla, devlet yapılanmasını toplumsal kurulumla modernleştirirken, İslam olmayan milliyetçi etkisizleştirmeyi amaçlayan bir "İslamifikasyon" politikası izlemeye çalışmıştır. Özellikle Ermenilere karşı başlatılan taciz etme politikası ve bu noktada kürtleri modernleştirerek yanına alma gayretleri bu konuda en çarpıcı örnekler sergilemektedir. Abdulhamit için is-

lam pan-İslamık bir gayeden çok devletin bekasını sağlamada böyle bir misyona sahip bir olgudur. Türk milliyetçiliği o gün için bu misyonu zorlayan boyutlarıyla fazla itibar görmemiştir. Ancak İslam dini çerçevesi içinde bir Türk milleti ideali Abdulhamit'in politik yaklaşımında da destek gören bir olgudur.

İttihat Terakki açısından da esas olan devletin bekası olmuştur. Ancak İttihat Terakki Abdulhamit'in modernleşme politikalarını sürdürürken, onun statükocu, risk almıyan, temkinli politikalarının yerine, riskli, statükoyu zorlayan politikaları yönelmiştir. Bu yöneliminde de özellikle Balkan Savaşı ve yenilgisinden sonra Abdulhamit'in İslami motiflerinin yanısıra Türk motiflerine de yer vermiş ve devletin dayanağı aslı unsuru Türk yapmaya, devletin coğrafyasını Avrupa'dan çok Anadolu ve Kafkasya'ya dayandırmaya çalışmıştır. Pan-Türkizm gibi uç noktalar bir yana bırakırsak İttihat ve Terakkinin program ve eyleminin özü Türk unsurunun çoğunlukta olduğu Anadolu-Kafkasya coğrafyasına dayanan müslüman türklere egemen millet oldukları çok uluslu, İslami motifleri korunan bir Osmanlı devletini amaçlamıştır. İttihat Terakki'nin iç ve dış politikalarında egemen olan yaklaşım genelde budur. Dış politikada özellikle Alman emperyalizminin politikaların İttihat Terakki politikalarını yönlendirmede oldukça etkili olmuş ve bu süreçte Alman nüfuzu Osmanlı'da leri düzeyde artmıştır. Ancak Osmanlı'nın İttihat Terakki yönetiminde yönlendiği Türk-İslam motifli doğuya-Kafkasya'ya yönelik politikaların yalnızca Alman nüfuzu ile açıklanıp, İttihat Terakkiyi Alman kuklası bir hareket olarak değerlendirmek doğru değildir. Alman nüfuzu sözkonusu-duk, ancak yönelinen hedefler aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin bekası açısından İttihat Terakkinin amaçlarıyla da uyumludur. Bu nedenle İttihat Terakki Hareketi'ni ve politikalarını basit Alman uşaklığı suçlamalarıyla değerlendirmek on-
daki Türk milliyetçiliğinin tepkici karakterine yön verme ve değişen konjonktürde kendine yer tutmak için riskli atılımlara kalkışmak gibi, emperyalist görünümlerle, yurtsever güdülerin belirsizce içine geçtiği politika ve arayışın gözden kaçırılmak olur. Konunun oldukça karmaşık özellikler taşıması İttihat Terakki için hep konunun tek yanına vurgu yapan değerlendirmelere neden olmuştur. Kimisi onu Alman emperyalizminin basit bir aleti görmüş uşaklıkla suçlamıştır. Kimisi Osmanlı'nın emperyalist görünümlerine vurgu yapıp, sömürge niteliklerini gözletmeyecek onu emperyalistlik ve yayılmacılıkla suçlamıştır. Kimisi Pan-Türkizm ve Pan-İslamizm söylemlerine dik-katı çekerek yine onu emperyalistlik idealleri ve macaracılıkla suçlamıştır. Gerçekte bu değerlendirmelerin tümü tek yanlı gerçeğin bütünü-
nü kapsamayan ve abartılı değerlendirmelerdir. Gerçek belki de bu değerlendirmelerin bütünü-
nü kapsayan tüm argümanları belirsiz motifler halinde taşıyan bir karmaşıklık yumağıdır. O nedenle İttihat Terakki Hareketi'nin emperyalist emellerinden de, emperyalizm işbirlikçiliğinden de, keza yurtseverliğinden de Türkçü-İslamcı yayılmacı emellerinden de bahsetmek mümkündür. Bu karmaşıklık ve belirsizlik Osmanlı'nın yapılanması, sosyo-ekonomik durumu ve o günkü dünya konjonktüründen kaynaklanmıştır.

İttihat Terakki devlet bekasını gözeten politikalarla Türk ve İslam motifleri bir karmaşık yönelimlere yine birer misyon hareketi olarak işlev görmüşlerdir. Bu motiflerin işlevi emperyal boyutları taşıdığı gibi belirsizce de olsa yurtsever yönlerde taşımıştır. Bu karmaşıklıkta anlamda Osmanlı'nın hem emperyal çok uluslu devlet yapısının korunmak istenmesi, hem de sömürgeleşmekten kurtulma çabası içinde olması hareket noktası olarak ele alınmalıdır.

Bu karmaşıklık içinde konumuz açısından vurgulanması gereken nokta İttihat Terakki'nin bir Türk ulusçuluğuna destek verdiği ve onu is-

lami motiflerle bütünlük içinde devlet politikası olarak desteklediğidir. Devletin iç yapılanmasında modernleşme doğrultusunda bir dizi düzenlemeye gidilmiş, İslami yasaların ve yaklaşımların eğitim, yargı, kılık, kıyafet vb. konulardaki etkinliği oldukça ileri boyutlardaki düzenlemelerle aşımaya çalışılmıştır. Bu düzenlemelerin hemen hemen hepsi Cumhuriyet sonrası yapılan reformların öncülleri sayılabilecek niteliktedir. İç politikada İslamın devlet ve toplum yapılanmasındaki etkisi geliştirilerek Türkiye'de ve değerlendirmelere vurgu artmıştır. Türkleri devletin egemen milleti haline getirme politikası Anadolu-Kafkasya coğrafyasını Türk yurdu yapmaya birlikte sürdürülmüş ve tarihin en acılı sahnelerinden biri olan Ermeni tahcir ve katliamları Abdulhamit'in başlattığı politika en uç noktasına varılmıştır. Böylece bir anlamda birbirine ilk doğan Ermeni milliyetçiliği, devlet destekli Türk milliyetçiliği eyleye boğazlanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Osmanlı'dan arka kalan topraklar içinde Anadolu Türk milliyetçiliğinin boy atıp geldiği en önemli coğrafya parçası durumundadır. Savaş yenilgisi ve acı ılgate karşı İttihat Terakki örgütlenmesinin uzatılan ve gizli kalkan Türk-İslam motifli bir direniş savaşı için Anadolu'da mevzilenmişlerdir.

Sonraları Ulusal Kurtuluş Mücadelesi olarak adlandırılan Anadolu direniş hareketi Kemalistler'in iddialarına karşın öncelikle İttihat Terakki hareketinin örgütlediği milliyetçi bir direniş mücadelesidir.

Modern Türkiye'nin tarihi Türk ulusçuluğu açısından temel bir öneme sahip olan Milli Mücadele Türk tarih yazımı açısından nerede ise resmi görüş haline getirilen tek yanlı bir bakış ile ele alınmıştır.

Özellikle Kemalist hareketin tek egemen güç durumuna geldiği tüm muhaliflerin temzilenip-susturulduğu 1926'lardan sonra geçmiş egemen Kemalist kadronun eylemini eşsiz ve meşru kılmaya çabası doğrultusunda ele alınmış ve öyle yansıtılmıştır.

Bu tek yanlı resmi yazımda Kemalist hareket, İttihat Terakki ile olan bağlarını önemli ölçüde reddeder. Ayrıca İttihat Terakki realist olmayan, irkçi, hayali Pan-Türkizm idealleri peşinde koşan maceracı, Alman işbirlikçi bir hareket olmakla suçlanır. Bu çerçevede içinde Kemalist hareket Anadolu direniş eylemini tümüyle kendi programı mücadelesi olarak sunar ve Milli Mücadele'deki İttihat hareketin rolünü yadsır. Türk tarih yazımında bu resmi Kemalist yorumu çasa tarihçi sayı çok sınırlıdır. Türkiye söz hareketi içinde uzun süre bu resmi yazım pek sorgulanmadan kabul edilmiştir. Son zamanlarda gerek bazı araştırmacılar, gerekse sol özellikle Türk meselelerini dayatmasıyla Kemalizm olayını yeniden değerlendirmeye yönelmiş ve daha nesnel bir tarih yazımını ortaya koymaya başlamışlardır. Son yıllarda yabancı bir tarihçilerin yaptığı incelemede bu durum şöyle özetlenmektedir.

"İttihatçılara karşı yürütülen 1926 temizlik hareketinden ve Mustafa Kemal'in otoritesinin sağlamlaştırılmasından sonra, İttihatçı ve milliyetçi hareketler arasındaki farklılıklar iyice vurgulandı; dönem üzerine Türk tarih yazımı, ulusal hareketin otomom, orijinal karakterini veri olarak aldı..."

Türkiye'de yalnızca Doğan Avcıoğlu ile Mete Tunçay'ın eserleri, İttihatçıların katkısının öneminin farkında olduklarını göstermektedir.

Ben İttihatçılar'ın yalduza katkida bulunan kişiler olmadıklarını, ulusal mücadeleyi -muhtemelen önceden hazırlanmış bir plana göre- örgütlemeye öncülük edenlerin arasında ittihatçı olduğunu, M. Kemal'i mi ittihatçıları kullandığını, yoksa tersinin mi doğru olduğunu en azından tartışılır olduğunu göstermeyi umuyorum Mustafa Kemal ile öteki İttihatçılar arasında dağbasmalar, iki rakip hareketin rekabeti değildi, bir iç mücadele ittihatçılığında." (Millî Mücadelede İttihatçılık -Erik Jan- Bağlam yay. syf. 130)

Yazar kitabında değişik yönleriyle konuyu tartışıyor ve kendi değerlendirmelerini belgelerle ortaya koyuyor. Millî mücadelenin bu boyutlara tartışılması bizim doğrudan konumuz olmadığının üzerinde durulmaya çalışılır. Ancak millî mücadele niteliği ve bu mücadelede İttihatçı hareketin rol konumuz iki noktadan yakından ilgilendiğimizde. Biz o nedenle bu temel noktaya açıklık getirildikten sonra bu iki nokta üzerinde duracağız. Bu iki nokta; uluslaşma süreci açısından Kemalist hareketin rolü ve millî mücadelelerin bu özellikleri ve Kemalist hareketle İttihatçılar arasındaki iç mücadele bağlamında laiklik konusudur.

Millî Mücadele, bir millî kurtuluş mücadelesi olmaktan çok bir millî direniş mücadelesidir.

İsminiendirme sorunu üzerinde bir tartışma belki saçma görülebilir. Millî Mücadele'ye bu günün yerleşen kavramıyla ulusal kurtuluş mücadelesi demenin hiç bir sakıncası yoktur. Ancak bu kavramlandırmanın ideolojik boyutlarını ve tarihsel gerçekliği doğru öğrenmekte yarar vardır.

Millî Mücadele Cumhuriyet sonrası süreçte Kemalist tarih yazıcıları eliyle Millî Kurtuluş mücadelesi olarak kavramlandırılmış, sonra da bu kavram yerleşiklik kazanmıştır. Türkiye solu da sınıf önderliği bir yana bırakılırsa genelde bu kavramı ve onun ideolojik niteliğini fazla iltiraz etmeden kabullenmiştir. Gerçekle Kemalist hareket bu kavramla ideolojik bir yaklaşım sunmuştur. Bu kavramın ideolojik içeriği örtülü olarak tarihsel gerçekliği çarpıtmaktadır. Şöyle ki;

Ulusal Kurtuluş Mücadelesi; esas olarak ekonomik ve siyasal olarak sömürgeleştirilmiş, emperyalizmin uzun süreli işgalı altındaki ülkelerde gelişen ulusal hareketlerin bağımsızlık mücadelesini nitelleyen bir kavramdır. Kavram doğası gereği bu hareketlerin hangi sınıfın önderliğinde olursa olsun anti-emperyalist bir karakter taşıdığını ve ulus bilincinin önemli ölçüde bu anti-sömürgeci, anti-emperyalist mücadelede oluştuğunu içerir.

Kavramın bu nesnel ve tarihsel içeriği ile Anadolu'daki millî mücadele arasında tam bir uyum olduğu söylenemez. 1920'lerin tarihsel gerçekliği açısından şu noktaları vurgulamak zorunludur.

Osmanlı İmparatorluğu sömürgeleşme sürecine karşın siyasal planda bir devlet örgütlenmesiyle ayakta kalmış bir anlamda yani sömürge olarak tanımlanabilecek bir devlettir. Devletin çok uluslu yapısına karşın Türk unsuru özellikle 1900'li yıllarda yapılanmasında artan bir role sahiptir. Bu yönüyle de bir anlamda bu devlette 1900'lerde kısmen egemen unsurdur. Bu yönüyle de Türkler sömürge ve açık işgal tanımaması içinde değerlendirilecek bir konumda değildir. Hatta aksine 1. Paylaşım Savaşına emperyal bir devlet olarak katılan Osmanlı tüm sömürgeleşme sürecine karşın Türk ve İslam motifli politikaları yayımlı ve emperyal politikalar içinde olmuştur. Nitekim bu paylaşım savaşında mütefikleriyle birlikte yenilgiye uğrayınca Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları işgal ve paylaşım konusu olmuş ve bu bağlamda Türk nüfuzunun yoğun olduğu Anadolu'da da galip emperyalist güçlerin ve onların desteklediği Yunan ve Ermeni güçlerin işgal ve paylaşım planlarına hedef olmuştur. Osmanlı devletinin savaş yenilgisi ile bu işgal ve paylaşım süreci birbirini izleyen bir süreçtir ve tüm bu süreç 1918 sonları ile 1919 başlarına sığmaktadır.

Millî Mücadele'de bu süreçte başlanmıştır. Başlayan millî mücadele öncelikle emperyalist galip güçlerin ve onların desteklediği Yunan ve Ermeni güçlerin Anadolu'ya işgal ve paylaşım eylemine karşı öncelikle

bir direniş eylemidir. Bu direniş eylemi elde olunan, sahip olunan bir varlığın kaybedilmesi tehlikesine karşı başlayan bir eylemdir. Direniş eyleminin odağında ve organizasyonunda da yenilen Osmanlı'nın ordu ve bükrası mensupları yeraltı devletinin elde kalan en düzenli ve fevkalade ordu ve birlikleri doğrudan bu direniş eyleminin içinde olmuştur. Anadolu'nun müslüman, Türk esnaf ve tüccarı da yerel düzeyde direniş eyleminin örgütlenmesine aktif olarak katılmıştır. Bu direniş hareketi de kimilerinin idia ettiği gibi kendiliğinden ya da M. Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla, onun çabasıyla başlayıp gelişmiş değildir. Direniş hareketi önemli ölçüde açık ve gizli örgütlenmeler eliyle İttihatçı hareketine başlatılıp geliştirilmeyle oluşmuştur. Direniş mücadelesi esas olarak Ermeni ve Yunanlılar'la açık silahlı savaş olarak sürdürülmüş, emperyalist güçlerle doğrudan bir silahlı çatışma söz konusu olmamıştır. Emperyalist güçlere karşı silahlı karşı koyma olmadığı gibi, direniş eyleminin zikzaklı politikalarında emperyalist baki karşısında tanınma ve meşrulasıya temelde emperyalist güçlerle uzlaşmak esas yönelim olmuştur. Direniş mücadelesinin önderliği bu noktada da hep İstanbul hükümeti yani padişah ve çevresiyse sürekli bir rekabet ve çekişme içinde görünmüştür. Bütün bu cepheleriyle bakıldığında Anadolu direniş eylemi bir yönüyle de bir iç savaş olarak algılanmak durumundadır. Ancak bu savaşın tarafları Kemalist hareketin sunduğu gibi emperyalizmin işbirlikçisi Osmanlı hükümeti ile, millî kurtuluşçu Ankara Hükümeti değildi. Taraflar çok daha fazladır ve iç savaş odakları direniş hareketinin bünyesinde vardır. Dolayısıyla olay çok karmaşık boyutlar taşımaktadır.

Şimdi böyle özellikler sergileyerek Cumhuriyetle sonuçlanan Anadolu direniş mücadelesinin Kemalistler'in ideolojik yorumlarıyla ulusal kurtuluş savaşına olarak vurgulanıp sunulmasının örtülü saptırmaları üzerinde duralım.

Kemalistler "ulusal kurtuluş mücadelesi" tanımlamasıyla Anadolu direniş eyleminin anti-emperyalist yönünü abartmaktadır. Dolayısıyla Kemalizmin güdük ve sınırlı anti-emperyalist eylemini de abartmaktadır.

Kemalistler "ulusal kurtuluş mücadelesi"ne vurgu yaparken, ulusal mücadelenin kendiliğinden başladığını ifade etmekte 1919 öncesi tarihi yok saymakta özellikle de İttihatçı Terakki hareketinin çöken Osmanlı topraklarında özele de Anadolu'da bir direniş mücadelesine yoneldiklerini gözardı etmeye çalışmaktadırlar.

Kemalistler bu yaklaşımla ulusal hareketi kendileriyle özdeşleştirerek Osmanlı'nın son zamanında özellikle İttihat Terakki içinde başlayan Türk ulusçuluğunu dışlamaktadırlar.

Kemalistler ulusal kurtuluş mücadelesi yaklaşımıyla oldukça karmaşık boyutlar sergileyen direniş mücadelesinin grif yanlarını silmekte, savaş basitleştirip direniş eyleminin kendi içindeki iç mücadeleli önemsizleştirmektedirler. Savaş millîcilerin emperyalistler ve onların suçlusu Osmanlı hükümetine karşı savaşa indirgenmekte, Kemalist önderliğe yönelik her muhalefet gerici, emperyalizm işbirlikçisi olarak sunulmaktadır.

Kemalizm, Cumhuriyetli ve devlet-toplum katında yapılan düzenlemeleri ulusal kurtuluş mücadelesinin başından programlanmış sonuçları olarak sunmakta, varılan sonuca; yani 1923 ler sonrasının bilinen 1. Cumhuriyet'i'ni yaşanan sürecin tarihsel zorunluluğu olarak sunmaktadır.

Bu ana başlıklar altında toplayabilecekimiz değerlendirmeler gerçekle tarihsel sürecin nesnel bir çözümlemesi değil Kemalist versiyonunu yansıtmaktadır. 1980'lere kadar aşağı-yukarı tüm Türkiye solution çözümlerine ve kemalizm yorumlamalarına da değişik boyutlarıyla bu kemalist yorum ekti etmiştir. Bu durum uluslaşma ve laiklik değerlendirmelerinde de etkili olmuştur. Özellikle laiklik ve İslam dinine bakış konusunda Türkiye solu Kemalist görüşleri sorgulamadan saptırır bir tutum sergilemiştir. Kemalist tarihin yorumunun nasil ideolojik örtülü bir saptırma içinde olduğunu yukarıda özetlemeye çalıştık. Bunu yapmamızın amacı bu saptırmanın ve ideolojik yaklaşımın laiklik konu-

sundaki çözümlemelerimiz açısından oldukça gerekli olmasındadır. Çünkü bu saptırmalar ve tarihsel sürecin grif tonlarının silinip, karmaşıklığının basitleştirilip, belli olguların abartılması laiklik konusunda ulusal mücadele ve Cumhuriyet sonrasındaki düzenlemelerin de oldukça saptırılmış olarak sunulmasına ve o şekilde algılanmasına yol açmıştır. Kemalist tarih yazıcıları ve Türkiye solu da bu konuda bu saptırılmış yorumları pek sorgulamamıştır. Bu konuda D. Avcıoğlu'ndan Taner Timur'a, Doğu Perinçek'ten M. H. Belli'ye, TKP'nin bu konudaki çözümlemelerinden TİP yazılarına kadar çok geniş bir çevrede alıntılar yaparak bu durumu göstermek mümkündür. Ancak böyle bir çabanın bütünü için fazla bir yaran ve anlamı yoktur. Böyle bir polemikten ziyade bu saptırmanın kendisini ortaya koymak ideolojik-politik arka planını aydınlatmak daha yararlı bir çaba olacaktır.

Kemalist hareketin "Millî Mücadele"de kullandığı söylem aydınlatmacı laik bir ulusal söylem değil, İslamcı motiflere vurgu yapan soyut bir "millet" söylemidir.

Kemalist hareketin millî mücadelede İslam ve laiklik konusundaki tutumu hiçte aydınlatmacı bir karakter taşımaz. Aslında o günün tarihsel gerçekliği gözletilğinde ve kemalist kadronun ideolojik-politik kimlikleri hesaba katıldığında bunda şaşılacak bir yön-yoktur. Erzurum-Sivas kongrelerinde, Ankara'da kurulan meclis çalışmaları ve M. Kemal'in bir çok açıklama ve mektuplarında "Millî Mücadele"nin amacı "Saltanat ve Hilafet'i kurtarmak" olarak belirtilmiş, "Millet" söz-cüğüyle de genellikle "müslüman" halka vurgu yapılmıştır. Türk ulusçuluğu bu genel yaklaşım içinde belirsiz bir olgu olarak yer almıştır. Cumhuriyet sürecinden sonra laik ve Türk ulusçu bir söyleme yönelik Kemalizm millî mücadeleden bu tutumu M. Kemal'in "büyük deha" sınıyuladığı bir zamanlama ve siyaset taktik olarak açıklama yolunu seçmiştir. Kemalist tarihçilere göre "gerçekle Cumhuriyet düşüncesi ve atılımı da başlangıçta M. Kemal'in kafasında vardı, o zaman, güç dengelerini hesap eden büyük bir taktiksidir, o nedenle kafasının içindeki programı koşulları olgunlaştırarak zamana yarak güdüme getirdi."

Böyle bir tarih anlayışının hiç bir ciddiyetinin olmadığı açıktır. Millî Mücadele'de kullanılan söylem önemli ölçüde o günün tarihsel gerçekliğine uygundur ve bu söylem Osmanlı'da başlayan İttihat Terakki'de ifadesini bulan söylemin devamıdır. Bu söylemin kendisi ulusal motifler dinsel motiflerle iççe geçiren, dinsel alanı ulusal bilinci geliştirmek için kullanılan bir söylemdir. Olayın kendisi bir paradoks olarak görülebilir. Ancak bütün uluslaşma süreçlerinde özellikle de ezilen, sömürülen, uluslaşma sürecine geçirmiş ulusal topluluklarda din ve dinsel kurumlar uluslaşmanın, ulusal bilincin başlıca beslenme ve örgütlenme kaynaklarından birini oluştururlar. Bu Osmanlı'nın çok uluslu yapısındaki uluslar için de böyle olmuştur. Ermeni milliyetçiliği, Rum ulusçuluğu için Ermeni ve Rum kilseleri önemli bir okul ve örgüt işlevi görmüştür. Türk-Kürt uluslarında da bu uluslar motifleri İslam dini ile bütünleşmiş, camiler, tekke, tarikatlar ulusçu hareketlerde hayli etkili olmuştur.

1920 lerin Türkiye'sinde de millî mücadeleyle dayanak oluşturulan sınıflar-sosyal kesimlerin konumu değerlendirildiğinde ulusal söyle-

min dinsel söylemle iççe geçmesi gayet anlaşılabilir bir olgudur. Bu duruma yolaçan temel olgu kapitalist gelişimin gecikmesi ve sosyal yapıda ortaya çıkardığı durumdur. Bir anlamda sömürgeleşme şeklinde kendini gösteren kapitalizm, sosyal yapıyı çözerken uluslaşma dinamiklerini de doğurur. Ancak sosyal yapının bu geçiş sürecindeki karmaşıklığı ve ulus dinamiklerinin zayıflığı, kendini bu karmaşıklığa denk düşecek şekilde dinle besleme şeklinde ortaya koyar. Bu süreç kapitalizmin erken yaşamış, sosyo-ekonomik-politik dönüşümünü devrimsel süreçlerle aşmış Fransa-İngiltere gibi ülkelerde oldukça farklı gelişmiştir. Türkiye'den daha farklı özellikler sergileyen doğrudan sömürgeleşmiş ülkelere süreç daha da farklıdır. Bu ülkelerde din olgusu ulusal söylemde çoğu kez daha da etkili olmuştur. İngiliz sömürgelerinde Hindistan'dan Mısır'a değin dinin bu özgül durumunu gözlemlemek mümkündür.

Türkiye'de ulusal söylemde önemli bir rol oynamış olmasına karşın, bu rol Mısır, Hindistan örneklerine kıyasla sınırlı kalmıştır. Bunun nedeni de Osmanlı'nın, Hindistan'dan farklı olarak yanı sömürge durumunda

tutularının engellenmesi çabası vardır. Kemalist ekip de bu durumu Cumhuriyet sonrası kadar gözlemli Türk olmayan ulusal toplulukların varlığını tanıması ancak İslam motifleriyle ortak bir paydada "millet" gibi belirsiz bir kavrama onları da dahil ederek özellikle ayır bir Kürdüstülcülüğün gelişmesini engellemeye çalışılmıştır. 1 Mayıs 1920 de Millet Meclisi kürsüsünden bir soruyu yanıtlarken M. Kemal'in söyledikleri bu yaklaşımı çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

"Meclis i ilimizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildi, yalnız Çerkez değildi, yalnız Laz değildi, yalnız Kürt değildi. Fakat hepsinden murekkep anasırı- İslamıyedir, samimi bir mecmuudur. Binaenaleyh bu hayatı âliyenin temsil ettiği, hukukunu, hayatını, serf ve şanını kurtarmak için azmettirmiş emeller, yalnız bir unsur-ı İslama mahsus değildi. Anasırı-İslamıyeden murekkep bir kütleye aittir." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 1)

İslami söylem bu kadar yoğun vurgu yapan Kemalist hareket neden Cumhuriyet sonrası süreçte bu söylemi terk etmiştir? Önceden laik programa sahip olmayan Kemalist hareket hangi koşullar nedeniyle ve ne amaçla Kemalist laik bir söyleme ve düzenlemeye yönelmiştir? Şimdi konumuz açısından büyük önem taşıyan ve önemli bilgin yanılsamalarına yolaçan bu sorulara yanıt vermeye çalışalım.

Kemalist laiklik anlayışı ve düzenlemeleri Kemalist ekibin farklı odaklara karşı giriştiği iktidar mücadelesinin araç ve sonuçları olarak kavranmak durumundadır.

Yukarıdaki bölümlerde Kemalist ekibin ulusal söyleminin İttihat Terakki'nin Türkçü-İslamcı söyleminden çok farklı olmadığını Millî Mücadele yıllarında esas olarak İslami vurguları ön plana çıkardığını ortaya koymaya çalıştık. Bu çerçevede Kemalist hareketin aydınlanmacı felsefeden etkilenmek ve pozitivist bir dünya görüşüne yönelmekle beraber açık bir laiklik anlayışına sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Zaten Kemalist kadrolar eğitim-öğrenim durumları ve siyasi-mesleki yaşamlarıyla Abdülhamit ve İttihatçı Terakki sürelerinin insanları konumundadırlar. Bu yönleriyle de Bah'dan gelen pozitivist aydınlanmacı fikirleri belli ölçüde benimsemiş kişilerdir. Ancak Osmanlı'nın son yıllarında özellikle İttihat Terakki döneminde devlet ve toplum yapılanması dinin rolünü sınırlamayı amaçlayan düzenlemelerin yarattığı deneyisel bir kırılmada ötesinde teorik derinliği olan aydınlanmacı bir dünya görüşüne sahip değillerdir. Bu nedenle de Millî Mücadele ve sonrasındaki uygulamalar ve reformlarda Kemalistlerin teorik düşüncelerinden çok eylemleri, durumlarının, siyasal iktidar mücadelesinin ve konjonktürel koşulların oluşturduğu güçler dengesinde ayakta kalıp iktidarı sürdürme güdülerinin belirleyici bir rolü olmuştur. Bu nedenle de millî mücadele sonrasında peyder pey kemalist laiklik diye devlet ve toplum katında yapılan uygulamalar, programı, teorik bir düşüncenin uygulanması değil, koşulların güçler dengesini hesap eden, karmaşık ilişkiler yumağında sürüp giden iç hesaplaşma ve iktidar mücadelesinde Kemalist ekibin başvurduğu yöntem ve uygulamalar olarak şekillenmiş giderek bu eylemsel uygulamalar pozitivist aydınlanmacı bir teorik zemine oturtulmuştur.

Bunun neden ve nasil böyle olduğunu biraz somutlaştıracak ortaya koymaya çalışalım.

Yukarıdaki bölümlerde Millî Mücadele'nin aynı zamanda bir iç savaş olduğunu ve bu mücadelesinin de yalnızca Osmanlı İstanbul Hükümeti ile millî mücadeleciler Ankara Hükümeti arasında olmadığını tarafların çok daha fazla ve iç iktidar mücadelesinin çok daha grif boyutları taşıdığını belirttik. Kemalist tarih yazıcılarının bu karmaşıklığı ve iç iktidar mücadelesini Ulusal Kurtuluş Mücadelesi ve Türk devrimi gibi kavramlar altında basitleştirip-saptırdıklarını konumuz olan laiklik açısından da bunun önemli bir nokta olduğunu not ettik. Şimdi bu saptırmaı laiklik açısından saptarmaya çalışalım.

önemli ölçüde ayniyvel göstermiştir. Elbette bu sınıf beşlekesinde çıkar zıfızları ve çatışmaları da vardır. Zaman içerisinde bu durum kendisini daha açık bir şekilde ortaya koymuştur. Ancak bu zıfızlar önemli ölçüde ittifakın tepesinde oturan asker-sivil Kemalist diktatörlüğün şiddetle dayanan yöntemleriyle sindirilirip dengelenmiştir. Kemalist yönelimin programı ağırlıkla alız olan burjuvaziyi geliştirip güçlendirmek temelinde oturmuş devletlen ve toplum yaşamının düzenlenmesinde de kendi yönelimlerinin yanısıra esas olarak gelişen bu burjuvazinin ekonomik-siyasal hukuksal çıkarları gözetiştir. Kemalist yönelim ağırlıkla böyle bir yönelim içinde olmakla beraber sınıfsal ittifakın da ger ayakları olan esnaf ve ağalığı çıkarıldanada karşı bir tutum almıştır onlarla da esas olarak uzlaşma içinde olmuştur. Zaten dönemin tek partisi olarak kendisini iktidarda özdeşleştiren CHP'de tüm bu sınıfların ortak partisi konumunda olmuştur.

Görüldüğü gibi bu süreçte, burjuvazinin kendi adına köklü bir atılımı yoktur. Aksine kendisini onunla özdeşleştirmeye çalışan asker-sivil bürokrasisinin, geleneksel sayımlı gereken egemen sınıflarda ittifaka dayalı bir eylemi vardır. Geleneksel sınıflarda ittifaka dayalı, bir atılımın toplumsal ilişkileri kökten dönüştürücü bir rol oynaması ise beklemez. 1920'li yıllarda geleneksel yapıyı dönüştürecek toplumsal ilişkileri değıştirmek devrimci dinamizm herhalde esnaf ve toprak sahipleri olamazdı. Bu güç işçi sınıfı ve yoksul köylülük olmak zorundaydı. Ancak 1920'li yıllarda gelişmiş, toplumsal devrim mücadelesinin bayrağını taşıyacak bir işçi sınıfı yok gibiydi. Köylülük ise direnişçi ve kalkışmacı bir konumda değildi. Milli Mücadele'nin başlangıcında özellikle açık işgalin yarattığı tehdit ve bolşevik devriminin yarattığı siyasal etkiyle yoksul köylü güçlere dayanan sola açık bir söylem ve hareketlenme sözkonusu olduysa da bu dinamizmin yaratacağı tehlikeyi sezen Kemalistler daha başlangıcıyla basvurdıkları çeşitli tehlikelerle sonrada açık şiddetle bu gelişmenin önünü kestiler ve köylülüğün toplumsal sürece aktif katılımını engellediler. Kemalist ekibin bu politikası dayandığı sınıflar ittifakının bu çıkarlarıyla uyumluuydu. Doğal olarak bu politikayla toplumsal ilişkilerin laikleşmesini ve devrimci dönüşümü hızlandıracak süreçte engellendi. Toplumun sosyo-ekonomik yapılanması hiç bir köklü değışikliğe uğratılmadan sürdürüldü. Bu durumda toplumsal ilişkilerin değışmesini, geleneksel Osmanlı-islam kültürünün etkilerinin aşılmasını ve ilişkilerin laikleşmesini beklemek mümkün değildi. Nitekim Milli Mücadele sonrasında Anadoluşunda hüküm süren ekonomik-sosyal yapılanmanın Osmanlı döneminden hiç bir farkı yoktu. Hafta kaçıp giden gayri mülkim (Ermeni-Rum) burjuvazi nedeniyle kapitalist ilişkilerin daha da zayıfladığını söylemek mümkündür. Bu noktada Kemalist iktidarı kendi iktidarı mücadelesinin ve batıcı sefesinin uygulamaları olarak gündeme gelen reformları, toplumsal ilişkileri kökten dönüştürücü devrimler olarak tanımlamak mümkün değildi. Bu anlamda da laikleşme olarak sunulan düzenlemeler toplumsal ilişkilerle yukarıdan dayatılan burjuva despotik uygulamalar olmuş ve daha çok gelişen burjuvazinin belli talepleriyle asker sivil zümrenin batıcı pozitifist aşamı anlayışına cevap vermiştir. Toplumsal yapılanmada ise geleneksel islam kültürün ağırlığı önemli ölçüde sürmüştür. Sosyo-ekonomik konumu değışmeyen üzerindekî ağa-esraa baskısı olduğu gibi süren, onları eliyle dayatılan islam kültür ve yaşam biçimini sindirmiş geniş emekçi-köylü kitleleri için, Kemalist diktatörlüğün batıcı laiklik diye yukarıdan dayattığı uygulamaları önemli ölçüde din düşmanlığı olarak algılanması ve etkileri uzun sürece bilinc çarpılmasına yolaçmıştır. Geleneksel islam kültürü ve yaşam biçimi geniş emekçi yığınlar için binlerce ancağa da öte kültür-kimlik konumundaydı. Kemalizm bir muhalefet odağı olarak islamı söylemin taşıdığı tehlikeye karşı islamı devlet kontrolüne alınca, geniş yığınlar için kimlik-kültür planında doğaca başluğ dolduracak güçlü motiflere sahip bir söylem koyabilecek durumda değildi. Hem sınıf ittifakının çıkarlarını gözetken bir politika içinde olmak zorundaydı.

Kemalizmin bu noktada geliştiği giderek de suni olarak zorlayarak dayattığı Türk ulusu söylem kapitalizmle ilişkilerin köklü olmadığını, sınıfların çok netleşmediği bu süreçte geniş yığınlar arasında pek etkili olmadı, olması da beklenmezdi. Dolayısıyla pozitivist bir felsefeye özellikle eğitime dayanarak toplumsal ilişkileri dönüştürme-likleştirme çabaları belli bir noktaya kadar etkili olabildi. Ulus bilinci ise zayıf bir ivmeye, sosyal ilişkilerin dönüşümüne paralellikle göstererek gelişti. Toplumsal ilişkiler planında sınırlı da olsa olumlu işlevler gören Kemalist uygulamalar, bu arada olumsuz gelişmelerle bilinç çarpıl-malarına da kaynaklık etti. Bu olum-suzlukların en önemlisi ilericilik-gericilik kompozisyonunun dine karşı temellendirilmesi ve bunun Kemalizm tarafından oldukça yerleşik-geçerli bir kompozisyon olarak sür-dürülmesidir. Bu önemli noktanın üzerinde ayrıca duracağız.

Kemalist laiklik uygulamasında dinin ve dinsel kurumların doğrudan devlet kontrolüne alınması siyasal iktidardan doğrudan dinsel kuşullara müdahalesi ve bir anlamda da dini politik çıkarları doğrudan kullanıp yöneltmesi anlamına gelmiştir. Bu durumda devlet dışı dinsel bir siyasal akımın oluşu-muna fırsat vermemiştir. Yasalarla yeraltına itilen katıkcılığı ise kontrol edebilmek mümkün olmamıştır. Kapitalizmle ilişkilerin gelişmesine paralel olarak palazlanan burjuvazinin asker-sivil Kemalist öncü kadronun bir anlamdağı vesayet yöneline itirazı artıktı, siyasal iktidara doğrudan yürüme eylemi güçlen-dikçe Kemalist diktatörlüğün üzeri-ne oturduğu sınıfsal ittifakın çıkar çatışması sertleşmiş giderek de burjuvazi geleneksel kültür ve motiflere ağırlık veren söylemleri toplumsal ilişkiler zemininde etkili olmaya yönelmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak siyasal iktidarın dışı politik amaçları doğrultusunda kullanması olumsuz sonuçlarını daha fazla ortaya koymuştur. Bu süreç tersine bir gelişmenin de ivmesini arttırmış dinci kesimlerin devlete içten nüfuz etme imkanları giderek genişlemiştir. Sınıfsal ittifak içindeki burjuvazi-nin güçlenmesine paralel olarak geleneksel islami söyleme açılımı ve dinin devlet yapılanmasına artan etkisi Kemalist yönetime de gide-rek gelişen bu olguları daha fazla dikkate almaya zorlamıştır. Özellikle Kemalist restorasyon dönemi olarak niteliyebileceğimiz 35'ler sonrası bu gelişmeleri daha net gözlemle-mek mümkündür. Kimi çevrelerin Kemalist laiklikten ötürü politikası olarak nitelediği 40'lı yıllardaki bir uygulamalar esas olarak restora-syon politikasının sonuçları olarak gözlemlenmek durumundadır. Bu durum sistemin yerleşmesi burjuva-zinin güçlenmesinin bir sonucudur. Doğal olarak burjuva düzenini yer-leştirme misyonu taşıyan bir hare-kefin bu uygulamaları bir düzenle-mesi mahiyetindedir. Ödün olarak algılamak bir yanılsamadır. Bu ya-nılsamada yukarıda değindiğimiz ilericilik-gericilik olgularının kav-ramlaştırılmasına yaratılan yanılsamanın bir parçasıdır.

Kemalizmin geleneksel islam kültürüne kendisine rakip muhalefet odaklarına Kürt Ulusalı hareketi karşı takındığı tutumda abartılmış ve saptırılmış bir ilericilik gericilik değerlendirmesi vardır.

Kemalizmin ideolojik ve tarihsel planda geniş yığınlar için yarattığı en önemli yanılsama ilericilik, gericilik ikilemi konusunda olmuştur. Kemalist hareket milli mücadelede oynadığı rol ile ve çağ dışı kalmış Sultaniyet, Halifeliyet Osmanlı İmpara-torluğu'nu taşıyıp edip yerine modern bir devlet yerleştirme eyle-miyle elbetteki tarihsel olarak ilericil bir işlev görmüştür. Ancak bu ilericiliği aynen anti-emperyalizmde olduğu gibi sınırlıdır. Bu ilericiliğin dayanaktan da sınıfsal çizgi ideolo-jik planda algılanması durumundadır. Nitekim Kemalizmin ilericiliğini sınırlayan da vurgulayan da tarihsel gelişme uygun olarak burjuva sınıf-nın taleplerine sahip çıkması ve eyleminin bu temel üzerinde yüksel-mesidir. Geleneksel Osmanlı feodal yapılanmasına ve feodal ideolojik

etkinliğine emekçi burjuva temelde ta-kındığı tutumla bu ilericili işlevi yerine getirilmiş ve giderek bu eylemini uzun erimde kapitalist ulusal bir devletin katıcı normlarıyla inşasına yönelmiştir. Bu süreçte de Kemalizm her eylemini her reform düzenleme-sini, her siyasal çalışmaya ilişkin tu-tumunu ilericilik-gericilik içinde sun-maya özen göstermiş, kendi ilericiliğini abartırken karşı günceli gericilikle özdeşleştirmiştir.

Bu durum ciddi olarak sorgula-nıp olguları yerli yerine oturtulma-dığı için de çarpık bir bilinç oluşma-sına yol açmıştır.

Bu durumun en çarpıcı örnek-le-rini Şeyh Said önderliğindeki Kürt ayaklanması sırasında, Terakkiper-ver Parti'nin tasviyesinde Serbest Parti deneyinde ve en son da De-mokrat parti olayında gözlemle-mek mümkündür. Kemalist yaklaşımın olayları sunuş biçimi sadece yalındır. Bu yaklaşımı şöyle özet-leyebiliriz.

"Şeyh Said isyanı islamcı bir isyandır. Bu isyan islami şairlerle Cumhuriyet'e karşı şeriat isteği ile yapılmıştır. Do-layısıyla gerici bir harekettir. İsyanı bastıran Kemalist hareket gerici islamcı güçlere ve ideolojiye karşı laik cumhuriyeti savunmuş ve ilericili bir rol oynamıştır."

Aynı kemalist bakış açısını Ter-akkî Perver Parti olayı içinde özet-leyelim.

"Terakkî Perver Parti CHP'ye karşı kurulmuş islamcı bir partidir. Şeyh Said gerici ayaklanmasını cesaretlen-dirmiştir"

Bu mantığın örnekleri arttırılarak sürdürülebilir. Ancak konumuz açı-sından bu iki örnek yeterlidir.

Kemalizmin bu mantığı iki temel noktada bilincieri sapırtmaktadır. Bi-risi ilericilik-gericilik gibi sınıfsal-ideolojik zeminde ve tarihsel planda değerlendirilmesi gereken bir olguyu, dine özelde de gelenek-sel islama karşı alınacak bir tutumla temellendirilmektedir. İkincisi tarih-sel olguların karmaşıklığını, çok yönlülüğünü gözardı etmekte ve olguları ak ve karadan oluşan iki renge indirgemektedir. Kemalizmin bu mantığında tarihsel bir olgunun aynı zamanda hem ilericili hem gerici yönleri birlikte taşınması mümkün değildir. Şeyh Said hareketi "gerici-dir", çünkü islamcılar. Ona karşı tutum alan Kemalizmde "ilericidir". Aynı şekilde milli mücadele ile öze-leştirilen CHP ilericidir, ona karşı kuru-lan Terakkîperver Parti geleneksel kültüre dolayısıyla islama daha sı-cak baktığı için gericidir.

Kemalizmin bu mantığı Şeyh Said hareketinin islamcı motiflerine kar-şın Kürt ulusal taleplerini taşıyan bir eylem olduğunu yok saymakta ve böylece kendi katilamcı-şovenist milliyetçi gericiliğini de örtbas et-mektedir. Keza Terakkîperver Parti ile CHP'nin sınıfsal yapılanması açı-sından hiç bir farklılık olmadığını Terakkîperver Parti kadrolarında milli mücadelenin önder kadroları içinde yer aldığını, daha ötesi bu partinin CHP'den kopuşunu, CHP ile ideolojik-politik yöneliminde çok temel bir farklılık olmadığını gözardı etmekte, sadece dayanı-lan sınıfsal temelinin özelliğine daha ağırlıklı yer veren göreceli bir söylem farkını abartarak, Kemalizm kendi-sini ilericilikle özdeşleştirmektedir.

Kemalizmin siyasal yaşamımıza soktuğu bu bilinç yanılsaması gü-nümüzde de hayli etkili olmaktadır. Gerek TC'nin 70 yıllık tarihsel süreci incelenirken, gerekse günümüzün aktüel olguları değerlendirilirken, takılın tutumları, kullanılan lfe-ratürlerde bu Kemalist kavramlaştı-rmanın, etkilerinin gözlemlemek mümkündür. Bu durumda, gerçek siyasal mücadelenin sınıf çıkarları temelinde yürüyüp gitmesine kar-şın, geniş emekçi yığınların politik

sinif çıkar ve bilincinden uzak tutul-masında, sınıfsal olmayan zemin-lerde bölünüp kompartimentasında egemen sınıfların oldukça işine ya-ramaktadır. Kapitalist ilişkilerin iyice yerleşmediği, modern anlamda sınıfların tam şekillenmediği dönem-lerde oldukça etkili olan bu Kema-list yaklaşımın günümüz Türkiye'-sinde de hala etkili olabilmesi başka bazı etkenlerin yanı sıra Kemalizmin ülkenizin sosyal-siyasal yaşamında sanıldığından daha etkili olduğunu ortaya koymak-tadır.

Kemalizmin uluslaşma, laikleşme olarak yürüttüğü politikalar bir yönüyle, Osmanlı-islam geleneğinden köklü bir kopuşu yansıtırken bir yönüyle de Tanzimatla başlayıp Jön Türkler ve İttihat Terakki ile süren batılılaşma, modernleşme çabalarının, yeni tarihsel koşullarda ulusal devlet yapılanması ideali çerçevesinde daha kapsamlı olarak uygulanması çabasıdır.

Kemalizm Tanzimat Hareketi'ni, Batı kapitalizminin üst yapısal ku-rumlarını körü körüne taklitçi olarak sunmuş ve suçlamıştır. Ayrıca Ke-malistler Tanzimatçıları 'Osmanlı'nın köklü bir dönüşümüne yönelme-den reform yaparık, Osmanlı da ikili bir yapıyı ortaya çıkarmakla eleştirmişlerdir. Ve Tanzimatçıların bu uygulamalarıyla Osmanlı'nın sö-mürgeleşmesini hızlandırdıklarını vurgulamışlardır.

Kemalistler İttihatçı hareketin batılılaşma çabalarını da benzer gerekçelerle eleştirmişlerdir. Ayrıca Türkçü söylemlerini realist olmayan hayalci ve ırkçı olarak suçlanmışlar-dır.

Bu eleştiriler ve suçlamalar, tarihsel olarak verili durumu ve sınıfsal koşulları bir ölçüde hesaba ka-tmayan daha çok Kemalizmin ken-dini meşrulaştırmak ve özgülleştirmek için gerçekleri zorladığı bir yaklaşımıdır. Verili osmanlı imparator-luğu sorunsalı ile 1920'lerin koşulları-nı özdeş kılmak bilimsel bir tutum değildir. Olmayan bir burjuva sını

neyin varsıyacağı geleneksel is-damları kültürün bu devlette işlevinin ve yerinin ne olacağı da açık değil-dir.

Milli mücadele olarak anılan mücadele dönemi gerçekte Os-manlı coğrafyasının ne olacağına cevap arayan bu nedenle de bir anlamda paylaşım savaşını bu to-praklarda bir yıl uzatılan iç ve dış mücadeleler dönemidir. Sonuçta daha sonra liderinin ismiyle anılan Kemalist hareketin etkili olduğu bu süreçten T.C'nin kurulması ve Ke-malist reformlarla bilinen devlet mo-delinin şekillendirilmesi ile çıka-dır. 1930'lu yıllarda da bu model yani Kemalist kurumsallaşma yerleşti. Bilin-diki gibi sosyal bilimier içinde en Darwinist bilim tarihidir. Tarih genelde ayakta kalanın tarihidir. 1930'larda Kemalizmin yerleşmesine paralel olarak Milli Mücadele'nin ve TC. Tarihinde esas olarak 'ayakta ka-lan' Kemalizm adına yazıldı. Bu ta-rihle Kemalist model Milli Mücadele ve sonrasında kaçınılmaz zorunlu ta-rihisel modeli olarak tanımlanıp su-nuldu.

Gerçekte Cumhuriyeti ve onun Kemalist modeli tarihsel bir zorunlu-luk muydu? Osmanlı imparatorluğu coğrafyasında milli mücadele son-rasında tarihsel olarak çağın koşu-larına uygun başka modeller ola-maz mıydı? Bu sorular spekülalif görülebilir ancak tarihi kavramak açısından oldukça önemlidir. Kaba determinist anlayış açısından tüm tarihsel gelişimi yasal zorunluluklara bağlamak mümkündür, ancak bi-limsel değildir.

Konuya temel bakış açısı tarihsel ve sınıfsal olmak durumundadır. Di-reniş hareketinin sınıfsal kompozisyonu Kemalist model içinde direniş hareketi içinde yer alan (sol söy-lemli kırsal biraz farklı) diğer odak-lar içinde hemen hemen ayndır. Bu sınıfsal bileşke cılız ticaret burjuvazisi, Anadolu eşrafı ve ağalıkları. Bu bileşkenin içinde ise Osmanlı alt bürokrasinden gelen asker-sivil kadrolar yer almıştır ki bunlar küçük burjuva yada orta sınıflardandır. Bu sınıfsal temel İttihat Terakki'den kaynaklanan Milli Mücadele'deki tüm rakip fraksiyonların -Kemalist ekim dahil dayanağı olmuştur. Bu nedenle Milli Mücadele içinde ve sonrasında özellikle Kemalist fra-ksiyonu, İttihat Terakki kökenli diğer fraksiyonlar arasındaki iktidar mü-cadelesi esas olarak temelde çok farklı sınıfsal çıkarlarına tekabül eden bir mücadele değildir. Kapi-talizmin çok cılız olduğu, modern anlamda sınıfların pek gelişmediği bu koşullarda K. Karabekir ile M. Kemal yada M. Kemal ile Enver Paşa ekipleri arasındaki mücade-leyi sınıfsal farklılaşmasına daya-mak mümkün değildir. Bu müca-dele özünde bir iktidar mücadelesi-dir ve esas olarak göreceli söylem ve misyon farklılıklarıyla kendisini ifade etmiştir. Bu mücadeleler program-lara oturmaktan çok, mücadele içinde programlarını oluşturmuştur. Bu durumda da o günün tarihsel konjonktürü, bölge üzerindeki nüfuz mücadelesinin yarattığı koşulları yanı sıra iktidar odaklarının ve lider-

lerin kişilikleri, girişlikleri ittifakları vb. de sürecin ve modelin şekillenme-sinde önemli rol oynamıştır.

Sınıfsal farklılıkların esasta olma-dığını belirtmiştir. Temelde aynı sını-flara dayanmakla beraber İttihatçıları-CHP ve daha sonra Te-rakkîperver Parti'yi kuran ekiplerin söylem farklılığı nereden gelmekte-dir? Bu farklılık ekiplerin kişilik ve kültürleriyle yakından ilişkili olmakla beraber iç mücadele ve gelecek hesaplarında güç dengeleri ve itti-faklardaki yaklaşımlarıyla da ba-glıdır. Ayrıca direniş temel teş-kil eden sınıfların gerek kendi çıkar çatışmaları gerekse asker-sivil bü-rokrasi ile ilişkilerinde ortaya çıkan sıkıntı ve çatışmalarda bu göreceli söylem farklılığına kaynaklık etmiş-tir. Zaman içinde tek parti dönemi-ne bu göreceli farklılaşmayı CHP-nin kendi içinde de farklı kanatların oluşumunda gözlemlemek müm-kündür. Bu farklılıkta temel gidışe itiraz yoktur. Kapitalistleşme süreci, burjuvazinin geliştirilmesi ve buna uygun sosyoal-ekonomik-siyasal düzenlemeler genelde hep ortak paydadır. Farklılaşma bu noktada uygulanacak yöntemlere ilişkindir. Ulusal bilincin zayıf olduğu koşu-larda burjuvazi geleneksel kültüre içte geliştiği ve geleneksel eşraf-ağa gibi güçlerle işbirliği yaptığı için de geleneksel kültüre ve toplum ilişkilerine daha sıcak kalmış, bü-rokrasinin özellikle Kemalistlerin daha radikal ve gelenekseliği yadsıyan hızlı batıcı yaklaşımına çekingen kalmıştır. Kemalist düzenin yerleş-mesi burjuvazinin gelişip güçlenme-siyle, kemalizm de giderek belli öl-çülerde burjuvazinin bu geleneksel kültüre, doğal olarak islama yakla-sımının içileştiğiştir. Kemalist düzenin restorasyon süreci dönemi 40'lı yıllarda bu olguyu net olarak gözlemlemek mümkündür. Bu nedenle de bir anlamda Türkiye tarihini değerlendirip tasnif ederken Terakkîperver Parti ile DP'yi aynı ke-feye CHP'yi karşı kefeye koyan çö-zümlemelere pek itibar etmek gerek. Terakkîperver Parti ile De-mokrat Parti geleneksel dinsel moti-fleri taşımaları onların Kemalist gele-nek dışında görülmesi gibi bir yanıls-gıya yolaçmamalıdır. CHP ile DP bir anlamda Kemalist geleneğin iki ayrı fraksiyonu olarak görülmelidir. Bu batılılaşma ve laiklik çabalarında da önemli ölçüde böyledir, ulusuç söylem noktasında da böyledir.

Ayrıca bir bütün olarak Kemalist gelenek tüm aksi iddialarına karşın Tanzimatla başlayıp İttihat Terakki-yle süren batılılaşma eyleminin ulu-sal devlet yapılanmasındaki son ve yeni halkası olarak algılanmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı'nın tarih sahnesi dışına itilmesi onun yerine yeni koşullarda, direniş mü-cadelesi sürecinde şekillendiği ne kadar doğruysa, Kemalizminde Tanzimat ve Jön-Türk hareketleriyle başlayıp gelişen batıcı-modernleşme eyleminin bu yeni TC'de şekillenmesi olduğu a kadar doğrudur.

"EĞER YENİDEN DOĞSA YDİM, YİNE DEVRİMCİ YOLU SEÇERDİM"

Tomas Borge'nin Fidel Castro ile yapmış olduğu röportajı yararlı olacağı düşüncesiyle aynen yayınıyoruz. Reportaj 29 Mayıs 1992'de Guardian'da yayınlandı. Çevirisi İngiltere'deki arkadaşlarımız tarafından yapıp dergiye ulaştırıldı.

Doğu Avrupa'da "komünizmin" çökmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Nikaragua'da Sandinistler'in seçim yenilgisi sonrasında, "sosyalist" bir devlet olarak Küba'nın Amerika Kitası'ndaki izole olmuş hali her zamankinden daha fazla. Ancak şu ana kadar Küba, hemen çökeceğine dair yapılan tüm öngörülere karşı koydu ve ülkeyi 1959 Devrimi'nden bu yana yöneten Fidel Castro hala düzen başında. Tomas Borge, Castro ile ilk kez 1978 yılında, Sandinist gerilla lideri olarak tanıştı. Borge 14 yıl sonra -bunun 11 yılı Nikaragua İçişleri Bakanı olarak geçti- eski arkadaşıyla görüşmek üzere Havana'ya döndü.

Castro 3 gün boyunca Borge ile 12 saat görüştü ve Stalin'den eşcinselliğe, okuduğu kitaplardan emeklilik konusundaki düşüncelerine kadar çeşitli konularda düşüncelerini aldı.

Tomas Borge: Geçenlerde, özellikle Sovyetler Birliği'ne atıfta bulunarak, onun arkadan bıçaklandığını söyledin. Gorbacov'un bu ölüme sonuçlanan hançerlenme olayının bir parçası olduğunu söyleyebilirmisin?

Fidel Castro: Hayır. Gorbacov'u böyle tanımlayamam. Sovyetler Birliği'nde olan şey inanılmaz zor bir kendini yok etme hareketidir. Bu kendi kendini yok etmenin sorumluluğunun ülkenin liderlerine ait olduğu inkar edilemez. Şimdi, bazıları ülkeyi bilinçsizce, bazıları da bilinçsizce yok etti. Gorbacov'un Sovyetler Birliği'nin yıkılmasına bilinçli olarak katıldığını söyleyemem. Çünkü Gorbacov'un amacının ideal bir sosyalizm için mücadele etmek olduğuna dair hiç bir şüphem yok. Eğer Sovyetler Birliği kendi kendini yok etmeseydi, emperyalizm asla onu dağıtmayı beceremezdi. Bu şu demek tir ki, sosyalizmin çöküşü doğal bir nedenle olmadı; olan bir intihardır, sosyalizmin öldürülmesiydi. Demek istediğim işte bu.

T B: Latin Amerika'nın bir çok devrimci lider için, sosyalizmin bu günkü krizinin entelektüel bir yaratıcısı var: Josef Stalin...

F C: İnanıyorum ki Stalin büyük yanlışlar yaptı ama büyük başarıları da oldu. Bana öyle geliyor ki, Sovyetler Birliği'nde bu gün olanların suçunu Stalin'e yüklemek tarihsel olarak işleri basitleştirmek; çünkü hiç bir insan, kendi başına, böyle bir durum yaratamaz. Stalin'in bu güne kadar bir çok konuda eleştircisi oldum. İnanıyorum ki Stalin elindeki gücü büyük ölçüde kötüye kullandı. Bana öyle geliyor ki, çok kısa bir tarihsel süreçte topağrı zor yoluyla kamulaştırmaya çalışmak çok pahalıya mal oldu, hem ekonomik anlamda hem de insani anlamda. Batılı güçlerin, gerçek bir tehdit, bir canavar haline gelene kadar Hitler'i teşvik etmeleri inkar edilemez. Batılı güçlerin Hitler karşısında aşırı derecedeki zayıflıklarını inkar etmek mümkün değildir. Bu durum Hitler'in yayılmacılığı ve Stalin'in korkularını hareketle geçirdi ve benim hayatım boyunca eleştirdiğim, gerçekten de ilkel bir tarz bir şekilde ihlali olduğunu düşündüğüm bir şeye yol açtı: Zaman kazanmak pa-

hasına Hitler ile barış kurmaya çalışmak.

Biz, uzun devrimci hayatımız boyunca, Küba Devrimi'nin göreceli uzun tarihi boyunca, hiç bir zaman ne zaman kazanmak ve ne de herhangi bir çeşit pratik yarar sağlamak pahasına, tek bir ilkimizi bile pazarlık konusu yapmadık.

Stalin o meşhur Molotov-Ribbentrop Paketi'ni imzaladı. Ben bu saldırmazlık paktının Stalin'e zaman kazandırmadığını, aksine zamanı kısıtladığını düşünüyorum; çünkü Pakt kesinlikle savaşa giden yolu açtı.

Benim fikrime göre, o dönemdeki bir başka hata da şuydu: Polonya, Almanya'nın saldırısına uğradığında, Stalin bölgeyi işgal etmek için asker gönderdi, ki bu bölge nüfusunun yansı nedeniyle, Rus veya Ukraynalı tam olarak bilmiyoruz, tartışmalı bir bölgeydi.

Finlandiya'ya karşı yürütülen küçük savaş da hem ilkel, hem de uluslararası hukuk açısından muazzam bir gafı.

Stalin peş peşe yaptığı hatalarına kamuoyunun büyük bir kısmında Sovyetler Birliği'ne karşı bir antipatinin doğmasına yol açıyor ve dünyanın her tarafında bu olayları (hataları) savunmak zorunda kalan komünistleri -ki Sovyetler Birliği'nin dostuydular- zor durumda bırakıyordu.

Son olarak, Stalin'in karakteri, her şeyi karşı olan korkunç güvensizliği, onu ciddi başka hatalar yapmaya sevk etti. Bunlardan bir tanesi, Alman entrikalarının tuzağına düşmek ve tam da savaşın arifesinde silahlı kuvvetlerde korkunç, kanlı bir tasviye yapmak ve Sovyet ordusunu pratikte başsız bırakmaktır.

T B: Sana göre Stalin'in erdemleri (yararlılıkları) nelerdir?

F C: Erdemlerine gelince, Sovyetler Birliği'nin birliğini sağladı, Lenin'in başlattığı işi, partinin birliğini pekiştirdi. Uluslararası devrimci harekete destek verdi. Sovyetler Birliği'nin endüstrileşmesi Stalin'in büyük başarılarından birisidir. Stalin'in muazzam başarısı ise stratejik endüstrileri Sibirya'ya ve Sovyetler Birliği'nin derinliklerine nakletmekti.

Sanırım savaş başladıkdan sonra Stalin, Sovyetler Birliği'ni iyi bir şekilde yönetti. Bu durum herkes tarafından kabul ediliyor.

T B: Sol çevrelerde de dahil olmak üzere, sık sık demokrasiden bahsedildiğini duyuyoruz. Senin için demokrasi nedir?

F C: Bak Tomas, bir kaç kelimeyle demokrasi -Lincoln'un tanımladığı gibi halkın adına, halk tarafından seçilen ve halk için çalışan bir hükümet. Benim için demokrasi, vatandaşların bütün haklarının korunması demektir, ki bu haklar arasında bağımsızlık hakkı, saygı görme hakkı, özgür olma hakkı, ulusal onuru koruma hakkı vardır; benim için demokrasi insanlar arasında kardeşlik demektir. Ve şunu söyleyebilirim ki burjuva kapitalist demokrasi bu unsurlardan hiç birini içermez, çünkü, merak ediyorum, küçük bir azınlığın büyük bir servete ve diğerlerinin de

hiç bir şeye sahip olmadığı bir ülkede nasıl olurda demokrasiden söz edilebilir, bir dilenci ile bir milyoner arasında ne çeşit bir eşitlik veya kardeşlik olabilir?

Sanırım bizim sistemimiz, diğerleriyle ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sistemle karşılaştırmayacak kadar daha demokratiktir.

T B: Ben şimdi de Küba devrimi'nin yaşamaya için gerekli olan ekonomik alanda yürütülen mücadele hakkında konuşmak istiyorum. Şu anki hedefiniz ve stratejik hedefiniz nelerdir?

F C: 1989 yılında, 26 Temmuz'un yıldönümünde (Moncada Barakaları'na saldırıldığı gün, devrimci tatil günü), Camagüey'de, kavgaya hazır olduğumuzu belirterek bazı kulluklara tuhaf gelebilecek şeyler söyledim.

Benim söylediklerim tam olarak şöyleydi: "Her zamankinden daha fazla gerçekçi olmalıyız. Ama konuşmalı ve emperyalizmi uyarmalıyız ki bizim devrimimiz hakkındaki emperyalizm, sosyalist toplulukta bir çökme olması halinde bir devrimin dayana mayacağı gibi yanlış hayallere kapılmasın, çünkü yarın veya başka bir gün uyanacak ve baksak ki SSCB'de büyük bir iç çekişme var veya SSCB dağılırsa, unarız böyle bir şey asla olmaz, bu tür koşullarda bile Küba Devrimi savaşa maye ve direnme devam edecektir."

Diktatörlü çekerim ki ben bunları SSCB'nin dağılmasından iki buçuk yıl önce söyledim. Tabii ki, gelişimleri başladığımız programlar da tehdit altına girmeye başladı.

T B: Pekî sonra ne oldu?

F C: Büyük bir sıkıntı içinde öncelikli tesbit etmek zorunda kaldık ve barış zamanında olağanüstü bir dönem yaşamaya başladık. Biz zaten yıllardır savaş sırasında yaşanacak bir olağanüstü dönem için planlar hazırlamıştık ve tam bir deniz ambargosunu hesaba katmıştık. Ama bu planlara bağlı olarak barış sırasında yaşanacak olağanüstü durumlar için planlar geliştirmiştik ve planlar tam bir deniz ambargosunun olmamasına ve fakat kaynaklarımızın son derece kısıtlı olmasına dayanıyordu. Şu kadını söylemek yeter ki, şu an normal olarak yaptığımız petrol dışalımının % 50'sinden daha azı ile çalışıyoruz ve ülke, normal dışalımının % 40 veya daha azını yapıyor.

Bizim hedefimiz neydi? Bizim için önemli olan olağanüstü dönemde sadece direnmek değil ama gelişmeyi de sağlayabilmektir. Zorunlu olmayan bütün ürünlerin üretimi düştü, pratik olarak bütün sosyal gelişme programlarını, konut, çocuk merkezleri -özel okullar- üniversitelere yönelik bina yapımı programlarımızı felce uğratmak zorunda kaldık.

Öncelik verdiğimiz programların ise tam olarak gelişmesini sağladık. Bunlara ek olarak vermek gerekirse, biyo-teknoloji, ilaç sanayi, tıbbi cihazlar, turizm programları ve yiyecek programları ilk başlarda yer alır. Keza, bilimsel programlarda tam olarak gelişmeye devam etti. Şu ana kadar bizim için asıl sorun sadece yaşamı sürdürmek değil ama bütün zorluklara rağmen gelişmeyi

sağlamak oldu.

T B: Bir çok insan, yasadışı faaliyetlerde bulunan devrim düşmanlarına karşı idam cezası gibi acımasız yaptırımların uygulanmamasının Küba için iyi olacağını söylüyor.

F C: Sanırım idam cezasını kimse sevmiyor ve bildiğim kadarıyla bir çok insan -Küba'nın dostları da dahil- bize bir çok kez (bu konuda) başvuruda bulundular. Ölüm cezasının, şu anda varolan kanunlar çerçevesinde ve son derece ciddi suçlar için uygulandığını söylemek isterim.

Sanırım dünya çapında ölüm cezasını kaldırmak için anlaşma olsaydı, biz de bu cezanın kaldırılmasını kabul ederdik; ama tam da ABD'ye karşı dururken, sürekli olarak tehdit altında olan, ya yaşamak ya ölmek derecesinde bir kavgaya tutuşmuşken ölüm cezasını tek taraflı olarak kaldırmayı kabul edemeyiz.

T B: Amerika Kitası'nın şu sözde "keşfi"nin kullanılması konusundaki fikrin nedir?

F C: Bazıları dindarca iki kültürün "buluşması"ndan söz ediyorlar. Ama bu deyim bana hiç de uygun görünmüyor, çünkü gerçekte olan, bir kültürün diğer üzerine baskı kurması, bir takım insanların daha gelişmiş askeri teknolojiye sahip olanlar tarafından ezilmesi, Avrupa'nın zorla Amerika'ya girmesiydi. Söylemeye gerek yok ki, bunları belli bir ülkeye duyulan nefret nedeniyle söylemiyorum. Bir Küba'lı olarak bütün samimiyetle söylemek isterim ki, Küba'nın Avrupalılar yerine İspanyollar tarafından sömürgeleştirilmesi Küba için iyi oldu. Çünkü böyle bir sömürgecilik halkımız gibi (Yerlilerden, Afrikalılardan ve İspanyollardan oluşan) yenilmez karma bir halk yaratı.

T B: Eşcinsellik hakkında ne düşünüyorsunuz?

F C: Toplumumuzda hala "machismo" (erkek egemen anlayış) var. Diğer herhangi bir Latin Amerika ülkesindeki düzeyden daha az olmasına rağmen "machismo" hala varlığını sürdürüyor. Bu duygu yüzyıllar boyunca bizim toplumumuzun mizacının bir parçası oldu. Bu erkek egemen anlayışın belli bir dönemde eşcinselliğe karşı alınan tavır da etkilediğini inkar edemem. Eşcinseller karşı alınan tavırlar belli bir döneme aittir ve bu erkek egemen anlayışın bir mirasıdır. Benim, kişisel olarak, eşcinsellere karşı bir fobim (korkum) yok. Hiç bir zaman ne eşcinsellere karşı politiklardan önerdim ne de bu tür politiklardan yana veya bunların savunucusu oldum.

T B: Bazıları, politik liderlerin 60 yaşında emekli olması gerektiğini söylüyorlar. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

F C: Sorun sadece emekli olmak değil, ama emekli olabilmek ve sanırım bu ikisi farklı şeyler. Diğerleri benim görevlerimi yerine getirebilseydi emekli olmak isterdim. Bunu bütün açıklıkla söylüyorum. Ben işimi kişisel tatmin için değil ama bir görev olarak yapıyorum ve sevecek yapıyorum. Yoldaşlarım, bu mücadelede bana ihtiyaç olduğunu düşündükleri sürece ben devam ede-

ceğim. Sanırım yaşlı insanlara politika yasaklanmamalı ve onların politika ile ilgilenme hakkı reddedilmemelidir ve sanırım, hayatım boyunca ilk kez şimdi kendimi yaşlı bir insan olarak adlandırdım.

T B: Duyduğuma göre -bana kendin söyledin- sen tam bir okuma tirakisisin.

F C: Bak Tomas, hayatım boyunca okuyabileceğim kadar kitap okudum ve okumak için daha fazla zaman olmaması acı veriyor. Her çeşit kitabı okurum.

Benim klasiklerin arasında elbet incil de var. Kelimeleri kullanma tarzımı inceleyen bir kimse, bunların arasında incil'e ait bir çok kelime bulacaktır. Bunun nedeni 12 yıl boyunca, La Salle kardeşler ve ağırlıkla da Cizvillerle birlikte dini okullarda okumamdır. Okumaya en çok 1953-55 yıllarında, hapishanede olduğum iki yıl boyunca zaman bulabildim.

Her zaman okuyorum. Örneğin, Bolivar hakkındaki kitaplardan oluşan büyük bir kolleksiyonum var. Marti'den bahsetmeye gerek bile yok. Belki bazıları beni sekte olarak tanımlayacak ama Marti ile aynı entelektüel çapta olan başka birini düşünemiyorum.

Geçen akşam, Patrick Süskind tarafından yazılan "Perfume" adlı küçük bir romanı okuyordum. Arkadaşlık bir tarafa, Gabriel Garcia Marquez tarafından yazılan bütün kitapları okudum.

T B: Eğer en beğendiğin yazarı seçmek zorunda olsaydın, kim olurdu?

F C: Servantes.

T B: Bunu hiç duraksamadan söylüyorsun.

F C: Bu konuda hiç şüphem yok. Seçtiği konular, içeriğinin güzelliği; Don Kişot'u en az 5-6 kez okudum.

T B: Ya şairler Fidel?

F C: Neruda'yı çok sevdiğimi söylemeliyim. En çok onu okuyorum. Ama Guillen'i tercih ederim.

T B: Hiç şarkı söyler misin Fidel?

F C: Müzik için çok kötü bir kulağı var. Müziği çok seviyorum ama hiç yeteneğim yok.

T B: Duş alırken bile mi?

F C: Hayır. Duş altında bazen soğuktan titriyorum. Müziği çok seviyorum, özellikle de devrimci şarkıları. Klasik müzikten hoşlanırım ve marşlara karşı özel bir eğilimim var.

T B: Fidel Castro kendisini nasıl görüyor? Hayatın boyunca yaptığın bazı şeylerden dolayı pişmanlık duyuyor musun?

F C: Taktiksel hatalarımız oldu, bunlardan dolayı pişmanlık duyuyorum. Ama devrimin tarihi boyunca stratejik hatalar yapmadığımızdan ve ilkelimizci çıjnemediğimizden oldukça eminim. Eğer tekrar doğsaydım, aynı devrimci yolu seçerdim.